

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Katedra výtvarné kultury a textilní tvorby

Propagace sakrální architektury v Kolíně

Diplomová práce

Autor: Bc. Tereza Vomáčková
Studijní program: N7504 Učitelství pro střední školy
Studijní obor: Učitelství pro střední školy – základy společenských věd
Učitelství pro střední školy – výtvarná výchova
Vedoucí práce: Mgr. et Mgr. Klára Zářecká, Ph.D.
Oponent: doc. PhDr. Petr Kmošek, CSc.

Zadání diplomové práce

Autor: Tereza Vomáčková

Studium: P18P0888

Studijní program: N7504 Učitelství pro střední školy

Studijní obor: Učitelství pro střední školy - základy společenských věd, Učitelství pro střední školy - výtvarná výchova

Název diplomové práce: Propagace sakrální architektury v Kolíně

Název diplomové práce AJ: Promotion of sacral architecture in Kolin

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Odborná část diplomové práce pojednává o vývoji sakrálních staveb, které se nacházejí ve středočeském městě Kolín. V případě konkrétních kostelů (např. chrám sv. Bartoloměje, chrám sv. Jana Křtitele a kostel Všech svatých) popisuje jejich historický a architektonický vývoj s ohledem na jejich stavební specifika. Praktická část bude zaměřena na propagaci kolínské církevní architektury formou tištěných propagačních materiálů a internetových zdrojů. Vytvořené propagační materiály budou zacíleny na širokou veřejnost a studenty základních a středních škol.

STRAKA, František. Kolínské kostely a památky. Kolín: Vyd. kolínských kostelů a památek, 1940. 1 sv. ŠTOLBA, Josef. Chrám sv. Bartoloměje v Kolíně. Kolín: Jaroslav Kulač, 1930. 16 s. PATRNÝ, Michal. Arciděkanský chrám sv. Bartoloměje v Kolíně: historický a stavební vývoj. Vyd. 1. České Budějovice Praha: Halama Národní památkový ústav, 2014. 179 s. ISBN 978-80-87082-31-7 ? il. LÍBAL, Dobroslav. Gotická architektura středních Čech. Praha: Středisko památkové péče, 1983. 55 s., fot. RIŠLINK, Vladimír. Chrám svatého Bartoloměje v Kolíně. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007. 63 s. ISBN 978-80-7195-160-5 ? barev. foto RŮŽIČKA, František. Kolín : město na Labi. [Kolín]: Klub přátel Františka Kmocha, 2011. 72 s. ISBN 978-80-254-9901-6 ? il.

Garantující pracoviště: Katedra výtvarné kultury a textilní tvorby,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. et Mgr. Klára Zářecká, Ph.D.

Oponent: doc. PhDr. Petr Kmošek, CSc.

Datum zadání závěrečné práce: 8.1.2019

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem svou diplomovou práci na téma „Propagace sakrální architektury v Kolíně“ vypracovala samostatně pod vedením vedoucí diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou v práci citovány a jsou uvedeny v seznamu literatury na konci práce.

V Hradci Králové.....

podpis.....

Poděkování

Ráda bych poděkovala své vedoucí diplomové práce Mgr. et Mgr. Kláře Zářecké, Ph.D. za odborné vedení, za pomoc a cenné rady při zpracování této práce. Velký dík patří mé rodině za její podporu, kterou mi po celou dobu studia poskytovala.

Anotace

VOMÁČKOVÁ, Tereza. *Propagace sakrální architektury v Kolíně*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2020. 104 s. Diplomová práce.

Propagace sakrální architektury v Kolíně. Diplomová práce se zabývá možnostmi zprostředkování a propagování sakrálních staveb v Kolíně. Práce je rozdělena na dvě části, teoretickou a praktickou. V teoretické části je představena historie města a jeho kulturní vývoj, kulturně-historický vývoj sakrální architektury konkrétních církevních staveb. Nejobsáhlejší kapitola se věnuje chrámu sv. Bartoloměje a je zařazena na konci teoretické části. Práce také připomíná zaniklé církevní stavby, které bývaly součástí města a dnes o nich ví jen málokterý obyvatel. Praktická část se zabývá propagací, a to v podobě pracovních listů a mapy pro návštěvníky. Tyto materiály pomohou k lepší orientaci po městě a zároveň slouží jako informační zdroj. Jsou praktickým výstupem diplomové práce. Dále je pozornost věnována propagaci památek na sociálních sítích.

Klíčová slova: Kolín, sakrální architektura, církevní stavby, architektura, historie

Annotation

VOMÁČKOVÁ, Tereza. *Promotion of sacral architecture in Kolin*. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2020. 104 pp. Diploma Degree Thesis.

Promotion of sacral architecture in Cologne. My work deals with the possibilities of mediation and promotion of sacred buildings in Cologne. The work is divided into two parts, theoretical and practical. The theoretical part presents the history of the city and cultural and historical development, cultural-historical development of the sacral architecture of specific church buildings. The most comprehensive chapter is devoted to the church of St. Bartholomew and is included at the end of the theoretical part. The work also recalls the defunct buildings that used to be part of the city and today few people know about them. The practical part deals with promotion, in the form of worksheets and maps for visitors. These materials will help to better orientate around the city and also serve as a source of information. They are a practical output of the diploma thesis. Furthermore, attention is paid to the promotion of monuments on social networks.

Keywords: Kolín, sacral architecture, church buildings, architectures, history

Obsah

Úvod.....	8
1 Historie města Kolín	10
2. Umělecko-historický vývoj církevní architektury	15
2.1 Románské církevní stavby	15
2.2 Gotické církevní stavby.....	16
2.3 Renesanční církevní stavby	17
2.4 Barokní církevní stavby.....	18
2.5 Klasicismus a empír v církevních stavbách.....	20
3 Církevní stavby v Kolíně.....	21
3.1 Dominikánský klášter	21
3.2 Kostel Věch svatých	23
3.3 Kostel sv. Víta na Zálabí.....	25
3.4 Kostel sv. Jana Křtitele.....	33
3.5 Klášter kapucínů s kostelem Nejsvětější Trojice	35
3.6 Kostel Českobratrské evangelické církve	39
3.7 Kostel Církve československé husitské	40
4. Zaniklé kostely a kaple	44
4.1. Kostelík Panny Marie.....	44
4.2. Kaple sv. Jana Nepomuckého.....	45
5. Chrám sv. Bartoloměje	46
5.1 Exteriér chrámu.....	49
5.2 Interiér chrámu	55
5.3 Zvonice chrámu sv. Bartoloměje	70
5.4 Kostnice	71
6. Praktická část	73
6.1 Volba tématu	73
6.2 Inspirace a propagace.....	74
6.3 Pracovní listy.....	74
6.4 Mapa	76
6.5 Sociální síť.....	77
6.6 Evaluace.....	78
6.7 Využití projektu do budoucna	79
Závěr	81
Seznam obrázků.....	82
Seznam použité literatury	87
Seznam internetových zdrojů	88
Přílohy	89
Příloha A- Pracovní listy	90
Příloha B- Mapy.....	102
Příloha C- Vypracované pracovní listy	103

Úvod

Tato práce se zabývá propagací sakrální architektury v Kolíně. Město Kolín je jedním z nejstarších měst v České republice. Vznik města spadá do první poloviny 13. století. Poprvé je v písemných pramenech zmíněno v roce 1261. Jedná se o jedno z nejvýznamnějších měst v českých zemích v době středověku a svou historickou atmosféru si zachovalo dodnes. Lidé, kteří město navštíví, cílí svou cestu k chrámu sv. Bartoloměje. Obdivují jeho velkolepost a původní gotickou část trojlodí. Tento chrám v posledních několika letech vyhledávají nejen turisté ale především filmové produkce z různých koutů světa. Zapomíná se však na další významné sakrální stavby, které jsou ve městě k vidění, a proto bych vám je ráda všechny představila.

V teoretické části mé práce je chrámu sv. Bartoloměje věnována samostatná kapitola. Málokterý obyvatel Kolína ví, že se za budovou nádražní pošty ukrývá torzo kostela Všech svatých, který byl jedním z prvních kostelů v Kolíně. Dalším z opomíjených církevních staveb je kostel sv. Jana Křtitele, který je bohužel zastíněn stavbou obchodního centra. Kostel sv. Víta na Zálábí je pro občany města také mírně v ústraní. Opět je to jedna z nejstarších církevních staveb ve městě, však osud tomu chtěl jinak a stavba chátrá. Nacházel se zde hlavní městský hřbitov, který je dnes téměř zaniklý. Kostel Nejsvětější Trojice s klášteřem kapucínů v centru města je dnes pro občany plně přístupný a také hojně využívaný. Kostel Českobratrské církve evangelické je umístěn mezi domy městské zástavby a jen málo kdo ví, že se jedná o sakrální stavbu. Poslední z kostelů, kterým je v diplomové práci věnována pozornost, je kostel Československé církve husitské. Jeho zvony denně oznamují obyvatelům města šestou večerní a v jeho blízkosti zdobí park pomník mistra Jana Husa od proslulého sochaře symbolismu, Františka Bílka. Tyto všechny sakrální památky bych vám ráda přiblížila ve své práci.

V úvodní části práce se zkráceně věnuje historii města Kolín a jeho vztahu k náboženskému vývoji. Další kapitola pojednává o umělecko-historickém vývoji církevní architektury, od románských církevních staveb až ke klasicismu a empíru. Následující kapitoly již patří jednotlivým sakrálním stavbám– od architektonicky nejstarší po nejmladší stavbu. Samostatné kapitoly jsou věnovány zaniklým sakrálním stavbám a chrámu sv. Bartoloměje.

Město Kolín v posledních letech velmi pomáhá při opravách těchto sakrálních staveb a díky tomu jsou dnes ve velice dobrém stavu. Jednotlivé kostely bývají často místy konání různých městských kulturních akcí a díky tomu se dostávají do povědomí obyvatel města a jimi projevovaná přízeň je viditelná např. na fotografiích, které sdílí na sociální síti. V době, kdy mnoho lidí nenavštěvuje mše v kostelech, je důležité tuto tradici i přes všechny překážky

udržet. Ale položme si otázku, je toto všechno dost, co můžeme pro město udělat z pohledu propagace? Propagace znamená snahu, oslovit cílovou skupinu lidí, ke kterým směřuje obsah určitého sdělení. Proto jsem se rozhodla vytvořit profil na dnes nejrozšířenější sociální síti Instagram, jehož prostřednictvím bych ráda oslovila co nejvíce potenciálních návštěvníků města. Dále jsem propagaci sakrálních staveb obohatila o pracovní listy s mapou. Tyto pracovní listy budou sloužit návštěvníkům města, aby jejich poznávání kolínských sakrálních pamětihodností nebylo nezáživné a aby se i o dané památce dozvěděli více.

1 Historie města Kolín

Město Kolín je královské město, které se zrodilo ve velké době, v době vrcholného středověku, křížových výprav a významných církevních myslitelů 13. století. Dlouhodobý zápas císařů Svaté říše římské s papeži vyústil ve vítězství Svatého stolce. Avšak císařství společně s papežstvím byly vyčerpány a mocenské centrum se přesunulo do konsolidující se Francie. V roce 1263 zasahuje Evropu velký hladomor. Na jihu, v Itálii, se pomalu dostává do popředí rodící se nový pohled na svět. Nastupují myšlenky humanismu a umění renesance. Ale i přes tyto všechny „novoty“ v západní Evropě stále putují trubadúři od hradu k hradu a bohatnoucí města vtělují svou ctižádost do zdí gotických katedrál. I ve střední a východní Evropě vznikají města a jsou považována za něco moderního či pokrokového. Městská společnost tak vytváří nové hodnoty a příležitosti.

Samotné město Kolín vzniklo v krajině s dlouholetou sídelní tradicí. Mluvíme především o oblasti v Polabské nížině.

A jak se zrodilo samotné jméno města? Nejstarší písemné prameny nazývají město latinsky „*Colonia Nova ad Albim*“ nebo jen „*Civitas Colonia*“ či německy „*Köln an der Elbe*“¹. Historikové tvrdí, že slovo Kolín je odvozeno od slova kolonie či od Kolína nad Rýnem. Nejpravděpodobnější výklad však uvádí Josef Tůma ve svém díle Kolínsko a Kouřimsko kdy se zmiňuje, že se jedná o slovo původu slovanského: kůl, kolina, jímž byla zpevňována půda. Totéž tvrdí i filozof Dr. Václav Davídek, který ve svém díle *Co bylo před Prahou* píše, „že v dávno osídlených močálových rovinách polabských se shlukovaly lidské stavby v tzv. nákolní osady“². Říkalo se jim pomístně Kolín, jako mnoha kolů, kolí, zpevňujících půdu.

Bohaté archeologické nálezy z města i jeho nejbližšího okolí pádně vyvracejí domněnku, že královské město Kolín vzniklo na zeleném drnu teprve v polovině 13. století. Ve středu lokality, kde město dnes stojí, se zachovaly četné památky na všechna doposud známá osídlení. Bývala zde prastará křižovatka tří důležitých obchodních cest ustálených od dob římského impéria, jak nám dokládá počet nalezených mincí, zvláště těch antických. Nechybí zde naleziště sídlišť a hrobů římské proveniencí ani doklady o nájedzu barbarských kmenů, které se k nám přihnaly od západu ve druhém století po Kristu.

Přítomnost Slovanů na tomto území lze doložit již v 6. století po Kristu a v následujících dobách se zde lidé začínají více a více usídlovat. Historicky víme například o hradišti v oblasti

¹ JOUZA, Ladislav. *Moje město Kolín : Zrození královského města*. Kolín: Regionální muzeum, 2008. : il. ISBN 80-86403-14-4. s. 8.

² DAVÍDEK, Václav. *Co bylo před Prahou*. 1. Vyd. Praha: Vyšehrad, 1971. s. 42.

Hánín (2 km severovýchodně od centra města na pravém břehu řeky Labe), o pohřebišti pod Vinicí, o sídlišti v místě kostela Všech svatých a na dalších místech.

Do povědomí psaných dějin vstupuje Kolín za vlády Přemysla Otakara II. (*doba vlády 1253–1261*) Tento panovník začal s pomocí německých kolonistů na obranu svého královského majestátu a proti vzrůstajícímu se vlivu klášterů a šlechty zakládat nová a opevňovat stará města. Dochází také k vyjasňování pozice a vztahů, které se v té době odehrávají mezi církví a panovníkem. Biskup Ondřej z Gutenštejna poukazuje na církevní daně, které jsou v nepoměru. Tomu chtěl zamezit, avšak král se šlechtou trvali na dosavadním zvyku. Jednání pokračovala a vyústila ve výhru církve, kdy byly uznány všechny církevní požadavky jak feudálem, tak králem³. Tato církevní privilegia se stala oporou králi proti neposlušnému panstvu. Na počátku druhé poloviny 13. století dostali kolínští rozkazem od Přemysla Otakara II., aby město opevnili hradbami a výměnou za to byli osvobozeni na čtyři léta od všech cel a mýt. O tomto příkazu svědčí latinský zápis, který se zachoval ve formuláři králova písaře Jindřicha Vlacha⁴. Problém ale je, že není datován. Nejstarší datovaná listina, v níž se objevuje název města Kolín, je z 8. září 1261⁵. Rovněž nejstarším dochovaným královským pergamenem je listina krále Václava II. z 24. května 1285⁶.

Původní obyvatelé města (*převážně zemědělci*) byli brzy podrobeni německými kolonisty (*řemeslníky a živnostníky*), kteří zbohatli na obchodu se stříbrem z nedalekých stříbrných kutnohorských dolů⁷. Ze zápisu z roku 1289 se dozvídáme, že kolínští měšťané, zbohatlí dolováním, počínali nákladně budovat své domy a z vděčnosti za Boží požehnání vystavěli na vršku proti Kutné Hoře roku 1292 hornický kostel Všech svatých⁸. Ke konci století se rozmohlo hojné konání mší za zemřelé a vzniká tzv. mariánský kult. Církev je v té době středem zájmu a udává ráz doby.

Po smrti posledního Přemyslovce Václava III. nastaly boje o český trůn. V roce 1307 se Kolín pokusil dobýt německý král Albrecht. Tento útok byl však odražen měšťany a hrdinným obráncem se stal Jaroslav ze Žerotína. Další panovník Jan Lucemburský při svém tažení proti Jindřichu Korutanskému žádal kolínské obyvatele, aby mu otevřeli brány, ale oni neuposlechli. Když se stal Jan Lucemburský panovníkem, odňal kolínským některé výhody, které měli

³ KADLEC, Jaroslav. *Přehled českých církevních dějin*. Praha: Zvon, 1991. ISBN 80-7113-004-4. s. 138.

⁴ VÁVRA, Josef. *Dějiny královského města Kolína nad Labem: do roku 1618*. Praha: Argo, 2014. ISBN 978-80-257-1283-2. s. 16.

⁵ JOUZA, Ladislav. *Moje město Kolín : Zrození královského města*. Kolín: Regionální muzeum, 2008. : il. ISBN 80-86403-14-4. s. 7.

⁶ Tamtéž, s. 7.

⁷ KADLEC, Jaroslav. *Přehled českých církevních dějin*. Praha: Zvon, 1991. ISBN 80-7113-004-4. s. 138.

⁸ JOUZA, Ladislav. *Moje město Kolín : Zrození královského města*. Kolín: Regionální muzeum, 2008.: i l. ISBN 80-86403-14-4. s. 10.

udělené dřívějšími králi. Později jim je nejen vrátil, ale udělil i výsady nové. Pro město byli ale důležitější jiní panovníci. Těmi byli Karel IV. a Václav IV. Ti obdařili město řadou privilegií, která mu umožňovala růst, a jeho obyvatelé se stali bohatšími. Díky tomu se Kolín řadil mezi největší a nejpřednější města království. Církevní poměry v době vlády Karla IV. byly na velmi dobré úrovni. Karel IV. jako císař, hlava Svaté říše římské, udržoval vřelé styky s papežskou stolicí. Povýšil pražské biskupství na arcibiskupství, čímž pomohl samostatnému vývoji duchovenstva. Podporoval též nové duchovní proudy, vědu a umění⁹.

Začátkem 15. století mělo mnoho českých kněží velkou snahu o realizaci církevních reforem. Do popředí vystupoval kazatel Jan Hus, který poukazoval na špatné kroky církve. Za své výroky byl předvolán před koncil v Kostnici, kde byl vydán světské spravedlnosti a posléze upálen¹⁰. V českých zemích v dalších letech vypukl odpor k přijetí nového panovníka Zikmunda Lucemburského. Na počátku husitské revoluce, a to především vlivem vůdčí politiky kolínských Němců, stál Kolín na straně císaře. V době husitských válek bylo město dobyto roku 1421. Při svém drancování zničili husité dominikánský klášter¹¹ a upálili šest mnichů. Protože se protihusitské síly shromažďovaly ve městě i nadále, Prokop Holý roku 1427 oblehl Kolín, dobyl jej, Němce vyhnal a ve městě usadil husitskou posádku pod vedením Jana Čapka ze Sán. Kolín se tak stal městem husitským. V roce 1436 převzal vedení města kněz Bedřich ze Strážnice. Díky tomu, že uznal Zikmunda za českého krále, obdržel město darem i s jeho okolím. Kolín tak přestal být královským městem, ale vzniklo tzv. kolínské panství. Na místě po vypáleném klášteře dominikánů vystavěl Bedřich ze Strážnice po roce 1437 hrad. Po jeho smrti přešel hrad i město do majetku krále Jiřího z Poděbrad. Později se hrad i město staly majetkem českých králů, kteří je často zastavovali různým šlechticům. Nejdéle zde působili Žerotínové, kteří hrad přestavěli na renesanční zámek.

Počátkem 16. století se do českých zemí začalo šířit z Německa luteránství. Tato církev se stala příznivou pro české utrakvisty a Jednotu bratrskou. Uplatňovala se i tam, kde se nacházela silná německá populace. V té době byla naše země nábožensky rozdělena a nevyhnula se četným rozbrojům. Na český trůn v roce 1526 nastoupil král Ferdinand I. Habsburský, který se pokoušel smířit s utrakvisty, ale ti se začali orientovat na učení Martina Luthera. V té době přicházejí do českých zemí jezuité s poselstvím propagovat katolickou církev a obnovit vzdělání. V roce 1609 vydává Rudolf II. tzv. Rudolfův majestát, který

⁹ KADLEC, Jaroslav. *Přehled českých církevních dějin*. Praha: Zvon, 1991. ISBN 80-7113-004-4. s. 188.

¹⁰ Tamtéž, s. 245.

¹¹ Více na straně 21.

zaručoval rovnoprávnost mnoha křesťanských vyznání v Českých zemích¹². Krátce na to vyvrcholil spor v Broumově a v Hrobech, neboť většina obyvatel této oblasti se hlásila k evangelické víře. Vybudování cisterciáckého kláštera s dvojicí kostelů vyvolalo značnou nevoli a jeho představitelé byli v únoru roku 1618 uvězněni a jejich stavby uzavřeny a poničeny. Všechny tyto události rozdmýchaly vlnu nepokojů, až vyvrcholily stavovským povstáním. Následná bitva na Bílé hoře byla začátkem třicetileté války a městu přinesla období největší bídy, ponížení a neustálého obléhání. Městem proudily pluky vojsk nejrůznějších národností, pustošily město a sužovaly obyvatele. Tato válka přivedla Kolín na pokraj záhuby, většina budov zůstala těžce poškozena a počet obyvatel se snížil téměř o dvě třetiny. K tomu všemu se přidaly časté požáry a také morové epidemie.

Počátkem 18. století se poměry stabilizovaly, o čemž svědčí řada církevních poutí a posílení víry, především po svatořečení Jana Nepomuckého. S nástupem vlády Marie Terezie však dochází k tzv. racionalizaci, která omezuje i církev. Do dějin města se nesmazatelně zapsalo datum 18. červen 1757. V blízkosti Kolína se ten den odehrála jedna z nejkrvavějších bitev sedmileté války mezi Pruskem a Rakouskem. V této bitvě známé jako bitva u Kolína byl pruský král Bedřich II. poražen vojsky Marie Terezie. Velkého rozkvětu dosáhl Kolín za vlády císaře Josefa II. Roku 1785 byl zrušen úřad císařského rychtáře a všechna moc přešla na purkmistra a dva rady magistrátu. Opět se zde do popředí dostala řemesla a obchod. Usadilo se zde také velké množství německých řemeslníků, což pozměnilo ráz centra města. Co se týče předměstí, ta zůstala čistě česká.

V době národního obrození se město vyvíjelo velmi rychle. Kolín byl mezi prvními městy, kde se rozmáhal vlastenecký ruch. Jeho buditelem byl známý humorista a básník František Jaromír Rubeš (*16. 1. 1814–10. 8. 1853*), který pořádal česká divadelní představení, která se ve městě těšila velké popularitě. V té době se rovněž začal rozvíjet průmyslový a obchodní ruch, čemuž velmi pomohlo zřízení železniční dráhy roku 1845.¹³ Tehdy započal skutečný rozkvět města po stránce hmotné i kulturní. Byly zakládány další továrny, peněžní ústavy i vzdělávací spolky. Rok 1866 přinesl Kolínu okupaci pruskými vojsky, která sem přinesla epidemii cholery, které podlehl na 400 obyvatel města.¹⁴

V tomto období hrála důležitou roli také církev. Do popředí se dostávají kněží, a především ti na venkově. Tito vlastenci šířili kulturu a český jazyk mezi „obyčejný“ lid.

¹² JUST, Jiří. *9.7.1609 - Rudolfův Majestát: světa a stíny náboženské svobody*. Praha: Havran, 2009. Dny, které tvořily české dějiny. ISBN 978-80-86515-92-2.

¹³ JOUZA, Ladislav. *Moje město Kolín : Zrození královského města*. Kolín: Regionální muzeum, 2008. : il. ISBN 80-86403-14-4. s. 11.

¹⁴ VÁVRA, Josef. *Dějiny královského města Kolína nad Labem: od roku 1618 do roku 1888*. Praha: Argo, 2015. ISBN 978-80-257-1439-3. s. 163.

Rozvoj města přerušily obě světové války. Období mezi nimi bylo obdobím rozmachu kolínského průmyslu současně i růstu města. Roku 1927 byl dokončen nový most přes Labe a v roce 1932 parní elektrárna. Za 2. světové války byl Kolín čtyřikrát bombardován spojeneckým letectvem. V roce 1945 při třetím a pro Kolín tím nejhorším náletem byl poškozen chrám sv. Bartoloměje a pobořeno děkanství. Při čtvrtém náletu 17. dubna byl přímým zásahem zbořen hornický kostel Všech svatých. Těžce poškozena byla i řada průmyslových závodů, obytných domů a o svoje životy přišly desítky lidí. Nejčernější den pro obyvatele města nastal 7. května 1945, když na kolínském náměstí Němci postříleli několik občanů¹⁵. V roce 1948 se církev stala pro komunistickou stranu nepřátelskou. Představitelé církve a kněží byli pronásledováni, perzekvováni a vězněni. Nastal celkový útlum církve.

Po válce pokračoval rozvoj města, a to především rozvoj průmyslu. V 80. letech proběhla přestavba komunikačního systému a byl tak vytvořen vnitroměstský průtah, který bohužel vyvolal značné demolice městské architektury. Nejcennější část města, však zůstala netknutá. Dobře zachované historické jádro s dominantou gotického chrámu sv. Bartoloměje a židovskou čtvrtí patří mezi nejlépe dochované městské celky v Čechách a v roce 1989 se tak plným právem stalo městskou památkovou rezervací.

Dnes je město Kolín s bezmála 32 000 obyvatel důležitým průmyslovým městem, jak tomu bylo již v jeho bohaté historii. Probíhají zde významné kulturní akce, jako je např. Kmochův Kolín nebo rekonstrukce bitvy u Kolína a město jen kvete.

¹⁵ PEJŠA, Jaroslav. *Moje město Kolín : Židé v Kolíně*. Kolín (Česko): Regionální muzeum, 2010. ISBN 978-80-86403-21-2 il. ;. s. 12.

2. Umělecko-historický vývoj církevní architektury

2.1 Románské církevní stavby

Románská architektura přicházejí ruku v ruce s křesťanským náboženstvím, neboť bylo zapotřebí vybudovat místa, kde se budou moci křesťané scházet, šířit a upevňovat svou víru a vhodnými prostory se tak staly kostely. Vznik tohoto architektonického slohu spadá mezi 11. a 13. století a jedná se zejména o stavby západní, jižní a střední Evropy.

Díky stavebnímu materiálu – kameni se sakrálních staveb z románské architektury zachovalo nejvíce. Kostelní stavby se dělí na centrální¹⁶ a podélné¹⁷. Centrálními stavbami jsou především rotundy. Původně hradní kostely s válcovou lodí a půlválcovým kněžištěm, později doplněné o lucernu či malou věžičku pro zvonek a někdy i válcovou nebo hranolovou věží. Dále pak centrály na půdorysu řeckého (*rovnoramenného*) kříže s čtyřúhelnou lodí, k níž se připojují např. čtyři apsidy. Podélné kostely se rozdělují na jednolodní a vícelodní. Jednolodní kostely jsou zpočátku nízké, ne moc prostorově výrazné, s lodí klenutou valeně, dále mají apsidu a jsou bez věže. Po roce 1100 se ve velkém zakládají tyto kostely při dvorcích šlechty, a tak se tento typ stává prostornějším. Dále se staví vícelodní kostely, především trojlodní bazilikálního typu. Hlavní střední loď je převýšena nad zbylé dvě a je osvětlena okny nad střechami bočních lodí, které mají poloviční šířku. Dále jsou doplněny o dvě věže a příčnou loď neboli transept o stejné výšce a šířce jako loď hlavní. Kněžiště v apsidě bývá zvýšeno, neboť se pod ním rozkládá nízká krypta, napůl zapuštěná do země a klenutá křížovými klenbami. Kostely z této doby jsou orientované tak, že jsou kněžištěm obrácené k východu.

Výzdoba románského chrámu se opírá o architektonickou úpravu stavby. Nejvíce byl upravovaný chór např. trpasličími galeriemi, sochařskou výzdobou nebo malbou a ornamentem. Prvky interiéru byly však pilíře a sloupy. Pilíře byly z počátku dosti mohutné, avšak časem byly jejich hrany opracovány a zdobně upraveny. Románské sloupy byly dlouhou dobu inspirované antickým trojdělením na patku, dřík a hlavici. I hlavice sloupu vycházela z antické kalichovité hlavice, však časem přešla k tzv. hlavici krychlové¹⁸. Ve většině případů je dále dozdobena ornamenty či rostlinnými motivy.

V českých zemích jsou za románské stavby považovány drobné svatyně na knížecích hradech, podle nichž byly budovány stavby i na jiných místech. Ve stejné době (*okolo roku 1000*) jsou zakládány kláštery s kostely, o jejichž podobě není více méně nic známo, protože

¹⁶ podle latinského centrum- střed

¹⁷ podle latinského longitudo - délka

¹⁸ SYROVÝ, Bohuslav. *Architektura - svědectví dob: přehled vývoje stavitelství a architektury : určeno [také] posl. a stud. odb. škol architektonického směru*. 2. vyd. Praha: Státní nakladatelství technické literatury, 1977. Řada stavební literatury. s. 145.

byly stavěny ze dřeva¹⁹. Dalšími vznikajícími stavbami v 11. století jsou baziliky z kamene. Nejrozšířenějšími stavbami u nás jsou okrouhlé hradní kaple–rotundy, kterých se dodnes zachovalo nejvíce. Jsou budovány i tzv. emporové kostely, jejichž empora je přemostěním spojena s palácem velmože. Nejznámějšími jsou u nás kaple sv. Kříže v Praze a rotunda sv. Jiří na Řípě.

2.2 Gotické církevní stavby

Gotický sloh lze ji označit za jednu z nejpozoruhodnějších stavebních činností lidstva. Svědčí o tom její vrcholná díla a to katedrály. Přesto ne všechny tyto dechberoucí stavby byly ve své době dokončeny, a tak můžeme na nejedné katedrále sledovat vývoj tohoto stavebního slohu²⁰.

Jako nejčastější stavební materiál byl použit kámen a cihly. Používalo se ale i dřevo, kov, vápno, sklo atd. Základní gotickou konstrukcí byla křížová žebrová klenba, konstruována s pomocí lomeného oblouku. Postupem času došlo k propracování klenutí a vznikly tzv. vějířové a kroužené klenby²¹. I přes zakomponování lomených oblouků bylo zapotřebí zabránit tlakům a následně zřícení stavby. Pro tyto potřeby byl vybudován tzv. opěrák a u mohutných staveb celý opěrný systém.

Ve 13. století jsou kostely tzv. hluboké (*temné*) a můžeme je označit až za „mystické“ prostory. Kromě jednolodních bazilikálních typů s dvojicí věží v západním průčelí se objevují chrámy s příčnou lodí a transeptem. *Hlubkovou orientaci ještě zdůrazňují mohutné mezilodní arkády a dlouhé presbyterium*²². Dalším typem kostelů, které se objevují, jsou „venkovské kostelíky“. V druhé polovině 13. století se vyznačují čtvercovým presbyteriem a jedním polem křížové žebrové klenby²³.

Jak už jsem na začátku zmiňovala, nejcharakterističtějším znakem gotické architektury jsou katedrály. Jedná se o chrámy s podélnou dispozicí, s minimálním počtem tří lodí, dále obsahují loď příčnou a zvenku jsou je podepřeny opěrným systémem, který má dvě části – vnější a vnitřní v interiéru. Západní průčelí chrámu bylo doplněno o dvojici věží a v spodní části byl umístěn vstupní portál. Uvnitř katedrály se nachází závěr s chórovým ochozem, který bývá

¹⁹ SYROVÝ, Bohuslav. *Architektura - svědectví dob: přehled vývoje stavitelství a architektury : určeno [také] posl. a stud. odb. škol architektonického směru*. 2. vyd. Praha: Státní nakladatelství technické literatury, 1977. Řada stavební literatury. s. 146.

²⁰ Tamtéž, s. 158.

²¹ Tamtéž, s. 163.

²² HEROUT, Jaroslav. *Století kolem nás: přehled stavebních slohů*. Praha: Orbis, 1961. Kultura kolem nás.. s. 47.

²³ Tamtéž, s. 47.

spojen s hlavní lodí. *Kolem chóru se postranní lodě prodlužují v průběžný ochoz, který mívá radikálně, tj. paprskovitě, uspořádaný věnec kaplí umístěných mezi opěrnými pilíři.*²⁴

V gotickém slohu se dále objevují nové dekorativními prvky. Těmi jsou krajkovitá lilie nebo tzv. kraby. Ty pokrývají linie opěrných oblouků, hrany štítů a jehlany fiál nebo věží. Novým prvkem vyskytujícím se na katedrálách jsou tzv. chrliče. Ty měly podobu okřídlených nestvůr a sloužily jako visuté okapové roury.

Ve 14. století se upouští od bazilikálního typu a začíná převládat tzv. síňový stejnorodní prostor. Stává se tak díky úsilí o světlý, jednotný kazatelský prostor, který bude vnímatelný jedním pohledem jako celek z kteréhokoli místa v kostele. Klenba kostela je nesena štíhlými válcovými sloupy, které jsou bez hlavic. Později se mění v dvoulodní prostory o dvou nebo dokonce o jednom oblém štíhlém středovém sloupku. Na konci 14. století bývají presbyteria kratší a širší a vytvářejí tak plochý závěr chrámu. Trendem začínají být soukromé kaple, které si v chrámech zřizují bohatí měšťané nebo šlechta. S tím souvisí i místa posledního odpočinku. Ta se též budují v rodinných kaplích, které mají podobu i samostatně přilehlých staveb. Architektonického ztvárnění se dostává také tzv. pastoforiu (*schránka na kalich a hostie*), které zpravidla bývá umístěno na boku presbyteria.

Gotiku do českých zemí v první pol. 13. století přinášejí (*mimo jiné*) cisterciáci z Burgundska a další imigranci ze západu, kteří stojí za lavinovitým nástupem tohoto stavebního slohu.²⁵ Během necelého století se stává gotika téměř domácím slohem, což zamezilo úplnému vyvinutí románského slohu. Překotný nástup gotiky přináší různé typy chrámů i tvarů, vzniká řada klášterů a některé kostely získávají opevnění. Největší stavební rozmach však probíhá za vlády Karla IV. S příchodem Petra Parléře k nám proudí mnoho tvarových novinek a nelze si nevšimnout, že v Čechách a především v Praze vzniká gotická architektura, kterou můžeme označit za ryze českou.

2.3 Renesanční církevní stavby

Pojem renesance v širším smyslu znamená znovuzrození čehokoliv a v užším smyslu nový umělecký proud a znovuoživení antiky. Nastává počátkem 15. století v Itálii a postupně se šíří do celé Evropy.

²⁴ SYROVÝ, Bohuslav. *Architektura - svědectví dob: přehled vývoje stavitelství a architektury : určeno [také] posl. a stud. odb. škol architektonického směru*. 2. vyd. Praha: Státní nakladatelství technické literatury, 1977. Řada stavební literatury. s. 166.

²⁵ Tamtéž, s. 171.

V novověku se jako stavební materiál používá nejen kámen a cihla, ale i pomocné hmoty jako jsou sádra, rákos atd.²⁶. Architekti té doby využívají cihly ke stavbě kleneb jako jsou klenba valená, klášterní, neckovitá a zrcadlová. Klenba křížová se tak často neobjevuje, protože začalo být v oblibě prostor plněji uzavírat. Dalším významným konstruktivním prvkem a tvarem je stala kopule. V duchu antiky a jako protiklad gotiky bylo znovu využíváno starých prostředků. Těmi byly např. využití rustiky, architektonické článkování, využívání ozdob ze sádry atd.

Místem zrodu renesance se stala Itálie a přesněji město Florencie, kde vznikalo nespočet dechberoucích staveb. Centrální církevní stavby, které zde vyrůstaly, neodpovídají provozním požadavkům kostela, avšak jedná se o vrcholná díla architektonické tvorby.

V českých zemích se renesance probouzí bezmála o sto let později než v Itálii a je v mnohém odlišná. První renesanční prvky se projevily při stavbě Vladislavského sálu na Pražském hradě. Nové renesanční tvary se začínaly objevovat nejen na sídlech šlechty, ale i ve městech. U církevních staveb propuká renesance jen v malém množství. Jednalo se především o menší detaily jako byly portály, kazatelny či sanktuária uvnitř kostela, zatímco celá konstrukce stavby zůstala zcela gotická²⁷. Například v bratrském sboru v Mladé Boleslavi bylo použito valené klenby s lunetami, však na lícni ploše byly vyznačeny hvězdotvorně žebrované obrazce²⁸.

Mnohé kostely upravované v této době získaly renesanční proporce i přes své gotické založení. Skutečnému renesančnímu pojetí se nejvíce přiblížily jednolodní kostely např. kostel sv. Kříže v Hustopečích²⁹. Zajímavostí je, že ještě počátkem 17. století u nás nebyl postaven ani jeden kostel skutečně renesanční. Naopak. U mnohých kostelů se nově objevuje i věž.

2.4 Barokní církevní stavby

Baroko si převzalo z doby renesance mnohé stavební prvky. Zavedlo však spoustu inovací jako např. zapojení krajiny do architektonického konceptu. Opět se začala využívat znalost perspektivy, v některých případech dochází až k tzv. iluzionismu. Ten vyvolával dojem pohybu forem, hmot a prostorů. Tato „živá“ architektura získala označení dynamický barok. Barokní architektonická tvorba se inspirovala antikou, avšak zůstala i otevřena novým

²⁶ SYROVÝ, Bohuslav. *Architektura - svědectví dob: přehled vývoje stavitelství a architektury : určeno [také] posl. a stud. odb. škol architektonického směru*. 2. vyd. Praha: Státní nakladatelství technické literatury, 1977. Řada stavební literatury. s. 211.

²⁷ Tamtéž, s. 246.

²⁸ Tamtéž, s. 246.

²⁹ Tamtéž, s. 257.

výtvarným záměrům. Například hlavice sloupů iónských a korintských bývaly zdobeny plastickými květy, ovocem nebo drapérií³⁰. Důležitou roli nejen v architektuře hrálo světlo, a to jak denní tak umělé, které vytvářelo nadpřirozené útvary. Stavby jsou převážně podélné, převážně jednotného prostoru. *Do jejich mohutných koutových pilířů, nesoucích klenby nebo tambúry kopulí, se vkládají v přízemí kaple a v patře oratoře*³¹.

V době nástupu barokní architektury a téměř po celé 17. a 18. století probíhá dramatický vývoj historie v českých zemích. Za datum nástupu baroka je možno považovat rok 1620³². Hlavní nástroj Katolické církve při upevňování svých pozic byl jezuitský řád. Církev společně se šlechtou realizovala nákladné stavební projekty, které měly velkolepostí ukázat lidu jejich moc a sílu. Jednou z prvních barokních staveb byla dnes již zaniklá kaple sv. Vojtěcha na Pražském hradě. Za největšího stavebníka byl považován Albrecht z Valdštejna, který nechal postavit na Malé Straně palác s rozlehlou zahradou. Byly též budovány církevní stavby jako např. kláštery, řádové domy a kostely.

Období raného baroka v Čechách a na Moravě (1595–1675) je zaměřeno na odklon od římského klasicismu, navázání na dynamismus a hledání rovnováhy mezi nimi³³. Jedná se o období, kdy se staví nové kostely, v nichž byly uplatněny nové myšlenky jako např. trojdělení prostoru a rytmické střídání a spojení prostorů. Jedním z prvních kostelů tohoto období je kostel sv. Voršily v Praze. V období vrcholného baroku (1675–1740) vznikají chrámy, na jejichž realizaci se podílejí významní architekti jako např. G. B. Santini či K. I. Dientzenhofer. Období pozdního baroka (1740–1780) nebylo již zaměřeno na stavbu nových kostelů, ale jednalo se spíše o rekonstrukce starších církevních svatostánků a budování venkovských kostelíků.

Posledním typem barokních kostelů jsou venkovské kostely a kostelíky. Ty bývají malé, jednodušší s podkovitým či čtyřúhelným presbyteriem, se zaoblenými rohy a s věží v západním průčelí. Někdy obsahují i oratoř pro patrona nebo šlechtice, která je umístěna nad sakristií. Můžeme se setkat i s takovými případy, že při přestavbě je ponecháno např. gotické presbyterium a zbytek stavby je upraven barokně nebo naopak. Na přilehlých pozemcích okolo kostelů se začínají objevovat márnice, panské hrobky či kostnice.

³⁰ SYROVÝ, Bohuslav. *Architektura - svědectví dob: přehled vývoje stavitelství a architektury : určeno [také] posl. a stud. odb. škol architektonického směru*. 2. vyd. Praha: Státní nakladatelství technické literatury, 1977. Řada stavební literatury. s. 294.

³¹ HEROUT, Jaroslav. *Staletí kolem nás: přehled stavebních slohů*. Praha: Orbis, 1961. Kultura kolem nás.. s. 133.

³² SYROVÝ, Bohuslav. *Architektura - svědectví dob: přehled vývoje stavitelství a architektury : určeno [také] posl. a stud. odb. škol architektonického směru*. 2. vyd. Praha: Státní nakladatelství technické literatury, 1977. Řada stavební literatury. s. 292.

³³ Tamtéž, s. 294.

2.5 Klasicismus a empír v církevních stavbách

Kolem roku 1800 nastalo období převratných změn a revolucí, které měly dopad také na umění. Církev společně s aristokracií přestaly být nositelem kultury, což znamenalo pro sakrální architekturu ústup do pozadí. Novým nositelem kultury se stal občan.

Klasicismus v českých zemích nastupuje počátkem 80. let 18. století. Tento stavební sloh se vyrovná slohům předcházejícím, avšak výraz racionalismus svědčí o tzv. typizaci od kostelů až po zemědělské budovy a ukazuje, jakým směrem se bude stavitelství vyvíjet. Architektonickým znakem klasicismu je antické pojetí, symetrie, zjednodušená a střídá kompozice.

Velký počet kostelů přestavených v barokním slohu ovlivnilo množství kostelních novostaveb tohoto období. Nové kostely nahrazují starší např. dřevěné kostely a též vznikají u nově budovaných (v *té době populárních*) lázní nebo jako pohřební kaple. Nově se objevují i kostely klasicistní, které bývají monumentální a pouze jednodušší. Ukázkovým kostelem je např. kostel Vzkříšení Páně v Slavkově u Brna, kostel Vzkříšení Páně v Terezíně či kostel Nanebevstoupení Páně v Josefově³⁴. Častěji se začínají objevovat menší kapličky na návších vesnic. Během reforem Josefa II. se velké množství kostelů, kaplí a klášterů ruší. Zrušené kostely a kaple se mění v obytné domy, v tom horším případě ve skladiště nebo se rozprodávají na stavební materiál a tím zaniká nejedna naše významná architektonická památka.

³⁴ SYROVÝ, Bohuslav. *Architektura - svědectví dob: přehled vývoje stavitelství a architektury : určeno [také] posl. a stud. odb. škol architektonického směru*. 2. vyd. Praha: Státní nakladatelství technické literatury, 1977. Řada stavební literatury. s. 347.

3 Církevní stavby v Kolíně

3.1 Dominikánský klášter

Řád dominikánů patří mezi tzv. žebravé řády, které za svůj ideál prohlašují naprostou nemajetnost. Opírali se přitom o radikální výklad popisu života prvních křesťanů, líčený ve Skutcích apoštolů, a o Matoušovo evangelium. Na rozdíl od františkánů byli od počátku klerikálním řádem a od prvních okamžiků přikládali vysokou hodnotu teologickému vzdělání svých členů. Ve svých konventech se snažili spojovat společnou chórovou modlitbu se studiem a kazatelskou činností. Nejvyšší instancí řádu byla generální kapitula. Řád dominikánů byl jiným řádům vzorem, například františkánům, kteří převzali základní rysy dominikánské řádové struktury. Každodennímu životu udávala směr společná modlitba ve zkrácené podobě a bez dodatků. Mniši dodržovali obvyklá období půstu a celkově se zříkali masných pokrmů. Dávali přednost studiu před klášterními ručními pracemi³⁵.

Kostely dominikánů vycházejí z italského schématu. Hlavní specifický prvek dominikánského stavitelství se projevuje u vlastních konventů a to ve způsobu utváření trojtraktové dispozice, která se nejméně u jednoho křídla uplatňuje i v přízemí. Běžný provoz totiž neměl zatížit ambit, vyhrazený především k rozpravám či rozjímání. Proto se u dominikánů trojtrakt v přízemí objevuje vždy u křídla s hospodářskými provozys³⁶. Refektář umisťovali dominikáni tradičně v zadním křídle, jehož velikost se řídila počtem řeholníků. Trojtraktová dispozice patra tak určovala čtvercový půdorys jednotlivých cel, které i v patře byly klenuté a měly vlastní vytápění. Cely byly menších rozměrů a nemusely být umístěny pouze v jednom křídle stavby³⁷.

Nejstarší církevní stavbou v Kolíně byl Podhrádecký klášter zmiňovaného řádu sv. Dominika. Tato stavba se rozkládala v místech, kde dnes najdeme budovu již zaniklého Zámeckého pivovaru. Tento klášter dominikánů pravděpodobně existoval před založením města, tudíž již v letech 1250. Podle dějepisce Jaroslava Schallera byl klášter založen roku 1228³⁸. Správnost tohoto data je mnohými popírána, ale když vezmeme v úvahu, že mužský řád Dominikánů byl založen sv. Dominikem de Guzman roku 1205, není toto datum založení kolínského kláštera nereálné. Můžeme se domnívat, že důležitost obchodních cest, řeka Labe, strategické místo na skále a živost místa, kde město Kolín stojí, přimělo stavitele zbudovat

³⁵ KRÜGER, Kristina, TOMAN, Rolf, ed. *Řády a kláštery: 2000 let křesťanského umění a kultury*. V Praze: Slovart, 2008. ISBN 978-80-7391-121-8. s. 47.

³⁶ VLČEK, Pavel, Dušan FOLTÝN a Petr SOMMER. *Encyklopedie českých klášterů*. Praha: Libri, 1997. ISBN 80-85983-17-6. s. 37.

³⁷ Tamtéž, s. 68.

³⁸ STRAKA, František. *Kolínské kostely a památky*. Kolín: Vyd. kolínských kostelů a památek, 1940. 1 sv. s. 3.

klášter právě zde. Navíc, jestli jsou všechny domněnky reálné, zastával dosud neobjasněnou roli v rámci městské fortifikace. V písemných pramenech je tento klášter poprvé doložen až v roce 1295, ale některé prameny uvádí letopočet 1277, kdy rychtář Giselbert činí závazek na masném krámu, aby dodával klášteru každý rok tři kameny loje³⁹. Další zmínka o klášteru je z roku 1307, kdy německý král Albrecht po obléhání Kutné Hory zaútočil na hradby Kolína. Útok přišel právě od strany kláštera, ale odražen byl statečnou posádkou vedenou Jaroslavem ze Žerotína⁴⁰. Bohaté zprávy o této stavbě máme z let 1380 až 1401. Jedna z mála připomínek o klášteru, co se týče stránky architektonické, se váže k roku 1384, kde se zmiňuje existence oltáře Panny Marie. V roce 1386 je doložena stavba klášterního kostela Panny Marie a v roce 1399 přístavení zvonice. Peníze na stavbu získávali dominikáni z almužen a dobrovolných darů měšťanů⁴¹. Podle katecheta F. X. Holase se jednalo o dosti velký a výstavný klášter v románském slohu⁴². Obsahoval již zmíněný bohatě zdobený kostel Panny Marie s vznosným štítem a ve výklenku měla údajně být pozlacená socha patronky chrámu. Ke klášteru měla přiléhat velká zahrada, která přinášela užitek a k rybolovu mnichům sloužila pod skálou řeka Labe⁴³. Dominikánský klášter i s uměleckými památkami zanikl 19. dubna 1421. Vojsko Pražanů a Orebitů se přihnalo k branám města, a když měšťané brány otevřely, vojska do něj vtrhla, vyloupila a zapálila klášter a při tom upálili několik mnichů⁴⁴. Klášter se tak proměnil v rozvaliny.

Ve starších písemných pramenech se můžeme setkat s teorií, která spojuje dnešní stávající zámecké nádvoří se zaniklým rajským dvorem, ale bohužel doposud nebyl provedený žádný archeologický výzkum, který by tuto hypotézu potvrdil. Můžeme tedy pouze předpokládat, že autoři zámeckého pivovaru se drželi základů či obvodových zdí zaniklého kláštera. Toto jsou všechny informace o podobě dominikánského kláštera, které nalezneme v literatuře či v městských knihách. Dokud nebudou archeology nalezeny zbytky kláštera, můžeme se pouze domnívat, jaká byla jeho přesná lokace a skutečná podoba. Zatím dodnes jedinou, a to pouze předpokládanou památkou na kolínský dominikánský klášter je gotická konzola, druhotně osazená do zdiva pod severní terasou zámku⁴⁵. Tato konzola vykazuje shodné znaky s konzolou umístěnou v sakristii chrámu sv. Víta v Praze a z tohoto důvodu se

³⁹ VÁVRA, Josef. *Dějiny královského města Kolína nad Labem: do roku 1618*. Praha: Argo, 2014. ISBN 978-80-257-1283-2. s. 52.

⁴⁰ Tamtéž, s. 53.

⁴¹ Tamtéž, s. 54.

⁴² STRAKA, František. *Kolínské kostely a památky*. Kolín: Vyd. kolínských kostelů a památek, 1940. 1 sv. s. 3.

⁴³ Tamtéž, s. 4.

⁴⁴ Tamtéž, s. 4.

⁴⁵ JOUZA, Ladislav. *Moje město Kolín : Zrození královského města*. Kolín: Regionální muzeum, 2008. : il. ISBN 80-86403-14-4. s. 34.

předpokládá, že se na stavbě klášterního kostela Panny Marie podílela parlářovská huť. Tato konzola byla v roce 2008 zrestaurována sochařem Vojtěchem Adamcem, a tak můžeme doufat, že v té době honosný klášter na tomto místě opravdu stál a zdobil naše město.

Obrázek č. 1 /Konzola–předpokládaný pozůstatek Dominikánského kláštera

3.2 Kostel Všech svatých

Dnes už jen torzo raně gotického hornického kostela Všech svatých najdeme v Kolíně v blízkosti budovy nádraží a bývalého cukrovaru. Tento kostel byl postaven roku 1292 jako poděkování za bohatý výtěžek z dolování, protože kolínští obyvatelé se v té době účastnili těžby stříbrné rudy v nedaleké Kutné Hoře. Tehdy bohatí měšťané, především konšel Gothard a majitel tkalcovny Martin Tilman, přispěli na stavbu kostela velkým obnosem peněz⁴⁶. Tyto informace jsou dohledatelné v městských knihách.

Kostel byl dostaven v průběhu 1. čtvrtiny 14. století a později kolem roku 1500 byl goticky upraven. V roce 1611 prošel další úpravou. Hlavní loď kostela byla prodloužena o varhanní kůr. Za třicetileté války (1618–46) byl kostel vydrancován a pobořen vojáky, kteří zde tábořili. Obnovy se dočkal až ve druhé polovině 17. století. Následně v roce 1769 byl na průčelí kostela vybudován rokokový štít a pak v důsledku reforem Josefa II. už jen chátral. Jen hřbitov, který ke kostelu přiléhal, byl využíván až do roku 1880, než ho nahradil nový městský hřbitov. Pohřbívání zde byli lidé, kteří zemřeli na cholera a sebevrazi. Až v roce 1913 na doporučení architekta Kamila Hilberta, stavitele, který dokončil katedrálu sv. Víta v Praze, byl kostel zrestaurován⁴⁷ a 1. listopadu roku 1933 znovu vysvěcen kolínským děkanem. Své slávy si bohužel dlouho neužil a během čtvrtého spojeneckého náletu na Kolín dne 17. dubna 1945

⁴⁶ STRAKA, František. *Kolínské kostely a památky*. Kolín: Vyd. kolínských kostelů a památek, 1940. 1 sv. s. 24.

⁴⁷ Tamtéž, s. 25.

dostal přímý zásah a zřítel se⁴⁸. V letech 1963–1965 se kolínští patrioti snažili kostel obnovit. Podařilo se pouze zachránit klenbu presbytáře a částečné vyzdění severozápadního nároží. Teprve v roce 2012 byla zahájena rekonstrukce, v rámci které se podařilo obnovit severní bránu a jižní bránu zazdít. V letech 2014–2015 proběhly další práce na rekonstrukci. Byl vytríděn původní stavební materiál, jež restaurátoři použili na dozdění obvodového zdiva, byla položena dlažba a provedeny injektážní a sanační práce všech statistických poruch. V dalších fázích oprav se naplánovalo dozdění západního průčelí a zastřešení kostela. Bohužel v roce 2016 se práce pozastavily a odložily na neurčito.

Dnes nám tedy z kostela zbývá už jen málo, ale základní stavební prvky jsou stále zachovány. Kostelík byl velmi skromný. Jeho obvodové zdivo je z lomového kamene. Dochovaný je pozdně gotický vstupní portál, nacházející se v severní stěně lodi. Motiv portálu připomíná oslí hřbet. Další dochovaný vstup je k vidění v západním průčelí. Tento barokní portál je bohužel ve velmi špatném stavu. Na stavbu presbytáře kostela bylo též použito lomového kamene. Nacházejí se zde pozůstatky křížové klenby sklenuté na jehlancové konzoly. Z presbytáře dále přechází stavba do lodi přes vítězný oblouk. Gotická apsida je mírně sklenuta, završena svorníkem z pískovce, který je dnes k vidění v kolínském muzeu⁴⁹. Nad bývalou oltářní mensou najdeme malé úzké gotické okénko z konce 13. století. Po obou stranách gotického kněžiště jsou zazděny dva náhrobní kameny.

Kostel Všech svatých je zapsán do Ústředního seznamu nemovitých kulturních památek České republiky a v roce 2008 byl zařazen na seznam nejohroženějších památek u nás.

⁴⁸ STRAKA, František. *Kolínské kostely a památky*. Kolín: Vyd. kolínských kostelů a památek, 1940. 1 sv. s. 25.

⁴⁹ Tamtéž, s. 26.

Obrázek č. 2 / klenební žebro a konzola v severovýchodním koutu presbytáře

Obrázek č. 3 / celkový pohled na kostel Všetech svatých

3.3 Kostel sv. Víta na Zálabí

Kostel sv. Víta dominuje Jiráskovu náměstí v městské části zvané Zálabí. Tato oblast dříve známá jako Mnichovice byla založena cisterciáky ze sedleckého kláštera již v roce 1292⁵⁰. Mniši v té době vlastnili zálabský mlýn a díky tomu jsou jim připisovány velké zásluhy o zvelebení celé krajiny v okolí Kolína. Aby mnichům mohl kněz denně sloužit mši, byl vystavěn malý kostelík, dnešní sakristie kostela sv. Víta a v roce 1352 se stává farním kostelem⁵¹.

⁵⁰ STRAKA, František. *Kolínské kostely a památky*. Kolín: Vyd. kolínských kostelů a památek, 1940. 1 sv. s. 18.

⁵¹ Tamtéž, s. 18.

Původní kostelík byl roku 1357 přestavěn a dne 14. června posvěcen převorem sedleckého kláštera. Hned druhý den ráno se konala mše. V roce 1513 se obyvatelé Mnichovic složili na rozšíření kostelíka a přistavěli novou kapli v gotickém slohu (*nynější kněžiště*). Původní část kostela začala sloužit jako sakristie, která za tímto účelem musela být přebudována dřevěnou podlahou.

V průběhu třicetileté války kostel dosti utrpěl a po uklidnění poměrů ve městě došlo k jeho opravě. Jednalo se přibližně o rok 1681. Napovídá tomu architektonické tvarosloví průčelí, zachované pod později přistavěnou věží. Toto průčelí vrcholilo štítem převyšujícím střechu, bylo členěno na tři etáže s výklenky, v nichž byly umístěny sochy českých patronů. Byla také přistavěna nynější chrámová loď. Podle písemných zpráv nebyl kostel zaklenut, takže strop byl rovný a ze dřeva. Podlaha byla z cihel a do interiéru chrámu přibyly dubové lavice, které v chrámu najdeme dodnes⁵². Dále kostel obsahoval čtyři oltáře, kazatelnu a kruchtu. V blízkosti kostela naproti přes silnici stávala dřevěná zvonice, která byla zbořena v 70. letech 18. století a nahrazena novou v roce 1777⁵³. Do základů této nové zvonice nechali stavitelé vložit ostatky sv. Felixe a sv. Pascala. Při této příležitosti byly ze štítu kostela sňaty sochy českých patronů a podle zápisů v kolínských pamětních knihách je nečekalo nic pěkného. Sochy sv. Prokopa a sv. Vojtěcha byly umístěny u silnice vedoucí k cukrovaru, přesněji za kostelem Všech svatých. Podle lokace si každý z nás dokáže představit, jak takové sochy dopadly. Děkan Jan Svoboda dal tyto dvě sochy v roce 1848 opravit, protože podle jeho zápisu měly uražené hlavy a umístil je na vysoké podstavce⁵⁴. Z tohoto místa putovaly dále před vchod do kostnice u chrámu sv. Bartoloměje a dnes jsou navraceny zpět do kostela sv. Víta. Další socha, socha sv. Víta, byla přenesena do výklenku při kolínském děkanství, kde se nachází dodnes a poslední sochou měla být socha sv. Václava, ale o jejím umístění nemáme žádné zprávy. Nejlepší sochou z těchto čtyř je jednoznačně socha sv. Víta. Její vznik lze datovat do druhé etapy raně barokní přestavby kostela, tedy kolem roku 1680-1681. Světec je zobrazen podle obvyklého ikonografického schématu jako stojící, držící v rukou příslušné atributy – knihu a kohouta a figura je zahalena do splývavé drapérie.

⁵² STRAKA, František. *Kolínské kostely a památky*. Kolín: Vyd. kolínských kostelů a památek, 1940. 1 sv. s. 19.

⁵³ Rišlink V., Jouza L.: *Baroko na Kolínsku I*. Regionální muzeum Kolín 2001. s. 24.

⁵⁴ SOkA Kolín. fond Děkanství Kolín. Pamětní kniha od r. 1836.

Obrázek č. 4 / socha sv. Víta umístěna ve výklenku děkanství

V roce 1871 se na kostele obnovila šindelová střecha a zároveň bylo ve věži umístěno pět zvonů. V roce 1902 prošel kostel důkladnou opravou. Sakristie se rozšířila a v kněžišti bylo zbudováno nové okno. Oltáře byly polychromovány a pozlaceny, byla pořízena nová kazatelna a zrestaurovány varhany. Další úprava proběhla v roce 1927, kdy hodinářem Karlem Adamcem z Čáslavi byl zřízen na věžních hodinách průsvitný ciferník. V roce 1934 proběhly poslední drobné úpravy v interiéru kostela, čímž se architektonický vývoj uzavřel.

V současnosti je kostel sv. Víta podélným jednolodním, s pravoúhlým presbytářem. Ze severní strany přiléhá k chrámu obdélná sakristie. Stavba je též obohacena o barokní průčelní věž a v koruně střechy najdeme nad středem lodi sanktusník. Lod' chrámu je osvětlena půlkruhově sklenutými okny a na zvonici jsou okna kruhová, umístěná ze tří stran. V jižní stěně lodi je zachovaný hrotitý gotický vstupní portál (*datován do poslední čtvrtiny 14. století*), který je doplněn dřevěnými dveřmi, ale uvnitř kostela ho nenajdeme, protože je zazděný. V západní stěně sakristie se nachází další vstupní portál, který se architektonicky řadí do pozdně gotického slohu a je zhotoven z červeného nučického pískovce.

Za nejstarší část kostela je považována sakristie, z počátku 14. století, která je sklenutá jedním polem gotické křížové žebrové klenby, jejíž svorník má podobu hvězdice. Též presbytář je sklenut stejným typem klenby. Ty jsou tvořené zkosenými žebry klínového profilu, jehož jedna z jehlancových konzolí má podobu lidského obličeje. Klenba vrcholí svorníkem s monogramem českého krále Ludvíka Jagellonského⁵⁵. V presbytáři na jižní stěně najdeme

⁵⁵ Rišlink V., Jouza L.: Baroko na Kolínsku I. Regionální muzeum Kolín 2001. s. 24.

fragment raně renesanční malby pravděpodobně z první pol. 16. století, nalezené teprve nedávno. Presbytář přechází do lodi kostela hrotitým triumfálním obloukem z konce 14. století. Samotná loď kostela je plochostropá, opatřena dřevěným stropem, připomínající renesanční trámové stropy. Hlavní vstup do kostela sv. Víta se nachází v západní stěně lodi. Jedná se o pozdně gotický hrotitý portál z počátku 16. století, který dále přechází do předsíně v přízemí věže. V prvních dvou patrech zvonice se dodnes dochovala původní barokní fasáda, obsahující prvky manýrismu. Najdeme zde i pozůstatky průčelí, které bylo nahrazeno nynější věží. Díky tomu si lépe dokážeme přestavit, jak dříve průčelí tohoto kostela vypadalo. Je zřejmé, že se nad vstupním portálem nacházelo velké štukové okno a nad ním mohutná profilovaná římsa. Jsou zde vidět i niky, ve kterých byly umístěny již zmiňované čtyři sochy českých patronů.

Interiérová výzdoba kostela je velmi bohatá, přesto poněkud nesourodá. Nejcennějším prvkem je zde barokní mobiliář tvořený hlavním oltářem, dvěma bočními oltáři umístěnými při vítězném oblouku a jedním bočním oltářem situovaným na severní boční stěně lodi kostela. Tyto oltáře spadají do skupiny rámových oltářů, jejichž společným prvkem pro tuto fázi barokního slohu je plnotvará, organicky rozvíjená akantová rozvilina⁵⁶.

Hlavní oltář je posazen na tabernákulu chrámového typu. Jedná se o mohutný rámový retábl nesoucí ve středu oválný obraz s výjevem z legendy o sv. Vítu. Samotný rám obrazu připomíná vavřínový věnec, který má symbolizovat světcovo mučednictví. Od tohoto vavřínového věnce se dále rozvíjí volutovitě stáčená vrapovaná páska, a podél ní se ovíjejí akantové listy. V horní části rámu vytvářejí úponky jakési „soklíky“, na nichž najdeme sochy dvou světic, sv. Juliány a sv. Barbory. Na vrcholu retáblu je umístěno sousoší Nejsvětější Trojice a na postranních brankách, tvořených andělskými karyatidami nesoucími oblouky z oblaků a hlaviček andělů, najdeme sochy sv. Floriána a sv. Vavřince.

Po levé straně triumfálního oblouku se nachází boční oltář Panny Marie. Tento oltář je tvořen též akantovým rámovým retáblem a jeho hlavním kompozičním prvkem je mohutná vrapovaná páska. Dolní část tvoří mušle, kterou přidržují dva klečící elfové. Za nimi se rozrůstá velmi bohatá rozvilina, která se zalamuje do volut. Ty tvoří sokly, kde jsou umístěny sochy sv. Jáchyma a sv. Anny Samotřetí. Horní okraj rámu je doplněn o dvojici klečících mužů (*efébů*) v adoračním gestu. Nad těmito postavami na jakémsi nástavci připomínajícím obláčky je umístěna polopostava Boha Otce, nad nímž dva andělé nesou královskou korunu, nad kterou se

⁵⁶ Rišlink V., Jouza L.: Baroko na Kolínsku I. Regionální muzeum Kolín 2001. s. 94.

vznáší holubice Ducha svatého v záři paprsků. Uprostřed oltáře je umístěn obraz Madony s dítětem.

Po pravé straně triumfálního oblouku najdeme (v pořadí již třetí) oltář sv. Jana Nepomuckého, který je opět tvořen akantovým rámovým retáblem s mohutnou vrapovanou páskou. I zde v dolní části klečí dva muži (*eféby*), kteří gestem poukazují na obraz Panny Marie. Po stranách kolem ústředního obrazu sv. Jana Nepomuckého stojí sochy sv. Ludmily a sv. Josefa. Na vrcholu rámu je opět umístěna dvojice klečících andělů a uprostřed socha archanděla Gabriela s napřáženým mečem⁵⁷.

Obrázek č. 5 / hlavní oltář a oba boční oltáře

Posledním oltářem, umístěným bočně na severní stěně lodi, je oltář Čtrnácti svatých pomocníků. Tento oltář můžeme nazvat morovým, neboť jeho sochařská výzdoba je tvořena „protimorovými“ patrony. Ústředním obrazem je obraz Patronů a ochránců Čech a po jeho stranách stojí sochy sv. Antonína Paduánského a sv. Františka Xaverského. Nad nimi jsou dále umístěny sochy sv. Šebestiána, sv. Rocha a sv. Křištofa (*zmiňovaní ochránci proti moru*) a na samém vrcholu je socha sv. Barbory, patronky dobré smrti a horníků.

⁵⁷ Rišlínek V., Jouza L.: Baroko na Kolínsku I. Regionální muzeum Kolín 2001. s. 95.

Obrázek č. 6 / oltář Čtrnácti svatých pomocníků

Výzdoba všech oltářů, co se týče figur, není jak kvalitativně, tak výrazově zcela vyrovnaná, ale bezpochyby pochází z jedné stejné dílny. Všechny figury jako by se snažily vyjádřit dramatický pohyb, a to i ve výrazu tváře. Tento výraz je jednotný pro všechny sochy světců i andělů. Dále je pro všechny figury typickým znakem štíhlý a převýšený tělesný kánon, který je prvkem pozdního manýrismu. Dosud nevyřešenou otázkou však zůstává, kterému sochaři autorství těchto skulptur připsat. Svým celkovým výrazem se tato práce podobá pracem Matěje Václava Jäckela, který kolem roku 1700 působil v nedalekém Sedlci anebo řezbáři Františku Martinu Katterbauerovi z Kutné Hory, který ovšem sám navazoval na dílo Matěje Václava Jäckela⁵⁸.

Když budeme pokračovat dále, na jižní stěně lodi najdeme renesanční epitaf, patřící rodině kolínského primátora Daniela Hytticha, datovaný rokem 1614. Jedná se o obraz malovaný olejem na dřevě s vyřezaným renesančním rámem. V horní části obrazu je motiv beránka v otevřeném nebi, kterému se klaní andělé. Ve spodní části obrazu je vyobrazen otevřený hrob, kde se na jedné straně modlí muž a dva chlapci a druhé straně žena s dívkou. Rám obrazu je nesen sloupy, stojícími na konzolách a nesoucí kládí s nápisem. K obrazu je ve spodní části připojena též deska s nápisem. Tento epitaf byl zhotoven pro jeho manželku Annu, zesnulou roku 1613 během morové epidemie.

⁵⁸ Rišlink V., Jouza L.: Baroko na Kolínsku I. Regionální muzeum Kolín 2001. s. 95.

Obrázek č. 7 / renesanční epitaf rodiny Hyttichů

Mezi presbytářem a lodí kostela se nachází bohatě zdobená dřevěná chórová přepážka pocházející z počátku 18. století. Dále v lodi najdeme původní barokní lavice a kazatelnu, která pochází z roku 1902. Kazatelna je doplněna o bohatě vyřezanou stříšku, pravděpodobně pocházející ze stejné dílny jako zmiňované oltáře. Pod kruchtou je umístěna dřevěná zpovědnice od řezbáře Aloise Petruse, majitele ateliéru pro bytovou kulturu a na samotné kruchtě jsou kostelní varhany.

Obrázek č. 8 / pohled z presbytáře do lodi

V přízemí věže, v předsíni jsou po obou stranách umístěny dva figurální pískovcové náhrobky. Po pravé straně jde o dětský náhrobek Anny a Judity Stillerových, který obsahuje gotický nápis a na levé straně náhrobek Viléma Bysterského.

Ke kostelu přiléhal rozsáhlý hřbitov, na kterém se pohřbívalo do roku 1882, kdy byl zřízen nový Ústřední hřbitov. Hřbitov u kostela sv. Víta byl velmi bohatý na krásné náhrobky, kterých se do dnešní doby zachovalo jen málo, spíše se zachovala jen jejich torza. Na hřbitově se měly nacházet kované kříže, litinové vzácné náhrobky a kříže s figurami, které bohužel zmizely. Definitivní devastace hřbitova proběhla, když byl rozdělen na dvě části stavbou nového mostu. Touto stavbou zanikla spousta hrobek významných kolínských rodin. Dnes jsou dokonce na části hřbitova postaveny obytné domy. Památka na zesnulé, tajuplnost a mystika je definitivně ztracena.

Abychom nelamentovali jen nad tím, jak dopadl osud tohoto místa, vztahuje se ke kostelu sv. Víta i jedna z legend. Když byl na novou věž osazován kříž, bylo podle starého zvyku připijeno na zdraví, a to tím způsobem, že mistr tesař stál na lešení u špičky věže, do sklenice si nalil víno a po vypití sklenici shodil dolů. Ale stalo se to, že se po připitku sklenice nerozbila a jak pověst praví, dosud je sklenice ve vlastnictví někoho z obyvatel Zálabí. Tato legenda je též přičítána tomu, že když roku 1796 ve městě zuřil velký požár, jediné Zálabí bylo před tímto neštěstím uchráněno.

Obrázek č. 9 / celkový pohled na kostel sv. Víta

Kostel sv. Víta je zapsán do Ústředního seznamu nemovitých kulturních památek ČR od 3. 5. 1958.

3.4 Kostel sv. Jana Křtitele

O přesném datu založení tohoto kostela se můžeme jen domnívat, ale přesto patří k nejstarším památkám města. První doložená zpráva pochází z roku 1359, kdy Bernard Eisengraber, zlatník z Kutné Hory, věnoval 2 kopy grošů na zádušní mši v tomto kostele⁵⁹. Vedle kostela stával špitál, pravděpodobně založený ve stejné době jako kostel. Jednalo se o obecní stavbu, kde chudí a staří lidé trávili konec svého života. V tehdejších dobách bylo o ně velmi dobře postaráno a to i za to, že před svou smrtí odkazovali svůj majetek právě špitálu. V provozu byl až do roku 1557.

Díky tomu, že špitál s kostelem vlastnil nemalý majetek a finance, byl roku 1589 upraven a k východní zdi mu byla přistavena čtyřboká věž, opatřena jehlancovým krovem⁶⁰. Ta byla později při barokní přestavbě zničena.

Za třicetileté války utrpěl kostel sv. Jana Křtitele velké ztráty. Vojáci, kteří se při svém tažení v Kolíně zastavovali, stavbu velice poničili. Vše, co bylo dřevěné, jako lavice, deštění na kruchtě, obrazy, vše spálili. V roce 1706 byly ze štědrých darů měšťanů dokončeny opravy kostela a opět se zde mohly konat bohoslužby. Do dnešní podoby pozdě barokního slohu byl chrám přestaven v roce 1747. Obnoven byl krov, interiér kostela a na strop byly namalovány freskové obrazy. Radní Jan Ignác Lothringer nechal zhotovit hlavní barokní oltář, který byl roku 1765 společně s kazatelnou pozlacen.⁶¹ Další úpravy proběhly v roce 1861. Bylo opraveno obvodové zdívo a stropní freskové malby. V roce 1952 byl kostel upraven pro potřeby pravoslavné církve a zcela poslední úpravy proběhly v roce 2019, kdy byla dokončena oprava celé fasády kostela.

Kostel sv. Jana Křtitele je jednolodní stavbou s pravoúhlým presbytářem a křížovou žebrovou klenbou. Na západní straně kostela je umístěn barokní vstupní portál osazený původními vraty. Nad nimi se nachází barokní štít s dvojicí obelisků a nikou, kde je vložena socha sv. Jana Křtitele. Celou stavbu zdobí tzv. lizénové rámce. Loď kostela prosvětlují barokní okna, která jsou lemována šambránami s uchy. Jedním z historicky nejstarších fragmentů je lomené gotické okno nacházející se východní stěně presbytáře. Bohužel, lomené gotické okno v severní stěně je zazděné.

⁵⁹ STRAKA, František. *Kolínské kostely a památky*. Kolín: Vyd. kolínských kostelů a památek, 1940. 1 sv. s. 24.

⁶⁰ Tamtéž, s. 25.

⁶¹ Tamtéž, s. 26.

Obrázek č. 10 / celkový pohled na kostel sv. Jana Křtitele

Do presbytáře kostela se vstupuje skrze vítězný oblouk. Sklenut pouze jedním polem gotické křížové klenby, jejíž žebra jsou klínového profilu. Loď chrámu je obdélníkového tvaru a je sklenuta barokní plackovou klenbou. Klenbu zdobí cyklus freskových rokokových obrazů. Nad kruchtou najdeme výjevy andělského chóru a zbylé motivy se vztahují k legendě o sv. Janu Křtiteli.

Interiér kostela je velmi bohatý. Nejcennějším prvkem je hlavní oltář z roku 1747 od Richarda Jiřího Práchnera⁶². Jedná se o rámový oltář s uprostřed vloženým obrazem sv. Jana Křtitele a dále je doplněn o dvojici stojících soch. Na levé straně se nachází socha sv. Anny a na pravé straně sv. Jáchym, který drží desku s nápisem v hebrejštině. Při vstupu do kostela tento oltář zprvu nespatříme. Skrývá se za dřevěným ikonostasem z roku 1952, který tvoří dominantu dnes tohoto pravoslavného svatostánku. Z chrámu sv. Bartoloměje byla do kostela sv. Jana Křtitele přenesená Křížová cesta, kterou nahradil cyklus dřevořezů od Františka Bílka (též Křížová cesta). Za zmínku stojí také barokní kazatelna z roku 1715 od kutnohorského řezbáře.

Kolem kostela býval hřbitov, na kterém se pochovávalo do roku 1882, kdy byl otevřen městský hřbitov na Zálabí. Stále tu ale najdeme zbytky náhrobků a především obelisk, který označuje hromadný hrob pruských vojáků z období Prusko-rakouské války v roce 1866. Nalezneme zde také krásnou kamennou empírovou lavici, která původně stávala na hřbitově u kostela sv. Víta na Zálabí.

Kostel sv. Jana Křtitele byl s celým areálem zapsán do Ústředního seznamu nemovitých kulturních památek ČŘ 3. května 1958.

⁶² STRAKA, František. *Kolínské kostely a památky*. Kolín: Vyd. kolínských kostelů a památek, 1940. 1 sv. s. 27.

Obrázek č. 11 / hlavní barokní oltář

Obrázek č. 12 / pohled do lodí kostela sv. Jana Křtitele

3.5 Klášter kapucínů s kostelem Nejsvětější Trojice

Řád menších bratří kapucínů je řeholní řád patřící do jedné ze tří větví františkánského řádu. Vznikl v roce 1525 zásluhou generálního vikáře Matteo da Bascio. Řád jako takový byl uznán papežem Klementem VII. roku 1528. Do českých zemí přicházejí kapucíni v listopadu 1599 z Vídně a usazují se v Praze a zde v roce 1600 zakládají klášter na Hradčanech. Od zbývajících dvou větví františkánského řádu se kapucíni v odívání odlišují výrazně dlouhou a špičatou kapucí na řeholním hábitu.

Stavby kapucínů patří k jedinečným příkladům řádové architektury. Stavitelé těchto klášterů se řídili filozofií, která provázela i regule samotného řádu. Záměrně připomínala atmosféru středověku, kterou zažívali mniši v původních kláštorech sv. Františka z Assisi, ale

upravenou pohledem renesančního člověka⁶³. U dispozičně větších klášterů je specifickým prvkem předsunutý kostel. Naopak u menších se konvent připojuje k presbyteriu po straně. Nové stavby kapucínů (*až na drobné výjimky*) byly vystavěny na tzv. zelené louce a v žádném případě nebyly přestavbou již stávajícího kostela⁶⁴. Jako stavební místa si vybírali především města nebo předměstí, kde byl klid, aby zde mohli vybudovat rozlehlý areál pravidelného obdélného tvaru, uzavřený vysokou zdí. Kostel společně s konventem nezabíral největší část pozemku kláštera. Kapucíni věnovali pozornost zahradě, a tak byla nezbytnou součástí areálu. Stále však základ kláštera tvořil kostel, který měl vždy stejnou dispozici obdélné lodi. Orientace kostela dodržována nebyla, protože ne vždy, to podmínky dovolily. Součástí lodě kostela byla kaple zasvěcená P. Marii. Průčelí stavby bývá jednoduché s trojúhelníkovým štítem a bez věží. Po stranách se zde nacházejí okna obdélného tvaru a ve výši portálu je umístěno kruhové okno. Mnohokrát se objevuje mezi tímto oknem a vchodem nástěnná malba např. světce, jemuž byl kostel zasvěcen. Co se týče konventních budov, jejich půdorysy odpovídají stabilnímu schématu. Dlouhá vstupní chodba, která byla přístupná z ulice, sloužila jako hlavní dorozumívací systém⁶⁵. Ambit obíhal dvůr podle středověkého principu jen v přízemí, u kostela byl patrový, protože v patře sloužil jako chodba. Zajímavostí je, že u kapucínů nesloužil ke komunikačním účelům, ale k odpočinku či rozjímání v klidném prostředí. Přecházel totiž do rajského dvora, doplněného např. o kašnu či bazének a ke komunikaci využívali chodby v přízemí souběžné s ambitem. Největším prostorem v klášteře byl refektář v přízemí, který byl velmi prostě zařízen. Cely řeholníků byly umístěny v patře zadního křídla stavby. Jednalo se o malé, studené pokoje prosvětlené jedním oknem. V bočních křídlech se nacházela např. knihovna, věžeňská cela či skladiště cenných věcí⁶⁶.

20. října 1660 magistrát města začal uvažovat o založení kláštera, který by městu prospěl z pohledu šíření katolické víry. Radní města se rozhodli poslat prosbu provinciálu kapucínského řádu P. Samuelu Greifenfelsovi, podepsanou radou města a purkmistrem, v níž stálo, že Kolín leží na hlavní cestě mezi Poděbrady a Pardubicemi, kde jsou císařské statky, tudíž by bylo za potřebí pro pobožnost lidu více kněží řádu kapucínů. Dále se zmiňuje i o místu pro budoucí klášter, které by mohlo být před městem. Do Kolína tak byla poslána dvojice kapucínů, Vojtěch Václav Celler a Ladislav Perlenec. Po příchodu společně žili v domě na rohu ulice Kutnohorské a Rubešovy a jen sami pro sebe si doma sloužili bohoslužby. 31. května

⁶³ VLČEK, Pavel, Dušan FOLTÝN a Petr SOMMER. *Encyklopedie českých klášterů*. Praha: Libri, 1997. ISBN 80-85983-17-6. s. 307.

⁶⁴ Tamtéž, s. 308.

⁶⁵ Tamtéž, s. 308.

⁶⁶ Tamtéž, s. 308.

1664 byla uzavřena smlouva o zakoupení pozemků pro stavbu kláštera. Bohužel se nepodařilo nashromáždit dostatečný obnos peněz, takže stavba nemohla být zahájena. Věřící ve městě však věděli, že se v domě dvou kapucínů konají bohoslužby, začali tak požadovat, aby se směli též zúčastnit. Kardinál Arnošt Vojtěch z Harrachu 13. října 1664 dovolil, aby se v domě zřídila dočasná kaple a věřící se tak začali zúčastňovat bohoslužeb. Stavba kláštera započala až o dva roky později a v roce 1667 kutnohorský děkan Jan Klular posvětil základní kámen klášterní budovy. Projekt dle prostého raně barokního kapucínského slohu zhotovil P. Bruno, jenž byl sám kapucínem. Dokončení stavby se protáhlo až do roku 1671, kdy byl 28. června vysvěcen hlavní oltář arcibiskupem Matějem Zoubkem ke cti a chvále Nejsvětější Trojice⁶⁷. Budova kláštera byla několikrát opravovaná a přestavovaná. Poprvé mezi lety 1739–41 a podruhé po požáru, který zasáhl město v roce 1796. Tento požár byl pro klášterní komplex devastujícím. Díky štedrým měšťanům se budovy mohly opravit a za svou štedrost se nechávali pohřbít v kryptě kostela. Další přestavba proběhla až mezi roky 1908–13, jednalo se především o přestavbu kostela Nejsvětější Trojice, kdy byla provedena oprava fasády, která se tvarem štítu vymyká řádovým zvyklostem. V roce 1950 byl klášter uzavřen a do roku 1990 se v něm nacházel internát. Rok na to, byl klášter navrácen kapucínům, ti ho ale v roce 1992 pronajali jezuitskému řádu Milosrdných bratří, kteří si zde zřídili noviciát.

Klášterní kostel Nejsvětější Trojice pochází tedy z roku 1677. Architektonicky se jedná o jednododní stavbu, která je orientovaná presbytářem k jihu. I když průčelí fasády prošlo opravou, stále se zachoval raně barokní vstupní portál s nástěnnou malbou sv. Trojice, pocházející z roku 1902. Původně se na fasádě nacházelo více takových fresek, ale ty byly překryty v roce 1950. Po levé straně, kousek od vchodu najdeme pískovcové sousoší sv. Barbory, sv. Jana Nepomuckého a Panny Marie. Sousoší pochází z roku 1735 a připomíná procesí, které chodilo z Kutné Hory přes Kolín do Staré Boleslavi a zde se stavovalo k odpočinku. Hned vedle sousoší se nachází kašna, kam byla přivedena městská voda. Dnes je nefunkční.

⁶⁷ STRAKA, František. *Kolínské kostely a památky*. Kolín: Vyd. kolínských kostelů a památek, 1940. 1 sv. s. 14.

Obrázek č. 13 / průčelí kostela Nejsvětější Trojice

Chrámový prostor kostela je zaklenut třemi poli valené klenby s lunetami. Po obou stranách navazují na střední pole kaple a samotný presbytář je též zaklenut valenou klenbou. Stěny pod lunetami jsou zdobeny freskovými obrazy českých patronů od Františka Urbana a zbytek výmalby kostela je v beuronském stylu⁶⁸ od Martina Matouše pocházející z roku 1903, což dokládá nápis umístěn pod kruchtou. Hlavní oltář pochází z roku 1881, a nahradil starý ztrouchnivělý. Poté byla do kostela pořízena další nová výbava v byzantském slohu od uměleckého řezbáře z firmy Bušek a to mezi lety 1910–1914⁶⁹. Na kruchtě jsou umístěny varhany z počátku 20. století, které byly v roce 2013 restaurovány. I tento kostel má svůj zvon. Skrývá se v sanktusníku nad presbytářem a je datován rokem 1797. Jedná se o zvon zdobený vavřínovými girlandami a reliéfem sv. Trojice a pocházející z dílny Jana Václava Kühnera.

Obrázek č. 14 / pohled do presbytáře

Obrázek č. 15 / pohled na kruchtu

⁶⁸ Barevné fresky a mozaiky

⁶⁹ STRAKA, František. *Kolínské kostely a památky*. Kolín: Vyd. kolínských kostelů a památek, 1940. 1 sv. s. 16.

Konvent kláštera je tvořen jednopatrovou budovou vystavěnou do půdorysu písmena F, která navazuje na závěr kostela a uzavírá tak prostor, díky kterému vznikl čtvercový rajský dvůr, obklopený přízemním ambitem. Cely mniichů se nacházejí po celém prvním patře budovy a refektář je situován ve východním křídle, zaklenut valenou klenbou. Uprostřed rajskeho dvora je umístěna socha sv. Jana Nepomuckého, která byla na toto místo druhotně osazena. Vizuální podoba kláštera je podřízena řádovým předpisům a je v souladu s pravidly kapucínské řehole. Díky tomu má tento klášterní komplex velice skromnou uměleckou výzdobu.

Obrázek č. 16 / celkový pohled na komplex

Obrázek č. 17 / ohoz kolem rajskeho dvora

Klášter kapucínů s kostelem Nejsvětější Trojice je kulturní památkou od 3. 5. 1958.

3.6 Kostel Českobratrské evangelické církve

Založení tohoto farního kostela Českobratrské církve evangelické má podobnou historii jako založení kláštera kapucínů. V domě čp. 87 se konaly bohoslužby vedené kazatelem Janem Janatou z Chebu, jelikož se těšily velké oblibě téměř 300 lidí, byla schválena stavba současného kostela. Základní kámen byl položen v květnu roku 1871 a stavba byla překvapivě dokončena téhož roku v prosinci, kdy se 17. prosince konala první bohoslužba⁷⁰. V polovině 20. stol. byl kostel rozšířen o předsíň a v osmdesátých letech odstraněna secesní štuková výzdoba průčelí, což stavbě velmi esteticky uškodilo. Do té doby fasáda ladila s okolními domy a společně vytvářely harmonický řád. Nová fasáda byla výrazně jednodušší a krásný zdobný štít tak byl nahrazen hladkým. V roce 2016 byly dokončeny poslední opravy kostela.

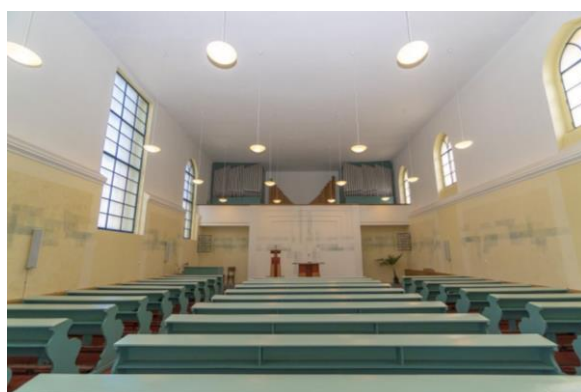
⁷⁰ RIŠLINK, Vladimír, Ladislav JOUZA, Miroslava JOUZOVÁ, Roman ŠULC a Jindřich ZÁHORKA. *Kolín: průvodce po kulturních památkách*. Druhé přepracované vydání. Kolín: Město Kolín, 2019. ISBN 978-80-905985-8-4. s. 13.

Jedná se o jednodlní novogotickou stavbu dnes s trojúhelníkovým štítem a řadou pěti vysokých gotizujících oken směrem do ulice. Do kostela se vstupuje přes předsíň přiléhající ke kostelu z východní strany.

Interiér kostela je velmi moderní, ale strohý. Z původního vybavení zde najdeme pouze varhany pocházející z roku 1878 zhotovené firmou z Kutné Hory. Zcela svěží nádech získal kostel v roce 2004. Byl upraven prostor před kruchtou, kde byla do prostoru postavena stěna a bohoslužebný prostor se tak posunul blíže k samotným účastníkům bohoslužby. Před tuto nově postavenou stěnu byl umístěn stůl Páně a řečnice a nainstalované nové osvětlení. Stěny kostela jsou vymalovány na žluto a jemnými zeleno-modrými liniemi naznačen rytmus hudební tradice kolínských evangelíků⁷¹. Celá tato rekonstrukce byla provedena pod vedením výtvarnice Barbory Veselé.

Obrázek č. 18 / průčelí kostela

Obrázek č. 19 / pohled na křuchtou

3.7 Kostel Církve československé husitské

Tento kostel je nejmladším kostelem v Kolíně. Stojí ve východní části tzv. Husova náměstí, kde se původně nacházely městské vinice. Na usnesení o stavbě se dohodla rada města 20. dubna 1927⁷², ale vyskytl se problém s tím, kdo bude stavbu projektovat. Jako první byl vypracováním projektu pověřen architekt František Potůček, s jehož návrhy nebyla městská rada spokojena. Dokonce zamítli i jeho dva další vypracované projekty. Po dlouhých peripetiích se město rozhodlo oslovit Ing. arch. Vladimíra Wallenfelse, žáka Jana Kotěry, který se stal definitivním architektem stavby. Se stavbou se začalo 28. června 1931⁷³ a byla dokončena

⁷¹ ŠULC, Roman ŠULC a Jan KUBKA. Cesty a památky. *Cesty a památky* [online]. [cit. 2020-02-17]. Dostupné z: <https://www.cestyapamatky.cz/kolinsko/kolin/kostel-ceskobratske-evangelicke-cirkve>

⁷² RIŠLINK, Vladimír. *Moje město Kolín : od gotiky k biedermeieru : umění*. Kolín (Česko): Regionální muzeum, 2009.: il. ISBN 978-80-864-0319-9. s. 55.

⁷³ ŠULC, Roman ŠULC a Jan KUBKA. Cesty a památky. *Cesty a památky* [online]. [cit. 2020-02-17]. Dostupné z: <https://www.cestyapamatky.cz/kolinsko/kolin/kostel-cirkve-ceskoslovenske-husitske>

v červnu roku 1932 a realizovala ji kolínská stavební firma Josefa Záruby. Vznikl tak monumentální funkcionalistický kostel, který připomíná holubici se složenými křídly, která se připravuje vzlétnout. První bohoslužba se konala hned po jeho dokončení 12. června 1932 za účasti bezmála deseti tisíc věřících. V roce 1936 byla do jižní zdi zabudovaná skleněná vitrína, do které se umístily tři nádoby se zeminou z legionářských bojišť Doss Alto, Zborov a Terron. V roce 1949 do protilehlé zdi přibyla druhá vitrína s nádobami se zeminou. Jednalo se o místa, kde umírali Češi během 2. světové války (*Dukla, Terezín a Lidice*). Dosud poslední oprava proběhla v roce 1992.

Tento kostel je orientovaný s pravoúhlým jasně definovaným západním průčelím, které je doplněno o štíhlou hranolovou věž. Na vrcholu věže se nachází husitské slunce s kalichem. Pod věží je umístěn hlavní vchod do kostela a z jihovýchodu je kostel doplněn o jednopatrovou budovu pro sbor a faru.

Při vstupu do síně na nás působí vzdušný, otevřený, svažující se prostor, jež vytváří křivka střechy. Prostor loď je prosvětlen paprsky procházející skrze okenní tabule s pravoúhlým síťovým rastroem, které v interiéru vytváří zajímavě mystické efekty. Síně pomalu přechází, až by se dalo říci, že stoupá nad kůr téměř do výšky 12 metrů. Východní stěna kněžiště je tvořena po celé délce oknem, doplněným o vitráž s motivem Ježíše Krista, mistra Jana Husa a Jana Amose Komenského. V severozápadním rohu předsíně se nachází schodiště vedoucí na kůr. Z kůru je také možné vstoupit do věže.

Obrázek č. 20 / celkový pohled kostel

Interiér kostela je velmi jednoduchý, přesto se v lodi nachází nepřehlédnutelný prvek, a to dvoumanuálové varhany pocházející z roku 1954 z dílny firmy Organa z Kutné Hory. Dalším výrazným prvkem v interiéru kostela jsou křišťálové lustry a křtitelnice se svícem z bílého

mramoru, které byly do kostela nainstalovány v devadesátých letech. I tento kostel vlastní zvony, a to rovnou tři. Pocházejí z padesátých let 20. století a jsou denně v provozu.

Obrázek č. 21 / pohled do presbytáře

Obrázek č. 22 / pohled na kruchtu

Ke kostelu přiléhá rozlehlý park (*Husovo náměstí*), jehož dominantou je pomník mistra Jana Husa vytvořený podle návrhu Františka Bílka. Zde je umístěn od roku 1949, ale původně byl určen pro jiné místo. Projekt byl vypracován pro umístění na Karlovo náměstí, kde ho také v roce 1914 odhalily, bohužel ne za slavnostních příležitostí, protože právě začínala 1. světová válka⁷⁴. Dlouho si však své slávy neužil a v roce 1941 byl na příkaz kolínského oberlandrata Eckholdta odstraněn, a to rozřezáním na kusy, které byly v bednách uloženy v muzejním depozitáři. Zajímavostí je, že ve stejném roce zemřel sám autor pomníku František Bílek. V roce 1949 byl pomník znovu sestaven sochařem Jindřichem Severou a umístěn na dnešní stávající místo. Obnova se však neobešla bez komplikací, protože jedna z částí sochy se během války ztratila. Ale i přes všechny peripetie dne 5. července téhož roku, po 35 letech se pomník konečně dočkal slavnostního odhalení. Po znovusestavení však nevypadal nejlépe. Teprve v letech 2013–14 byla socha restaurována, a to k příležitosti 600. výročí upálení mistra Jana Husa.

⁷⁴ ŠULC, Roman ŠULC a Jan KUBKA. *Cesty a památky*. *Cesty a památky* [online]. [cit. 2020-02-17]. Dostupné z: <https://www.cestyapamatky.cz/kolinsko/kolin/kostel-cirkve-ceskoslovenske-husitske>

Obrázek č. 23 / pomník mistra Jana Husa

Obrázek č. 24/ původní umístění pomníku

4. Zaniklé kostely a kaple

4.1. Kostelík Panny Marie

Dnes již zaniklý kostelík Panny Marie Bolestné pocházel z roku 1660. Ještě před kostelíkem samotným stávala na tomtéž místě skromná barokní kaplička, ze které bylo zachováno pouze kněžiště. Byla postavená na památku morové epidemie. Tato kaplička sloužila pro špitál chudých, který se nacházel hned vedle kaple. Uvnitř byl umístěn pouze malý oltář ke cti sv. Anny. V roce 1769 tehdejší komisař Jan Sádlo nechal zhotovit na své náklady hlavní oltář ke cti Panny Marie Sedmibolestné. Dále byla kaple doplněna bočním oltářem sv. Anny a výmalbou, podlahou z cihel a malým chórem. V roce 1850 byla kaple přestavěna a rozšířena kaplanem Janem Svobodou⁷⁵. Kapli rozšířil nejprve směrem k jihu (k silnici) přistavením lodě, tam kde se vcházelo do kaple a zbudoval kruchtu. To vše na své náklady. V té době byla zrušena zámecká kaple, a tak bylo některé vybavení darováno do tohoto kostelíku. Jednalo se o ornát, alba, misál, dva svícny, mosazný kalich, tři lavice a portatily⁷⁶. V roce 1912 zasáhl kostelík požár a od té doby byl důkladně opravován až do roku 1927. Bohužel v listopadu roku 1940 přišel příkaz německé okupační správy, aby byl kostelík Panny Marie Bolestné zbořen. Dnes se nám dochovaly pouze dobové fotografie kostelíku před demolicí. Po válce se objevily spekulace o tom, že by měla být kaple znovu obnovena, i když na jiném místě. Bohužel k realizaci tohoto plánu nikdy nedošlo.

Podoba raně barokní kaple byla velmi jednoduchá. Jednalo se o stavbu s krátkou lodí na obdélném půdorysu a úzkým trojbokým kněžištěm. Průčelí bylo ozdobeno lizénami, děleno římsami a zakončeno nízkým trojúhelníkovým štítem, který obsahoval výklenek se sochou Panny Marie⁷⁷. Loď byla zaklenuta valenou klenbou s výsečemi. O vybavení interiéru toho mnoho nevíme, ale dochovala se jedna kamenná zlatem polychromovaná socha Panny Marie Sedmibolestné s mečem v srdci, pocházející přibližně z roku 1660. Dnes je umístěna v budově děkanství. Poslední památkou na tuto stavbu je zvon z 18. století, který je dnes uložen v chrámu sv. Bartoloměje.

⁷⁵ STRAKA, František. *Kolínské kostely a památky*. Kolín: Vyd. kolínských kostelů a památek, 1940. 1 sv. s. 31.

⁷⁶ Tamtéž, s. 33.

⁷⁷ Tamtéž, s. 33.

Obrázek č. 25 / Kostelík Panny Marie Sedmiboletné, pohled od jihovýchodu

4.2. Kaple sv. Jana Nepomuckého

Tato kaplička původně stávala na Kouřimském předměstí. Vystavěna byla roku 1723 do čtyřhranu s jehlancovou střechou z břidlice zakončenou věžičkou. Interiér kostela byl velmi prostý. Uvnitř byl jednoduchý oltář, u kterého se konala svatojánská pobožnost, a též se zde zastavovali věřící z poutě sázavské⁷⁸. Okolním občanům sloužila k pohřebnímu procesí, které bývalo odtud vypravované. Stála zde až do roku 1921, ale důvody jejího zániku nám nejsou známy.

Obrázek č. 26 / Kaple sv. Jana Nepomuckého

⁷⁸ STRAKA, František. *Kolínské kostely a památky*. Kolín: Vyd. kolínských kostelů a památek, 1940. 1 sv. s. 35.

5. Chrám sv. Bartoloměje

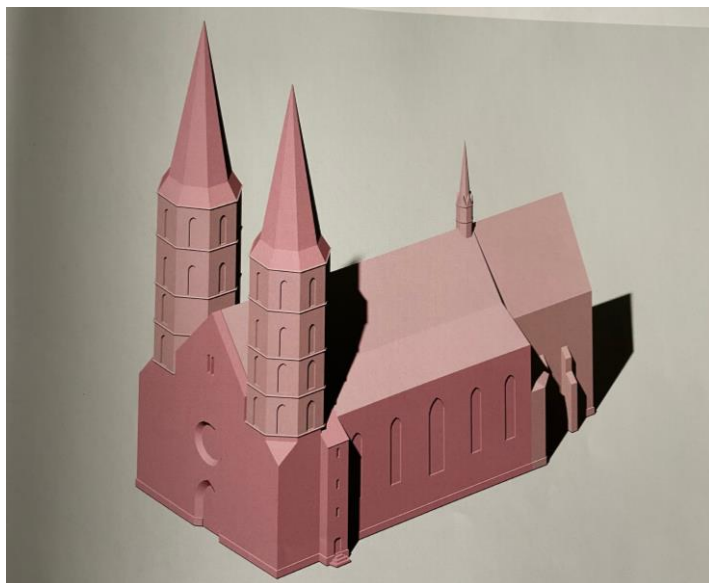
Chrám sv. Bartoloměje patří k nejvýznamnějším sakrálním památkám v České republice. Stojí na skalnatém návrší v nejvyšším bodě vnitřního města v jihovýchodním rohu městského opevnění. Tento chrám nevznikal v jednom časovém období, ale rostl a měnil svou podobu po celá staletí, počínaje 13. stoletím a konče 20. stoletím. Dnes je dominantou města a celého okolí. Díky tomu, že si chrám a jeho přilehlé uličky dodnes zachovaly své středověké kouzlo, stalo se toto místo v poslední době oblíbeným cílem filmařů, což stavbě dodává určitou prestiž.

Dodnes je otázkou, zda byl raně gotický chrám stavěn společně s městem, nebo zda se na jeho místě nacházela nějaká starší svatyně. Pravděpodobnější verzí o vzniku stavby je existence starší zástavby. Na tomto místě, kde dnes stojí chrám sv. Bartoloměje, se nepřetržitě sídlilo již od starší doby hradištní a dokladem nám jsou náhrobky vestavěné už při stavbě chrámu do zdiva trojlodí a vstupního oblouku Kokovské kaple, jakož i náhrobek nalezený ve fragmentech v dlažbě před průčelím chrámu spolu s nálezem pohřebiště pod parlérovskou stavbou a dalšími nálezy velkých zbytků staveb v témže místě. Tyto všechny indicie nalezené archeologickým průzkumem v roce 1965 v presbytáři tedy nasvědčují tomu, že na místě dnešního chrámu již stávala nějaká starší svatyně. Ale i přes tyto klíčové nálezy nelze jednoznačně odpovědět na otázku vzniku této stavby.

Stavba chrámu započala v polovině 13. století (*přesněji v 60. letech*) za krále Přemysla Otakara II. a domníváme se, že neprobíhala zrovna jednoduše. Dodnes jsou patrné stopy několika stavebních přestávek a změn a je jisté, že se dokončení stavby protáhlo až na přelom 13. a 14. století. Prvotní stavba byla o poznání menší. Měla tři lodě stejné výšky (*12,50m x 19m*) a délka chrámu byla něco málo přes 30 metrů⁷⁹. K lodím přiléhalo kněžiště o třech apsidách s hlavním oltářem, pod nimiž byla po dvou schodech přístupná krypta a v ní se nacházel oltář sv. Ducha. Chrám byl vystavěn v románském slohu, přecházející v katedrální umění a v ranou gotiku. V té době byla v blízkosti chrámu postavena též fara, kterou ve 13. století obstarávali kněží z řádu německých křížovníků, a farní hřbitov. V roce 1325 udělil patron chrámu Jan Lucemburský podací právo opatům kláštera cisterciáků ze Sedlce k osazení svých kněží. V době Jana Lucemburského též ke chrámu přibýly dvě průčelní věže na západním průčelí. Roku 1349 vypukl v Kolíně veliký požár, po kterém se odstartovala nejslavnější etapa v architektonických dějinách chrámu⁸⁰.

⁷⁹ PATRNÝ, Michal a Jan BERÁNEK. *Arciděkaný chrám sv. Bartoloměje v Kolíně: historický a stavební vývoj*. České Budějovice: Halama ve spolupráci s Národním památkovým ústavem, 2014. ISBN 978-80-87082-31-7. s. 13.

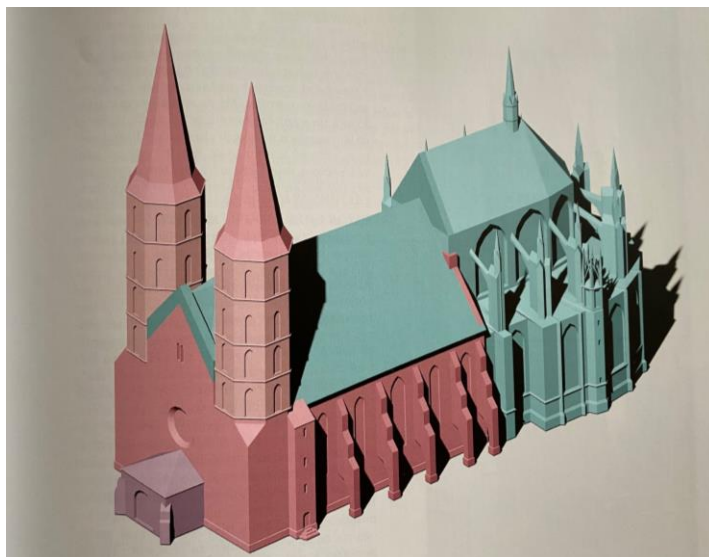
⁸⁰ Tamtéž, s. 19.

Obrázek č. 27 / Hypotetická podoba raně gotického chrámu počátek 14. století

Roku 1360 se městu Kolín dostává nejvyšší pocty a přízně směrem z císařského dvora Karla IV. Patron města a fary nechává zbořit románský kůr a na přestavbu povolává slavného stavitele Petra Parlěře z Gmündu, stavitele svatovítské katedrály. Podle jeho návrhu bylo odděleno trojlodí, zbourán starý presbytář, započala výstavba ochozu s kaplemi a posléze vztyčení nového vysokého chóru v gotickém slohu s výškou klenby 33 metrů a délkou 26 metrů⁸¹. Nebála bych se tak o „kolínském chóru“ říci, že se jedná o nejvýznamnější a nejoriginálnější dílo gotické architektury lucemburského období ve střední Evropě. Bohužel teprve dnes se mu dostává zasloužené pozornosti, což vždy nebylo zvykem. Velkolepost této stavby je též dokladem významu města Kolín, které si, hned po Kutné Hoře, mohlo dovolit na přestavbu chrámu oslovit tak významného stavitele. Stavba byla posvěcena v roce 1378. Bohužel brzy na to umírá patron města císař Karel IV. a jeho smrt je jednou z možností, proč stavba v plném rozsahu nepokračovala a byly zde prováděny pouze malé úpravy, jako např. přístavba Kokovské kaple, proražení dvojdílných oken místo úzkých jednodílných apod.

⁸¹ PATRNÝ, Michal a Jan BERÁNEK. *Arciděkanství v Kolíně: historický a stavební vývoj*. České Budějovice: Halama ve spolupráci s Národním památkovým ústavem, 2014. ISBN 978-80-87082-31-7. s. 84.

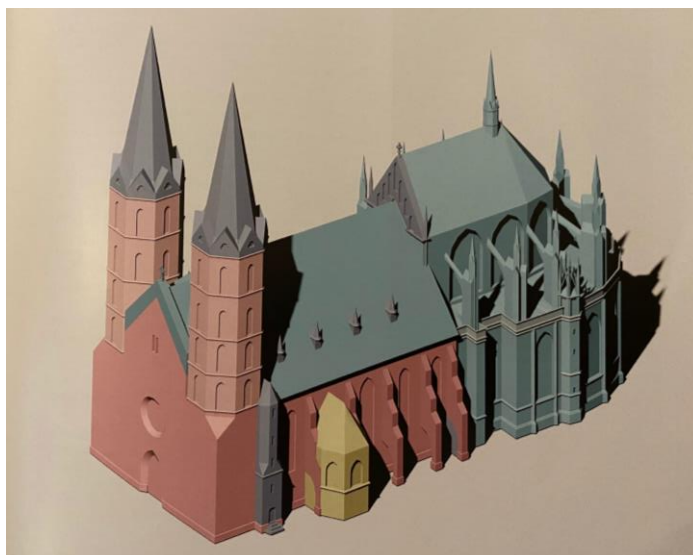

Obrázek č. 28 / Hypotetická podoba chrámu po dokončení Parléřovského chóru (kolem roku 1400)

V roce 1395 proběhl v Kolíně další ničivý požár a následně začátek husitských válek, které znamenaly konec města jako kvetoucího centra obchodu a též zánik stavební činnosti, která měla realizovat Parléřův plán na celou přestavbu chrámu. Chrám sv. Bartoloměje se tak dalších změn dočkal až za několik staletí. V době jagellonské na přelomu 15. a 16. století proběhly na chrámu malé úpravy, což celkové vzezření stavby nějak nepoznamenalo, ale v roce 1504 je započata stavba mohutné věže–zvonice mistrem Bartošem. Do ní jsou přestěhovány zvony z poškozené severní věže chrámu. V období dalších skoro 300 let, se se samotnou stavbou nic zásadního neděje, jen v roce 1733 se v blízkosti chrámu začíná se stavbou barokní kostnice.

Nová etapa dějin chrámu se začala odvíjet od nešťastné události v roce 1796, kdy třináctiletý chlapec střelbou po ptácích zapálil celé město a vyhořel i samotný chrám sv. Bartoloměje. Shořely cenné obrazy, oltáře, sochy, varhany a především původní gotický křídlový hlavní oltář⁸². Díky nastupujícímu zájmu o romantické středověké památky v prvních desetiletích 19. století se začalo mluvit o rekonstrukci poničeného kolínského chrámu. Z podnětu děkana Jana Swobody začala rekonstrukce chrámu ve dvou etapách. Ta nejdůležitější přestavba proběhla v letech 1904–1910 architektky Josefem Mockerem a Ludvíkem Láblerem a dala stavbě její současný vzhled.

⁸² STRAKA, František. *Kolínské kostely a památky*. Kolín: Vyd. kolínských kostelů a památek, 1940. 1 sv. s. 8.

Obrázek č. 29 / Hypotetická podoba chrámu po dokončení regotizace v letech 1904–10

Téměř všechny kolínské památky byly těžce poškozeny v době 2. světové války. V březnu roku 1945 těžká bomba zasáhla a zničila část gotické budovy děkanství a tlak vzduchu od výbuchu poškodil opěrný systém presbytáře chrámu. Bohužel byla zničena všechna původní malovaná okna na severní straně a též byla těžce poškozena střecha. Okna chrámu i opěrný systém byly opraveny ještě v témže roce, o čemž svědčí letopočet 1945, který najdeme vyrytý na jednom z opěráků severní stěny vysokého chóru. Důkladnější oprava chrámu proběhla až v letech 1963–1967⁸³.

Zatím poslední rekonstrukce chrámu proběhla mezi lety 2004–2014, kdy byla opravena jižní stěna a okna vysokého chóru, interiér parlérovského chóru a vnitřní trojlodí. V roce 2010 proběhly archeologické práce při příležitosti rekonstrukce dlažby chrámu, které historiky přiblížili k tomu, jak vzhledově vypadal raně gotický závěr.

5.1 Exteriér chrámu

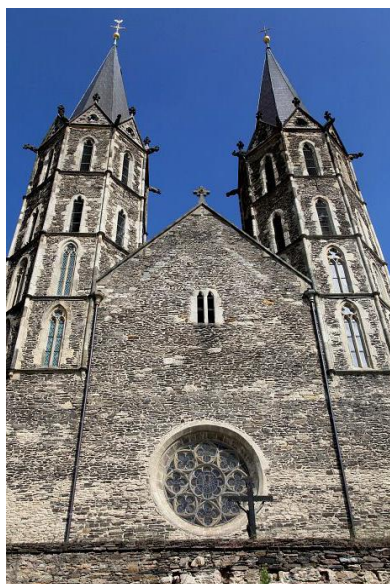
Chrám sv. Bartoloměje je samostatně stojící orientovaná stavba v podélné ose s lehkým natočením k jihovýchodu.⁸⁴ Byl stavěn ve dvou odlišných historických slozích—starší síňové trojlodí s dvěma věžemi v západním průčelí a mladší vysoký chór katedrálního typu. Celá stavba je založena na složitém skalním podloží, což dokládají četné archeologické průzkumy.

Hlavní západní průčelí působí masivním dojmem. Je tvořeno nečleněnou, hladkou, neomítnutou stěnou z lomového kamene, završenou trojúhelníkovým štítem, na jehož vrcholu

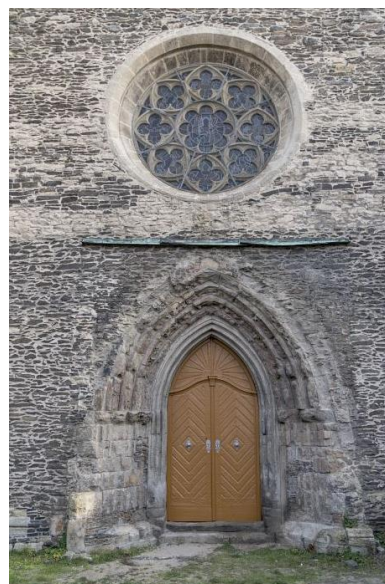
⁸³ PATRNÝ, Michal a Jan BERÁNEK. *Arciděkanství chrám sv. Bartoloměje v Kolíně: historický a stavební vývoj*. České Budějovice: Halama ve spolupráci s Národním památkovým ústavem, 2014. ISBN 978-80-87082-31-7. s. 144.

⁸⁴ Tamtéž, s. 19.

se nachází kamenný kříž s reliéfem květiny uprostřed a s letopočtem 1886. Po obou stranách štítu se přimykají osmiboké věže, oddělující se okapními svody. Pro bystré oko je pod římsou (cca 1m) nepatrně vidět šikmá spára, která naznačuje původní výšku štítu. Toto západní průčelí prolamují pouze dvě okna. Tato sdružená okna se nacházejí uprostřed horní části štítu a osvětlují prostor půdy nad lodí. Umělecky zajímavější je velké kruhové okno umístěné v ose střední části průčelí, které osvětluje prostor kruchty. *Prostor okna vyplňuje kamenná kružba, tvořená středovou růžicí o osmi lístcích, lemovanou po obvodu osmi kvadriloby v segmentových paspartách*⁸⁵. Výplň okna (vitráž) je silně poškozena, ale i přes tento nedostatek lze určit, že se ve středu vitráže nachází polopostava sv. Cecílie s okolo stojícími postavami andělů. Původní hrotitý vstupní portál ze 13. století se dnes už bohužel nepoužívá. Jeho dříve velmi bohatá sochařská výzdoba doplatila na četné požáry a erozi kamene. Z pozůstatků portálu lze určit, že se jednalo o dvakrát osm půlkruhových výžlabků, v nichž vždy ob jeden byly vloženy sloupy s válcovým dřikem, ale tvar jejich patek nám doposud není znám⁸⁶. Završeny byly hlavicemi s bohatě zdobeným dekorem, z nichž se dochovaly náznaky vinných listů a maska muže, nacházející se po levé vnitřní straně. Nad těmito hlavicemi najdeme zbytek krycí desky, která zároveň tvoří patku vnější archivoly. Ta je ve spodní části rozdělena do osmi mělkých nik, ve kterých se dříve nacházely postavy. Nejlépe zachované figury jsou na pravé straně a je patrné, že se jednalo o čtveřici postav ve splývavých oděvech. Součástí vstupního portálu jsou též dvoukřídlá vrata pocházející z konce 18. století.

Obrázek č. 30 / chrám sv. Bartoloměje
- západní průčelí

Obrázek č. 31 / chrám sv. Bartoloměje
- vstupní portál

⁸⁵ PATRNÝ, Michal a Jan BERÁNEK. *Arciděkaný chrám sv. Bartoloměje v Kolíně: historický a stavební vývoj*. České Budějovice: Halama ve spolupráci s Národním památkovým ústavem, 2014. ISBN 978-80-87082-31-7. s. 19.

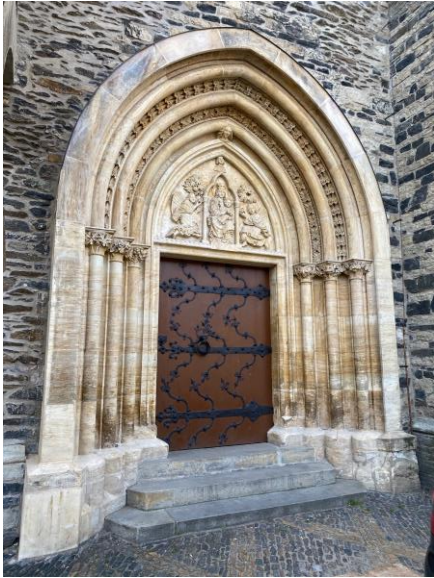
⁸⁶ Tamtéž, s. 20.

Severní strana je stejně jako západní průčelí vyzděna z neomítnutého lomového kamene a je členěna do šesti polí. Když budeme postupovat od západu, přibližně ve dvou třetinách výšky stěny se nachází hrotité okno vyplněné kružbou, tvořenou dvojicí jeptišek se středním prutem a ve vrcholu se třemi propojenými trojlisty⁸⁷. Směrem k východní straně navazuje na toto pole pětipodlažní věžice, která je od spodních dvou částí hranolová a dále pak pětiboká. Vstup do věže je tvořen nepatrným portálem s jednokřídlovými dveřmi, kterými se vchází na schodiště osvětlené obdélnými okénky, vedoucí na kruchtu. Další pole severní stěny jsou oddělena opěrnými pilíři. Tyto opěráky jsou dvakrát odstupněné, a to ve spodní části průchody. Pouze poslední nejvýchodnější pilíř je plný. Sokl těchto pilířů je stejný jako stěny lodě a spodní čtvercová volně stojící část pilířů měří bezmála 220 cm. Na této severní straně lodi se nacházejí dva portály. První z nich, západnější, je hrotitý s tympanonem, třikrát odstupněný. Tento portál není však původní. Jedná se o kopii velmi poškozeného raně gotického portálu, jenž byl v roce 1908 vyjmut a uložen v Lapidáriu Národního muzea v Praze. Hlavním prvkem portálu je tympanon s dvojicí klečících andělů adorujících korunovanou Bohorodičku s dítětem, sedící pod baldachýnem tvořeným jeptiškou. Další dominantou portálu jsou jednokřídle dveře pobité původním pozdně gotickým kováním a zdobené motivem lilie⁸⁸. Druhý portál, situovaný východněji, je též druhotně osazený. Hrotitý ze světlého pískovce profilovaný nahradil starší portál neznámé podoby v 80. letech 19. století⁸⁹. Součástí jsou novodobé dvoukřídlové dveře, pobité novogotickým kováním.

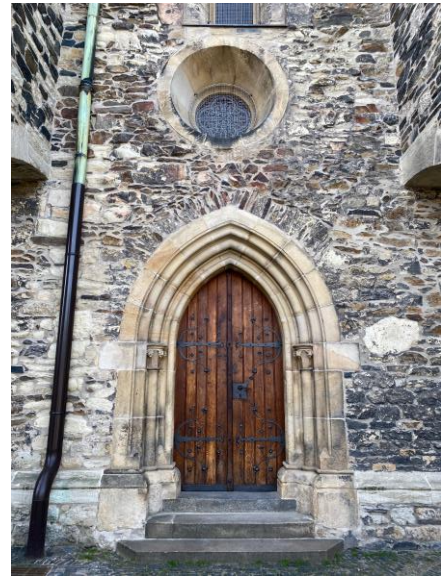
⁸⁷ PATRNÝ, Michal a Jan BERÁNEK. *Arciděkanský chrám sv. Bartoloměje v Kolíně: historický a stavební vývoj*. České Budějovice: Halama ve spolupráci s Národním památkovým ústavem, 2014. ISBN 978-80-87082-31-7. s. 20.

⁸⁸ KAMARÝT, Jan a Ladislav KAMARÝT. *Kolínský chrám: stavebně historický popis*. Kolín: Okresní národní výbor, 1988. s. 17.

⁸⁹ PATRNÝ, Michal a Jan BERÁNEK. *Arciděkanský chrám sv. Bartoloměje v Kolíně: historický a stavební vývoj*. České Budějovice: Halama ve spolupráci s Národním památkovým ústavem, 2014. ISBN 978-80-87082-31-7. s. 22.

Obrázek č. 32 / chrám sv. Bartoloměje
- severní (západní) vstupní portál

Obrázek č. 33 / chrám sv. Bartoloměje
- severní (východní) vstupní portál

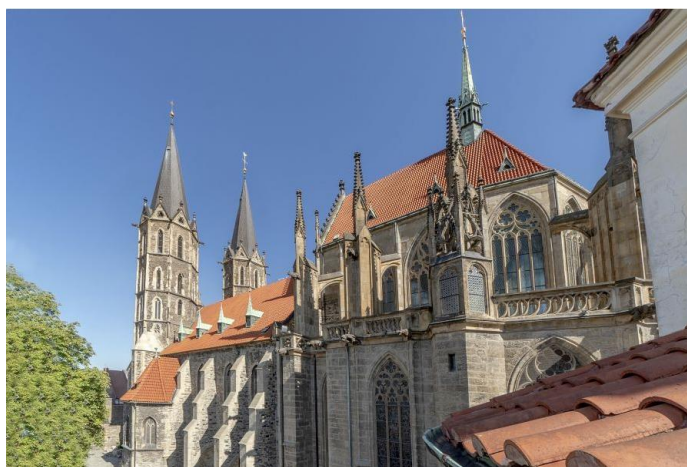
Nedílnou součástí severní strany jsou okna. Od západu jsou první dvě stejná. Hrotitá, profilovaná okna uvnitř s ostěním a doplněná o jednoduchou jeptišku. Třetí okno je od předcházejících dvou poměrně odlišné. Jeho šířka je dvakrát tak širší a je také o něco málo vyšší. Výplň záklenku je kružbová, tvořená dvojicí půlkruhových jeptišek, nesoucí dvojici trojlístů v konvexních trojúhelnících, se čtyřlístem v kruhu ve vrcholu⁹⁰. Další okno (v pořadí čtvrté) je shodné s předchozím oknem, ale o něco nižší. Toto okno se nachází nad už zmiňovaným východnějším portálem a mezi jeho vrcholem a parapetem okna najdeme menší kruhové okno. Posledním oknem na této straně je okno shodné jako dvě první od západu.

Obrázek č. 34 / chrám sv. Bartoloměje- pohled na severní stranu chrámu

⁹⁰ PATRNÝ, Michal a Jan BERÁNEK. *Arciděkaný chrám sv. Bartoloměje v Kolíně: historický a stavební vývoj*. České Budějovice: Halama ve spolupráci s Národním památkovým ústavem, 2014. ISBN 978-80-87082-31-7. s. 23.

Jižní strana je proporčně stejná jako strana severní, avšak zde nenajdeme žádný portál. Když budeme stejně jako u předchozího popisu postupovat od západu, jako první se nám ukazuje pětipodlažní věžice. Následně mezi prvním a druhým opěrákem vyčnívá tzv. Kokovská kaple, která nahradila druhé okno v řadě stěny. Zbylá okna (1., 3. a 5.) jsou totožná jako na severní straně. Okno ve čtvrtém poli bylo dodatečně rozšířeno, což dokládá jeho asymetrie. Výplň tvoří kružba s dvojicí půlkruhových jeptišek, nesoucí konvexní trojúhelník s vloženou trojicí vlevo rostoucích plamének obíhajících trojlist v kruhu⁹¹. Kokovská kaple je postavena ze stejného zdiva jako loď chrámu. V polygonu se nachází trojice hrotitých oken s kružbou a je zastřešena stanovou střechou s měděnou makovicí na vrcholu.

Obrázek č. 35 / chrám sv. Bartoloměje- pohled na jižní stranu chrámu

Trojloďí chrámu je zakryté jednotnou sedlovou střechou. Po obou stranách jsou usazeny čtyři vikýře pokryté mědí a završené šestibokými věžičkami s makovicemi.

Dalším dominantním prvkem chrámu jsou dvě osmiboké západní věže s výškou 66 m. V severní věži byly původně umístěny zvony a sloužila jako zvonice. Bohužel díky pohybům těžkých zvonů byla její horní dvě patra poničena a zvony byly následně přesunuty do nově zbudované zvonice. Zajímavostí je, že ještě v 15. století byly věže propojeny zastřešeným dřevěným mostem, který sloužil městskému trubačovi. Dnešní podobu získaly věže v letech 1904–1910 po dokončení rekonstrukce Ludvíkem Láblerem. Spodní část podlaží věží je umístěna na mohutných soklech, tvořených pravoúhlými nárožními západního průčelí chrámu. Věže seskládají ze čtyř osmibokých pater od sebe oddělených profilovanými římsami. Vrchol tvoří zděné trojúhelníkové štítky prolomené trojlistými okénky. Mezi těmito štítky se nacházejí zoomorfní chrliče a nad nimi se střecha uzavírá do osmibokého jehlance. Dále jsou doplněny o

⁹¹ RIŠLINK, Vladimír. *Moje město Kolín : od gotiky k biedermeyeru : umění*. Kolín (Česko): Regionální muzeum, 2009. : il. ISBN 978-80-864-0319-9. s. 34.

chór je osvětlen osmi okny nacházejícími se mezi jednotlivými pilíři. Kružby v těchto oknech jsou jedinečné a nenajdeme zde dvě totožné. Na severní a jižní stěně jsou kružby šestidílné a v polygonu závěru chóru čtyřdílné. Poslední osmá kružba nejzápadnější na jižní straně je unikátní. Bohužel se nedochoval její původní gotický originál, dokladem je fotografie s prázdným oknem z 50. let 19. století⁹⁵, a tudíž se jedná o autorské dílo architekta Josefa Mockera. Původně byla okna chóru vyplněna bezmála dvěma sty gotickými vitrážemi z konce 14. století. Do dnešní doby se zachovaly čtyři vitráže a jsou umístěny v depozitáři Pražského arcibiskupství a v Národní galerii v Praze. Na západě je chór zakončen trojúhelníkovým pískovcovým štítem pocházejícím též z přestavby počátkem 20. století. Po obou stranách štítu jsou umístěny hranolové fiály završené jehlancem s kraby a křížovými kytkami. Stejný motiv lemuje římsu štítu. Střecha chóru je sedlová z pálené krytiny a nad každým oknem je umístěn malý vikýř završený makovicí. Nechybí zde sanktusníková věžička s vysokou jehlancovou střechou doplněná o makovici s křížem.

Obrázek č. 36 / chrám sv. Bartoloměje
-vysoký chór od severu

Obrázek č. 37 / chrám sv. Bartoloměje
-vysoký chór od jihu

5.2 Interiér chrámu

S popisem interiéru budeme postupovat stejně jako u popisu exteriéru od západu, takže začneme u kruchty. Ta se nachází v nejzápadnější části trojlodí a skládá se z jednoho podlaží, které je přístupné dvěma schodišti popisovanými v předešlé kapitole. Šířka kruchty je bezmála stejná jako šíře trojlodí a jejím dominantním prvkem je zdobné zábradlí s motivem kružbových čtyřlístů. *Klenby kruchty jsou od kleneb lodi odděleny pasy, které jsou shodné s dělicími pasy*

⁹⁵ PATRNÝ, Michal a Jan BERÁNEK. *Arciděkánský chrám sv. Bartoloměje v Kolíně: historický a stavební vývoj*. České Budějovice: Halama ve spolupráci s Národním památkovým ústavem, 2014. ISBN 978-80-87082-31-7. s. 31.

*jednotlivých polí kleneb trojlodi*⁹⁶. Pasy nejsou nějak zdobené a jejich středy protínají hranolová žebra vybíhající z římsy a podepřená množstvím zdobených hlavic např. s motivem opičích masek či vinných listů. Více jak polovina prvků jako jsou žebra, přípory, hlavice, svorníky a pocházejí z novogotické úpravy a jsou zhotovené ze světlého pískovce. Zbytek těchto prvků je původní a lehce rozeznatelný od novodobých tím, že jsou značně tmavší, obsahují stopy po ohni a najdeme je spíše v podkruchtí⁹⁷. Podlaha kruchty je tvořena dřevěným podiem a její velká část je vyplněna varhanami. Podkruchtí je strukturované podobně jako samotné patro, avšak zde dochází k anomálii. Výběh dělicího pasu vnitřní strany severního pilíře je nasazen o mnoho výše než výběh arkády stejně též římsa s hlavicí přípory⁹⁸. V severním prostoru pod kruchtou se nachází renesanční tumba Karla ze Žerotína. Tumba je zakrytá deskou s reliéfem ležícího muže v brnění. Jedná se o šlechticovu podobiznu. Původně byla umístěna nad rodinnou hrobkou v chóru.

Obrázek č. 38 / chrám sv. Bartoloměje
-pohled od východu na kruchtu

Obrázek č. 39/ chrám sv. Bartoloměje
- tumba Karla ze Žerotína

Trojlodí chrámu tvoří čtyři klenební pole ve směru východ–západ. Zachovalo si původní podobu křížové žebrové klenby ze 13. století. Samotné lodě jsou oddělené třemi páry kvádrových pilířů a jednotlivá pole oddělují klenby dělicími pasy. Ve střední lodi jsou klenební pole příčně obdélná a v obou bočních lodích čtvercová, ale v transeptu (*příčná loď*) je pole střední lodi čtvercové a v bočních obdélné. Zajímavostí trojlodí jsou klenby, které mohou působit nejasným záměrem. Klenba hlavní lodi je více méně pravidelná, ale klenby bočních

⁹⁶ PATRNÝ, Michal a Jan BERÁNEK. *Arciděkánský chrám sv. Bartoloměje v Kolíně: historický a stavební vývoj*. České Budějovice: Halama ve spolupráci s Národním památkovým ústavem, 2014. ISBN 978-80-87082-31-7. s. 37.

⁹⁷ Tamtéž, s. 39.

⁹⁸ Tamtéž, s. 39.

lodi jsou znatelně nepravidelné, avšak vzájemně se shodují. Skoro všechny křížové pilíře jsou čtvercového půdorysu, jen dvojice západních pilířů, na kterých stojí kruchta, jsou obdélného půdorysu. Jejich patky jsou lemované nízkým soklem obohacným o válcové přípory. Jednotlivé přípory jsou zakončeny prstenci s hlavicemi. Hlavice jsou dekorativně ozdobeny různými přírodními motivy např. listy akantu, dubu, různých bylin či palmetami⁹⁹, nebo pro nás zajímavějšími motivy např. s dvojicí hlav představujících draka s tělem ptáka a lidskou hlavou s vousy. Za nejzajímavější a nejcennější jsou považovány hlavice nacházející na severní straně prostředního pilíře jižní arkády. Jedná se o motiv dvou mužů v židovských kloboucích držících dobytče, pod kterým leží další postava s kloboukem. Tento výjev je nazvaný *Judensau*, v překladu znamenající židovská svině¹⁰⁰.

Obrázek č. 40 / chrám sv. Bartoloměje- motiv Judensau

Následně se zaměříme na střední loď. Západní, střední i východní žebra vybíhají z oblých úseků krycí desky a též pruty dělicích pasů vycházejí ze čtvercových a polygonálních desek. Svorníky jsou kruhové, zdobené reliéfy s motivy růžice, dvanáctilistového květu s okvětím a stylizací mužské hlavy s vinnými listy, připomínající Krista¹⁰¹. Diagonály transeptu střední lodi vybíhají ze zaoblených úseků desky. *Hlavice polopilířů při vítězném oblouku jsou nesené krátkými válcovými příporami, ve značné výšce zakončenými obrácenými konzolami kuželovitého tvaru, pokrytými svazky listů*¹⁰².

Západní pole severní boční lodě navazuje na kruchtu. Klenba byla vložena dodatečně, předpokládá se s dostavbou věží¹⁰³. Svědčí o tom vizuálně jemné zpracování žeber. Žebra této boční lodi vycházejí ze zdobených pilířů s akanty a vinnými listy nesoucích kruchtu. Žebra, která vybíhají z pilíře lodi, vybíhají z přípory nesoucími dělicí pas. Ten je zmenšený na

⁹⁹ STRAKA, František. *Kolínské kostely a památky*. Kolín: Vyd. kolínských kostelů a památek, 1940. 1 sv. s. 6.

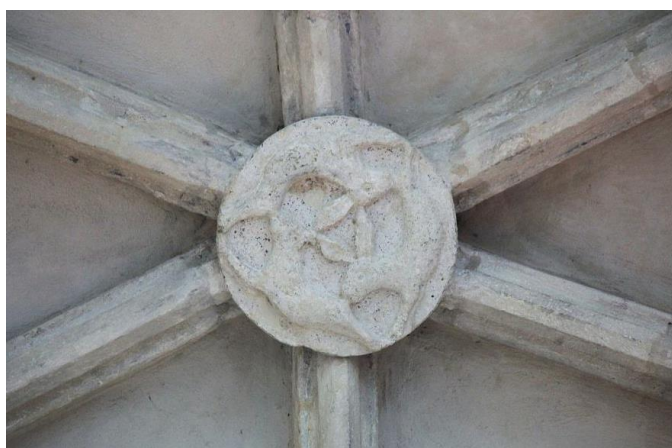
¹⁰⁰ PATRNÝ, Michal a Jan BERÁNEK. *Arciděkaný chrám sv. Bartoloměje v Kolíně: historický a stavební vývoj*. České Budějovice: Halama ve spolupráci s Národním památkovým ústavem, 2014. ISBN 978-80-87082-31-7. s. 42.

¹⁰¹ Tamtéž, s. 45.

¹⁰² Tamtéž, s. 45.

¹⁰³ Tamtéž, s. 45.

polovinu své obvyklé síly, dále se k němu připojuje žebro, které spojuje pilíř s příporou v odvodové zdi. Tato odchylka se opakuje u stejného pole v jižní lodi¹⁰⁴. Svorník má zde podobu reliéfu s motivem pětilisté růže s okvětními lístky. Ve středním poli je klenba již pravidelná. Žebra klenby vybíhají přímo ze stěny po stranách pasu, ve stejném místě se tento prvek opakuje v jižní boční lodi. Svorník tohoto pole je kruhový, zdobený jetelovým trojlistem. Východní pole této severní strany je shodné s polem předešlým, ale je zde jiným způsobem vyřešen výběh klenebního pasu z přípory. Pas je o trochu více sevřenější, tudíž jeho střední žebro je přesekané do tvaru pětiboké kalichové konzoly, osazené na hlavici přípory a po jejích stranách souběžně se stěnou vycházejí konzoly, na nichž až zde spočívá tíha pasu¹⁰⁵. Svorník je opět kruhový, ozdobený motivem vinné révy. Čelo této severní lodi je prolomené hrotitým vítězným obloukem. Za ním se původně nacházel severní boční chór, z něho se zachovaly zbytky klenby. Dále nám na východní straně navazuje na toto pole severní část transeptu. Transept je zaklenut podélnou šestidílnou klenbou s kruhovým svorníkem s motivem třech zajíců.

Obrázek č. 41 / chrám sv. Bartoloměje- svorník s motivem zajíců

Jižní boční loď a její členění je bezmála shodné, až by se dalo říci zrcadlové jako klenby severní lodě. V čem se loď liší, to jsou použité motivy na hlavicích přípor a svorníků. Nejzápadnější svazková přípora je jako jediná tvořena srostlicí kalichovitých útvarů bez dalších ozdob. Použitím geometrických tvarů se zcela odlišuje od zbylých hlavic. I patka této přípory je od ostatních odlišná. Vpravo od přípory je umístěn románský náhrobek, pravděpodobně pocházející ze staršího kostela, který byl nahrazen raně gotickým chórem. Na náhrobku se

¹⁰⁴ PATRNÝ, Michal a Jan BERÁNEK. *Arciděkanský chrám sv. Bartoloměje v Kolíně: historický a stavební vývoj*. České Budějovice: Halama ve spolupráci s Národním památkovým ústavem, 2014. ISBN 978-80-87082-31-7. s. 46.

¹⁰⁵ Tamtéž, s. 47.

nachází reliéf latinského kříže v kruhu a dvěma reliéfními pruty apletencem. Symbolizuje spojení Krista a věčnosti (*symbol kříže a kruhu*) a vítězství dobra nad zlem (*symbol pletence*).

Obrázek č. 42 / chrám sv. Bartoloměje- románský náhrobek

Druhé pole od západu této boční lodi je prolomené vítězným obloukem Kokovské kaple. Kaple byla k chrámu přistavena v roce 1400 a je zasvěcena Panně Marii. Sklenuta je jedním polem žebrové klenby ve vrcholu bez svorníku. Konzoly jsou tvořené motivem masek a nejzajímavější z nich je umístěna v jihozápadním koutě. Tvoří ji tvář s nepravidelně posunutýma očima a s výraznýmnosem. Nachází se zde barokní oltář zvěstování Panny Marie, který je sestaven z několika částí malých oltářů. Dále jsou zde umístěny na bočních stěnách dva barokní obrazy s výjevy z pašijového cyklu, pocházející z 18. století. Vstup do kaple uzavírá řezaná balustráda vytvořená též v 18. století. Interiér je doplněn o dvojici empírových svícňů, pocházejících z kaple kolínského zámku a dvěma plastikami andělů. Ve výklenku zarděného okna je osazena raně barokní socha sv. Terezy z Ávily. Kaple je pojmenována po jejím patronovi Valentinu Kokovském, který v 17. století zastával úřad kolínského primátora¹⁰⁶.

¹⁰⁶ Rišlink V., Jouza L.: Baroko na Kolínsku I. Regionální muzeum Kolín 2001. s. 88.

Obrázek č. 43 / chrám sv. Bartoloměje- Kokovská kaple

Když budeme pokračovat v popisu jižní lodi, tak svorníky jsou zdobeny přírodními motivy. V západním poli je to motiv listového úponku, ve středním poli motiv hrotitého osmilistu a ve východním poli motiv pětিলisté růže s okvětím¹⁰⁷. Klenba jižního transeptu je oproti severnímu poli pětídílná, bez svazkové přípory mezi okny, která byla odsekaná v 18. století při stavbě oltáře¹⁰⁸. Svorník je zde kruhový s motivem tří ryb s jednou hlavou. Východní čelo je stejně jako v severní lodi zakončeno hrotitým vítězným obloukem, za nímž původně navazoval chór. Nad vítězným obloukem se nachází stěna s hrotitým oknem, do kterého byla dodatečně vložena kružba při regotizaci. Umístění tohoto okna v roce 1525¹⁰⁹ mělo za úkol osvětlovat dřevěnou literátskou kruchtu, která shořela v roce 1796 a zůstala již neobnovena. Na stěnách obou bočních lodí je umístěno čtrnáct reliéfů křížové cesty od Františka Bílka z let 1910–13, zhotovených z dubového dřeva.

¹⁰⁷ PATRNÝ, Michal a Jan BERÁNEK. *Arciděkánský chrám sv. Bartoloměje v Kolíně: historický a stavební vývoj*. České Budějovice: Halama ve spolupráci s Národním památkovým ústavem, 2014. ISBN 978-80-87082-31-7. s. 48.

¹⁰⁸ KAMARÝT, Jan a Ladislav KAMARÝT. *Kolínský chrám: stavebně historický popis*. Kolín: Okresní národní výbor, 1988. s. 6.

¹⁰⁹ Tamtéž, s. 35.

Obrázek č. 44 / chrám sv. Bartoloměje- pohled k západu

I dnes přes vrcholně gotickou přestavbu chrámu jsou viditelně zachované fragmenty raně gotického závěru. Přestavba byla přerušena v místě rozhraní chóru a navazujícího trojlodí. Díky tomuto činu byly ponechány všechny tři původní vítězné oblouky¹¹⁰. Původní jsou též západní úseky podélných zdí chóru. Hlavice jsou zde dekorované rostlinnými motivy a podpírají výběh žebra původní křížové klenby. Ty jsou doplněny o náběžní štítky s motivem nárožního drápku shodujícího se s náběžními štítky klenby v podkruchtí¹¹¹. Zachované zbytky středověké omítky jsou patrné na vnitřním líci zbytku bočního zdiva hlavního chóru. Nejlépe je omítka vidět na severní straně zdi po levém boku barokní kazatelny. Je zde vyobrazená vzpřímená postava v nadživotní velikosti, bohužel dosud nebyla datována. Též špaleta vítězného oblouku severní strany je potáhnuta nástěnnou, raně gotickou malbou s rozvilinou a úponky v nachovém a namodralém tónu a lze ji datovat přibližně do 70. let 13. století¹¹². Z jižního bočního chóru se moc fragmentů nezanechalo. Pouze dřívky válcových přípor v koutech vítězného oblouku.

¹¹⁰ PATRNÝ, Michal a Jan BERÁNEK. *Arciděkanský chrám sv. Bartoloměje v Kolíně: historický a stavební vývoj*. České Budějovice: Halama ve spolupráci s Národním památkovým ústavem, 2014. ISBN 978-80-87082-31-7. s. 45.

¹¹¹ Tamtéž, s. 46.

¹¹² VŠETEČKOVÁ, Zuzana. *Středověká nástěnná malba ve středních Čechách*. 2., rozš. vyd. Praha: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště středních Čech v Praze, 2011. ISBN 9-788090-450325. s. 140.

Obrázek č. 45 / chrám sv. Bartoloměje- gotická malba

Dnešní vysoký chór byl vybudován Parlěrovskou hutí v období od roku 1360 do konce 14. století. V úrovni klenby dosahuje chór výšky 23 metrů a je doplněn o ochoz s věncem šesti kaplí. Dále je složen se z prostoru vlastního presbytáře, který se otevírá do ochozu osmi arkádami. Na vyzdění pilířů a celého zdiva chóru byl použit pískovec a na klenby cihly, následně omítnuté krémově zbarvenou barvou. Avšak v bočních kaplích jsou viditelné zbytky barevné novogotické malby. Podlaha vlastního presbytáře je položena o něco výše než ve zbytku chrámu a je tak zpřístupněna třemi stupni. Mezi dvěma chórovými pilíři, na něž nabíhá polygon, je umístěn hlavní novogotický pískovcový oltář z dílny sochařské školy v Hořicích, pocházející z roku 1910. Oltář je osazen zemskými patrony. Na levé straně sochou sv. Víta a Vojtěcha a vpravo je umístěna socha sv. Ludmily a sv. Zikmunda. Původně zde stávala gotická archa z počátku 14. století, která byla v druhé pol. 17. století přesunuta pod boční arkády kněžiště. Dalším oltářem v pořadí byl barokní retábl osazený dvojicí obrazů od Petra Brandla. Bohužel byly oba zničeny požárem v roce 1796¹¹³. Před oltářem v podlaze z kamenných desek se nachází otvor obdélného tvaru s páskovou mříží. Pod tímto otvorem je prostor dnes již nepoužívané hrobky, upravený v roce 1965.

¹¹³ PATRNÝ, Michal a Jan BERÁNEK. *Arciděkanský chrám sv. Bartoloměje v Kolíně: historický a stavební vývoj*. České Budějovice: Halama ve spolupráci s Národním památkovým ústavem, 2014. ISBN 978-80-87082-31-7. s. 50.

Obrázek č. 46 / chrám sv. Bartoloměje- Parlérovníkóhór s hlavníím oltářem

Na vítězný oblouk je přímo připojená dvojice úseků plné stěny s již zmiňovanými středověkými malbami, na východě zakončenými svazkovými pilíři arkád ochozu. Klenby v závěru presbytáře jsou velmi složitě členěny. Na severní straně, východně od vítězného oblouku ve výšce přibližně 160 cm, je druhotně osazeno raně gotické sanktuarium¹¹⁴ z pískovce. Pochází z původního kněžiště. V dalším východnějším poli, vedle portálu sakristie ve výšce 2,5 m od podlahy, je umístěna Parlérova kamenná pamětní deska s gotickým nápisem popisující vznik této části chrámu. V horní části této stěny je viditelný zadržovaný obdélný otvor, jenž byl původním oknem pokladnice nad sakristií¹¹⁵. Další šest polí ochozu je zaklenuto žebrovými klenbami. Prostory mezi vnějšími příporami ochozu jsou otevřené do šestice trojbokých kaplí. Klenby všech těchto kaplí jsou dvojpráskové.

S popisem jednotlivých kaplí začneme od Pekařské a Mlynářské kaple. Tato kaple nese pojmenování podle patronátního cechu. Pod její podlahou se nachází hrobka rodiny Formandlů. Od roku 1670 do 20. století byl součástí raně barokní oltář sv. Filomény, ale při puristických úpravách byl zničen a nahrazen oltářem sv. Aloise z konce 18. století, umístěným v pravé části kaple. V 19. století byly na oltář doplněny obrazy sv. Kosmy a Damiána¹¹⁶. Nalevo ve stěně je k vidění obdélné sanktuárium s jednoduchými dvířky. Boční stěny kaple jsou pokryté

¹¹⁴ Schránka pro uchování nejsvětější svátosti.

¹¹⁵ PATRNÝ, Michal a Jan BERÁNEK. *Arciděkanský chrám sv. Bartoloměje v Kolíně: historický a stavební vývoj*. České Budějovice: Halama ve spolupráci s Národním památkovým ústavem, 2014. ISBN 978-80-87082-31-7. s. 52.

¹¹⁶ KAMARÝT, Jan a Ladislav KAMARÝT. *Kolínský chrám: stavebně historický popis*. Kolín: Okresní národní výbor, 1988. s. 16.

utahovanou omítkou a ve spodní části modrým nátěrem lemovaným žlutým pásem s nepatrnými pozůstatky zlatých ornamentů. Koutové přípory jsou pokryté modro červenou malbou v pružích, která přechází i na klenbu. Výmalba všech kaplí pochází z rekonstrukce ve 20. století¹¹⁷. Součástí této kaple je i obraz sv. Filomény z roku 1780 a najdeme zde i dětský náhrobek rodiny Myliusů, datovaný 1786.

Obrázek č. 47 / kaple Pekařská a Mlynářská- oltář sv. Aloise

Další v pořadí je kaple Sladovnická. Název kaple je též pojmenován podle kolínského cechu a byla jejich patronátní svatyní. Dále sloužila jako pohřebiště významných osobností, mezi ně patřil např. Jan Kolovrat Žehrovský či kolínský rychtář Jakob Jaklin z Vrabiny. V pravé části je umístěn velký novogotický Mariánský oltář z roku 1895, který nahradil oltář Narození Páně, dnes umístěný ve Svatováclavské kapli. Mariánský oltář zakrývá sanktuárium, velmi podobné jako v předešlé kapli. Dalším dominantním prvkem je cínová křtitelnice z roku 1495 vytvořená Ondřejem Ptáčkem z Kutné Hory¹¹⁸. Na levé stěně je umístěn raně barokní obraz sv. Ludmily z 2. poloviny 17. století. Stěny kaple jsou omítnuty a na klenbě jsou nepatrné pozůstatky ornamentální malby v červených a modrých odstínech.

¹¹⁷ PATRNÝ, Michal a Jan BERÁNEK. *Arciděkanský chrám sv. Bartoloměje v Kolíně: historický a stavební vývoj*. České Budějovice: Halama ve spolupráci s Národním památkovým ústavem, 2014. ISBN 978-80-87082-31-7. s. 54.

¹¹⁸ KAMARÝT, Jan a Ladislav KAMARÝT. *Kolínský chrám: stavebně historický popis*. Kolín: Okresní národní výbor, 1988. s. 24.

Obrázek č. 48 / kaple Sladovnická
-Mariánský oltář

Obrázek č. 49/ kaple Sladovnická- křtitelnice

Kaple Řeznická připomíná patronát cechu řezníků. Téměř celou kapli zaujímá oltář sv. Kříže s figurativní výzdobou z roku 1737, ale jeho tvůrce nám je dosud nejasný. Nad retáblem se nachází kopie obrazu Nejsvětějšího Salvátora z Chrudimi. Kaple je uzavřena bohatě zdobenou kovanou renesanční mříží z počátku 17. století. Výmalba stěn je obdobná jako v předešlé kapli. Navíc jsou patrné žluté pásy na čelech kleneb¹¹⁹.

Obrázek č. 50 / kaple Řeznická- oltář sv. Kříže

¹¹⁹ PATRNÝ, Michal a Jan BERÁNEK. *Arciděkanský chrám sv. Bartoloměje v Kolíně: historický a stavební vývoj*. České Budějovice: Halama ve spolupráci s Národním památkovým ústavem, 2014. ISBN 978-80-87082-31-7. s. 55.

V pořadí čtvrtou je kaple Šperlinkovská. Název je odvozen podle významné kolínské rodiny, která držela patronátní právo od konce 17. století. Pod podlahou kaple se nachází hrobka zmiňovaného rodu od roku 1694¹²⁰. Po levé straně kaple je umístěn oltář sv. Barbory, doložen rokem 1382¹²¹. Retábl oltáře je pozdně barokní z roku 1744, doplněny o plastiky andělů. Původní, požárem poničený oltářní obraz, nahradila malba Josefa Kramolína. Na stěně proti oltáři je zavěšený obraz Umučení sv. Bartoloměje od Petra Brandla. Pod tímto obrazem se nachází pozdně gotický pískovcový náhrobek Václava Valkouna, purkrabího kolínského zámku. Náhrobek je datovaný rokem 1514. Stěny kaple jsou do poloviny pokryté růžovou malbou s červenými růžicovými ornamenty. Na klenbě se nacházejí pozůstatky červeno modrých ornamentů jako u předchozích kaplí.

Obrázek č. 51 / kaple Šperlinkovská–oltář sv. Barbory

Kaple Svatojánská je pojmenovaná po původním oltáři sv. Jana Nepomuckého. Tento oltář byl odstraněný v roce 1910 a nahrazen oltářem sv. Floriana¹²². V retáblu jsou umístěny obrazy sv. Floriana a Čtrnácti svatých pomocníků a plastikami světců. Tento oltář zakrývá sanktuář, podobný jako v Pekařské kapli. Na protější straně se nachází obraz sv. Lukáše od Jana Macháčka. Na pravé straně kaple je umístěn portál vedoucí k točitému schodišti na vnější ochoz.

¹²⁰ KAMARÝT, Jan a Ladislav KAMARÝT. *Kolínský chrám: stavebně historický popis*. Kolín: Okresní národní výbor, 1988. s. 26.

¹²¹ Tamtéž, s. 26.

¹²² PATRNÝ, Michal a Jan BERÁNEK. *Arciděkanský chrám sv. Bartoloměje v Kolíně: historický a stavební vývoj*. České Budějovice: Halama ve spolupráci s Národním památkovým ústavem, 2014. ISBN 978-80-87082-31-7. s. 55.

Obrázek č. 52 / kaple Svatojánská- oltář sv. Floriana

Poslední kaplí je kaple Svatováclavská, jejímž patronátem bylo literátské bratrstvo. Kaple je tvořena protějškem sakristie nacházející se v severním ochozu a je rozlohou o něco menší než ostatní kaple. I okna této kaple jsou pouze dvoukružbová, zatímco ve všech předchozích se jednalo o trojkružbová okna. V levé části se nachází barokní oltář Narození Páně s řezbami a plastikami Boha Otce a andělů. Původně však patřil do kaple Sladovnické¹²³. Na protější straně je umístěno kamenné sanktuárium¹²⁴ shodné s předešlými, nad kterým je zavěšen obraz sv. Jana Evangelisty od Jana Macháčka z roku 1843. Ke kapli přiléhala od 16. století do roku 1796 dřevěná literátská kruchta s varhanami. Ta však shořela při požáru a znovu nebyla obnovena¹²⁵.

¹²³ KAMARÝT, Jan a Ladislav KAMARÝT. *Kolínský chrám: stavebně historický popis*. Kolín: Okresní národní výbor, 1988. s. 27.

¹²⁴ Nejposvátnější místo pro ukládání ukládání liturgických nádob s eucharistií.

¹²⁵ PATRNÝ, Michal a Jan BERÁNEK. *Arciděkanský chrám sv. Bartoloměje v Kolíně: historický a stavební vývoj*. České Budějovice: Halama ve spolupráci s Národním památkovým ústavem, 2014. ISBN 978-80-87082-31-7. s. 56.

Obrázek č. 53 / kaple Svatováclavská- oltář Narození Páně

Na poslední Svatováclavskou kapli navazuje pole s hrotitým portálkem, jímž se vcházelo na zaniklý hřbitov. Po pravé straně od portálku je ve zdi zasazen deskový náhrobek s motivem muže a ženy, řazený do 1. pol. 14. století. Pravděpodobně jde o manželský pár s vyobrazeným erbem rodu a je považován za jeden z nejstarších svého rodu¹²⁶. Proti náhrobku, je na pilíři umístěna barokní kartuš s plastikou sv. Anny Samotřetí z 18. století.

Po levé straně od hlavního oltáře při pilíři je umístěno vrcholně gotické pastoforium. Stojí na vyšším hranolovém soklu s opracovanými rohy. Tato schránka je uzavřena dřevěnými dvířky, aby se zde daly uchovávat Nejsvětější svátosti. Vytvořena byla Parlěfovskou hutí, avšak nevyhnula se obnovení počátkem 20. století. Jeho noha je ozdobena reliéfy podobizen Krista, Panny Marie a Mouřenína. Směrem nahoru je vymezeno osm hrotitých arkád s jeptiškami. Ty jsou završeny vimperky s květy a kraby. Mezi arkádami vystupuje osm hranolových věžiček s fiálami, z nich vycházejí malé opěrné oblouky, upínající se na střední hranolovou fiálu s jehlancovou stříškou¹²⁷. Nesmíme opomenout též raně gotický tympanon umístěný v chórovém ochozu naproti Řeznické kapli. Pochází z konce 13. století a obsahuje nápis se jménem rychtáře Gisilberta, který je ve městě doložen v letech 1277–95. Nalezený byl v roce 1910 v hrobce pod sakristií¹²⁸.

¹²⁶ PATRNÝ, Michal a Jan BERÁNEK. *Arciděkanský chrám sv. Bartoloměje v Kolíně: historický a stavební vývoj*. České Budějovice: Halama ve spolupráci s Národním památkovým ústavem, 2014. ISBN 978-80-87082-31-7. s. 56.

¹²⁷ Tamtéž, s. 56.

¹²⁸ KAMARÝT, Jan a Ladislav KAMARÝT. *Kolínský chrám: stavebně historický popis*. Kolín: Okresní národní výbor, 1988. s. 27.

Obrázek č. 54 / chrám sv. Bartoloměje- gotické pastoforium

K severnímu chórovému ochozu přiléhá sakristie s pokladnicí. Do sakristie je vstup zprostředkován přes obdélný portál. Vnitřek je zaklenut jedním polem křížové žebrové klenby se svorníkem zdobeným listovým věncem. Nachází se zde schodiště do pokladnice uzavřené železnými dveřmi. Místnost je vybavena barokní skříní z konce 17. století. Ze sakristie vstupujeme po pravotočivém kamenném schodišti do pokladnice. Místnost je sklenuta jedním polem křížové žebrové klenby bez svorníků. Světlo do místnosti proniká skrze hrotité okno s kružbou¹²⁹.

V lodi a v presbytáři pod podlahou se nachází hned několik hrobek. Dnes je veřejnosti zpřístupněna pouze tzv. Velká krypta, nacházející se před hlavním oltářem. Do hrobky se vchází jednoramenným schodištěm a zaklenuta je neomítnutou klenbou z cihel. Středem místnosti je veden úzký dlážděný chodník, po jehož stranách se nachází zvednutý stupínek, na němž jsou položeny rakve s ostatky významných představitelů města.

Obrázek č. 55 / Velká krypta

¹²⁹ PATRNÝ, Michal a Jan BERÁNEK. *Arciděkanský chrám sv. Bartoloměje v Kolíně: historický a stavební vývoj*. České Budějovice: Halama ve spolupráci s Národním památkovým ústavem, 2014. ISBN 978-80-87082-31-7. s. 59.

Další hrobkou již veřejnosti nepřístupnou je Formadlovská hrobka. Nachází se v severní části ochozu a je propojena úzkou chodbou s Obecní hrobkou. Obě hrobky byly otevřeny při rekonstrukci roce 1909 a následně bratry Kamarýtovými v roce 1961. Čtvrtou hrobkou je Šperlinkovská hrobka, situovaná pod stejnojmennou kaplí. Opět se jedná o nepřístupnou hrobku, jejíž vstupní schodiště bylo zasypáno v polovině 19. století¹³⁰. Uvnitř jsou do výšky 1 metru na sebe naskládané rozpadlé rakve včetně původní posmrtné výbavy nebožtíků. Poslední dvojicí nepřístupných krypt jsou zasypané hrobky Karla ze Žerotína a Paroubkovská hrobka, obě situované v lodi chrámu.

5.3 Zvonice chrámu sv. Bartoloměje

Na místě zrušeného hřbitova byla v roce 1504 postavena mistrem Bartošem samostatně stojící zvonice pro dva zvony severní věže chrámu sv. Bartoloměje, protože svým pohybem narušovaly obvodové zdivo a hrozilo tak zhroucení. Původním zakončením střech zvonice byla jehlancová střecha s věžičkou. Tu v roce 1724 nahradila barokní makovice a v roce 1728 byl ze severní věže do nejvyššího podlaží zvonice přenesen středověký orloj. Do roku 1796 propojoval zvonici a chrám dřevěný můstek. Na konci 18. století byla zvonice opatřena ochozem a nízkou bání s osmibokou lucernou. Po těžkém požáru roku 1869 byla zvonice upravena podle novogotických plánů Josefa Mockera. Dřevěný ochoz byl nahrazen kamenným a věž byla zakončena sedlovou střechou. V roce 1907 byl kvůli stabilitě mezi zvonici a severní věží vzepřen pilíř a v roce 1912 došlo k odstranění omítky. Poslední úpravy proběhly mezi lety 2017–2020.

Zvonice má podobu třípatrové hranolové stavby se sedlovým vstupním portálem. Dveře portálu jsou též původní, kované, s kovovým datovaným štítkem 1504¹³¹. V přízemí, které je trochu zvýšené, se nachází místnost s valenou klenbou, kde byla v roce 1852 zbudována první veřejná knihovna v Čechách. Dnes se zde nachází expozice chrámového pokladu, jež obsahuje dvacet uměleckých předmětů od středověku do 19. století. Do zvonového patra se vchází po vloženém dřevěném schodišti. Zvonice původně obsahovala šest zvonů z konce 18. století, ty se však díky rekvizicím z 1. a 2. světové války nedochovaly. Dnes se zde nachází 8 zvonů s nejtěžším zvonem Bartolomějem vážícím 2 000 kilo. Jestli chcete spatřit nejkrásnější pohled na historické centrum města a architekturu chrámu z výšky, nabízí se vyhlídkový ochoz.

¹³⁰ PATRNÝ, Michal a Jan BERÁNEK. *Arciděkanský chrám sv. Bartoloměje v Kolíně: historický a stavební vývoj*. České Budějovice: Halama ve spolupráci s Národním památkovým ústavem, 2014. ISBN 978-80-87082-31-7. s. 108.

¹³¹ KAMARÝT, Jan a Ladislav KAMARÝT. *Kolínský chrám: stavebně historický popis*. Kolín: Okresní národní výbor, 1988. s. 35.

Obrázek č. 56 / exteriér zvonice

Obrázek č. 57 /zvony ve zvonici

5.4 Kostnice

Málokdo z obyvatel Kolína ví, že se v zahradním komplexu, přesněji v ohybu hradeb chrámu sv. Bartoloměje, nachází kostnice. Tato barokní stavba nahradila starší kostnici v roce 1733. Postavil ji kolínský rodák a děkan Antonín Formandl¹³². Stavba má půdorys čtverce, k jehož každé straně přiléhá půlkruhová apsida. Jedna z apsid je přímo součástí kruhové hradební bašty. Střední prostor kaple je zaklenut klenbou se čtyřmi otvory, skrze které prostupuje světlo z horního záklopového stropu. Na stropu je vyobrazen výjev archanděla Gabriela, jak svolává mrtvé k poslednímu soudu.

Vnitřní výzdoba je z lidských kostí, pocházejících z okolního zrušeného hřbitova. Pod klenbami jsou umístěny symboly připomínající pomíjivost zemské slávy. Jedná se o patriarchální a papežský kříž, biskupskou berli, papežskou tiáru, meč a vladařské žezlo s jablkem. Dominantním prvkem interiéru je oltář svatého Kříže z roku 1730, doplněný o plastiky Panny Marie a sv. Jana Evangelisty z dílny Ignáce Rohrbacha¹³³. V koutech kaple jsou umístěny obelisky z kostí ze hřbitova u kostela sv. Jana Křtitele z iniciativy již mnohokrát zmiňovaného děkana Jana Svobody. Po pravé straně u vchodu je umístěn kostlivec s kosou a na omítce, hned vedle, je nápis se jmény vojáků datovaný rokem 1757 jako vzpomínka na sedmiletou válku. Vlevo od vstupu ve zdi je umístěna mramorová deska se jmény členů konventu kolínských kapucínů, kteří v roce 1680 podleli morové epidemii.

¹³² KAMARÝT, Jan a Ladislav KAMARÝT. *Kolínský chrám: stavebně historický popis*. Kolín: Okresní národní výbor, 1988. s. 37.

¹³³ Tamtéž, s. 34.

Obrázek č. 58 / kostnice- exteriér

Obrázek č. 59/ kostnice- interiér

Prohlášení za památku

Chrám sv. Bartoloměje byl zapsán do Ústředního seznamu nemovitých kulturních památek České republiky 3. května roku 1958 pod číslem 19709/2–735. Dne 16. srpna 1995 nařízením vlády ČR byl prohlášen spolu se zvonící a přilehlým areálem za kulturní památku. Areál chrámu je součástí Městské památkové rezervace města Kolín.

Obrázek č. 60 / Chrám sv. Bartoloměje- pohled od jihozápadu

6. Praktická část

6.1 Volba tématu

K volbě tématu mé diplomové práce mě přivedla myšlenka, jak více dostat lidem do povědomí všechny kolínské kostely. Jelikož mám zálibu v tvorbě počítačové grafiky a zabývám se jí bezmála sedm let, tak jsem chtěla tyto znalosti využít právě při psaní diplomové práce. Na vysoké škole jsem měla příležitost seznámit se s předmětem galerijní animace. Zaujalo mě, že zde mohu využít své znalosti nejen z pedagogiky, ale i z grafiky. Výsledkem praktické části diplomové práce je soubor pracovních listů, informační mapa města s vyznačenými kostely a propagace těchto staveb na sociálních sítích.

Nad volbou praktické části jsem nemusela dlouho přemýšlet. Ze svých osobních zkušeností vím, že ve městě prozatím neexistují žádné pracovní listy, které by se věnovaly kolínským kostelům. Navazuji zde i na svou bakalářskou práci, která se věnovala židovské kultuře v Kolíně a praktickým výstupem byl též pracovní list a informační brožura. Myslím si, že když budou tyto pracovní listy k dispozici nejen pro návštěvníky města ale i pro okolní školy, dostane se do podvědomí lidí více informací o těchto stavbách a lidé si jich začnou i více všimnout. Od začátku jsem si byla jistá, že k pracovním listům bude zapotřebí vytvořit mapu, kde budou pro lepší orientaci ve městě zaneseny jednotlivé kostely a záchytné body. Co se týče chrámu sv. Bartoloměje, pro tuto památku najdeme v infocentru informační leták, ale ke zbytku kostelů nikoliv. Proto jsem chtěla do jednotlivých pracovních listů vztahujících se ke konkrétní stavbě zakomponovat i základní informace. Dnes žijeme v době, ve které je samozřejmostí používat internet, a proto předpokládám, že zvědaví turisté či studenti si doplňkové informace sami dohledají. Nejobsáhlejší informace o kolínských památkách jsou pro veřejnost dostupné na webových stránkách cestyapamatky.cz¹³⁴.

Jedním z nejtěžších bodů při vytvoření pracovních listů bylo vymyslet úkoly, které by nebyly moc náročné na vypracování a dokázal je splnit i člověk neznalý v dějinách umění či architektonickém názvosloví. Proto jsou některé úkoly zaměřené na kreativitu nebo na hledání dané věci v určeném prostoru. Design pracovních listů je velmi jednoduchý, i s ohledem na nižší finanční náročnost tisku a tím i větší dostupnost širší veřejnosti. Pro informační mapu jsem vytvořila piktogramy, které mají znázorňovat jednotlivé stavby. Propagace na sociálních sítích je dnes jeden z nejdůležitějších kroků, který můžete pro danou věc (stavbu) udělat. Proto jsem se rozhodla zacílit propagaci na aplikaci Instagram, kde lidé pod hashtagem #kolinskekostely mohou sdílet své fotografie a videa jednotlivých staveb.

¹³⁴ www.cestyapamatky.cz

6.2 Inspirace a propagace

Inspiraci pro vytvoření pracovních listů a mapy jsem hledala na internetu a v informačních centrech, kde jsem procházela zatím dostupné varianty pracovních listů a map o městě. Na Pinterestu jsem hledala variace fontů, které by byly jak vizuálně přijatelné, tak aby se hodily do konceptu pracovního listu. Stejně jsem postupovala při tvorbě mapy a piktogramů. Po shromáždění informací jsem dospěla k názoru, že chci vytvořit jednoduché a přehledné pracovní listy a mapu, kde budou jasně a stručně uvedené informace.

Mým hlavním úkolem bylo zpropagovat kolínské sakrální stavby, a tak jsem vymýšlela různé alternativy, kam mám svou propagaci zacílit. Propagace je oslovování cílené skupiny potencionálních návštěvníků. Jedná se o komunikaci mezi prodávajícím a kupujícím. Účelem je zákazníka co nejvíce ovlivnit, aby podlehl a produkt zakoupil. Abychom těchto cílů dosáhli, je zapotřebí dobře ovládat např. reklamu, sociální sítě, marketing atd. Dnes funguje propagace především formou internetových a televizních reklam. Já jsem pro propagaci kolínských sakrálních staveb zvolila sociální sítě, protože z osobní zkušenosti vím, že je to nejúčinnější nástroj, který dokáže danou věc zviditelnit. Pro spoustu produktů nebo zajímavých míst existují cílené stránky či právě instagramové profily. Tuto aplikaci má v mobilním telefonu asi každý z nás, takže volba nejpoužívanější sociální sítě na světě byla jasná.

6.3 Pracovní listy

Grafická úprava pracovního listu by se mohla zdát na první pohled velmi jednoduchá. Inspiraci jsem čerpala ve starých černobílých amerických komiksech Marvel Comicsa, ale oficiální vizualizaci jsem chtěla propojit s tzv. „to do listy“. (viz. obrázek č. 61 a 62). V hlavičce listu najdete název stavby (u prvního prac. listu se jedná o povzbuzující motto) a v pravém rohu je místo pro zaznamenání data, kdy dotyčná osoba list vypracovávala. Pod hlavičkou je dále umístěn krátký text o dané stavbě a pod ním začínají úkoly. Vše se pak opakuje. Na konci každého pracovního listu je zmínka o tom, aby ti, kteří list vyplnili, sdíleli své zážitky na sociálních sítích pod „klíčovým slovním spojením“ #kolinskekostely. (viz. příloha A- pracovní list č. 1.) Tento tzv. hasteg, slovo či fráze, před kterou se musí nacházet mřížka (#), je dnes používán jako forma klíčového slova pro vyhledávání. Když budou lidé sdílet např. své fotografie týkající se kolínských kostelů pod tímto „hastegem“, sjednotí se a budou tak lépe dohledatelné pro ostatní.

Barevnost jsem zanechala černobílou, protože se předpokládá, že se pracovní listy budou tisknout ve větším nákladu. Může se stát, že si je budou množit sami vyučující pro své

studenty a pro ně je ekonomičtější použít pouze černobílou variantu. Na obrázku č. 65 je vidět, že se dají barevně upravit, jak uživatel uzná za vhodné.

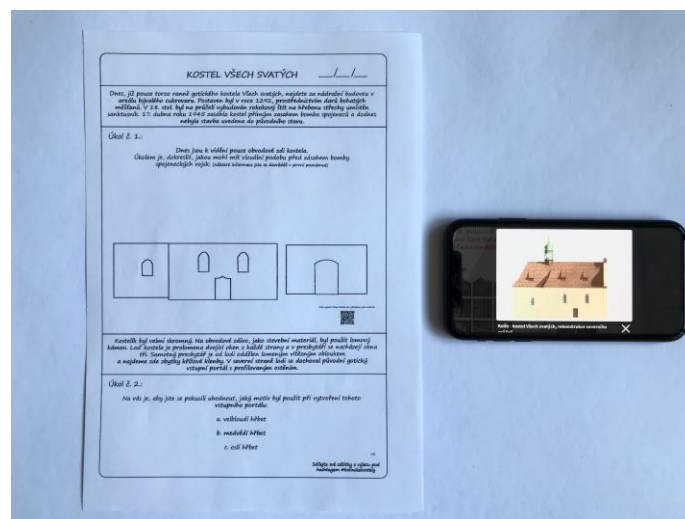
Obrázek č. 61 / inspirace komiksem Marvel

Obrázek č. 62 / inspirace to do listu

Pro pracovní listy a mapu jsem zvolila písmo s názvem Segeo Print, které připomíná psanou abecedu a stylově se hodí ke konceptu „to do listu“. Čitelnost tohoto písma je velmi dobrá, i když je v označení správných odpovědí použita velikost 6 pt. (viz. příloha A- pracovní list č. 1.) Ostatní písmo má v pracovních listech velikost 11 pt. a nadpisy 13 pt. Velikost je zvolena pro tisk pracovních ve formátu A4.

Všechny pracovní listy jsou koncipované tak, aby se při jejich vypracování mohl využívat internet. Jeden z listů obsahuje vytvořený QR kód pro rychlé vyhledávání. (viz. příloha A- pracovní list č. 7.) Dnes žijeme v době, která se bez moderních technologií neobejde, proto jsem se pokusila je zakomponovat i zde.

Obrázek č. 63 / pracovní list s QR kódem

Soubor pracovních listů obsahuje celkem osm kusů. První pracovní list (*viz. příloha A- pracovní list č. 1.*) je vytvořen tak, aby ti, kteří ho budou vypracovávat, měli informace a úkoly o všech sedmi kostelech na jednom pracovním listu. Konceptí tohoto listu je nejprve postupovat od infocentra, kde pracovní list obdržíte, a v cestě za objevováním kolínských kostelů pokračovat podle instrukcí uvedených na papíře. U jednotlivých staveb jsou zmiňovány i ulice, kde kostel najdete a pro ty, kteří k hledání nebudou používat mobilní telefon s navigací, poslouží mapa, kterou si budou moci vyzvednout též v infocentru. Mapa s piktogramy kostelů, bude také k dispozici na instagramovém účtu, který je uvedený na všech pracovních listech. Tento první pracovní list obsahuje úkoly nejen vědomostí, ale je zde také věnován prostor pro použití vlastní fantazie při dokreslování architektury. Zbýlých sedm pracovních listů se vztahuje k jednotlivým stavbám a jsou různě obsáhlé. (*viz. příloha A- pracovní list č. 1-8.*)

Úkoly, které se v pracovních listech nacházejí, jsou nakombinované. Najdete zde vědomostní úkoly, úkoly na dohledávání v dané stavbě či v jejím okolí nebo úkoly, které mají podpořit představivost a kreativitu.¹³⁵ Například v pracovním listu č. 7 (*viz. příloha A- pracovní list č. 7.*), musí návštěvník dokreslit podle své fantazie a podle informací z pracovního listu, jak mohl kostelík Věch svatých původně vypadat. Pro kontrolu a srovnání vypracované vizualizace slouží již zmiňovaný QR kód, který je u úkolu uveden.

Všechny obrázky, které jsou v listech obsaženy, jsou autorské, vytvořené v programu Adobe Illustrator a odpovídají celkové koncepci. V těchto pracovních listech najdeme pod vědomostními otázkami správné odpovědi, které jsou však umístěny tak, aby na první pohled nebylo jasné, o jaké písmenko se jedná. Velikost písma je zde zvolena optimálně (6 pt.) aby byla dobře čitelná

6.4 Mapa

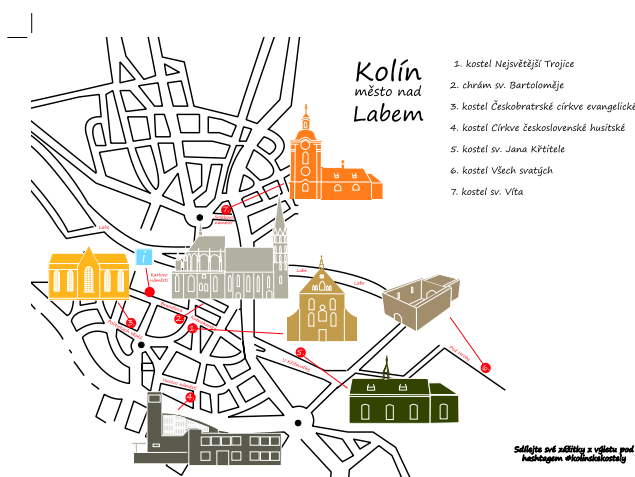
Nad tím, jakou mapu vytvořím, jsem velice dlouho přemýšlela, a proto jsem rozhodla vytvořit dvě varianty, jež prošly výběrem respondentů, kteří rozhodovali, která je přehlednější. Více respondentů rozhodlo o přehlednosti mapy č. 1 (*viz. obrázek č. 64*) a pro ni jsem se tedy rozhodla.

Design mapy je velmi jednoduchý a odpovídá koncepci pracovních listů (*viz. příloha B*). Jedná se o lineární znázornění ulic, především té části města, kde se dané stavby nacházejí. Mapa obsahuje i záchytné body, jako je Karlovo náměstí a infocentrum. Jednotlivé stavby jsou

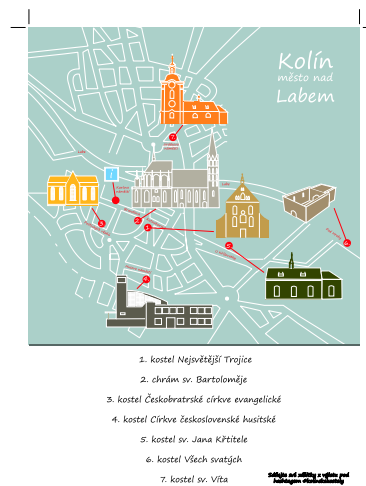
¹³⁵ ŠOBÁŇ, Marek. Škola muzejní pedagogiky 6: Stručná teorie a praxe muzejní pedagogiky. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007. ISBN 978-80-244-1871-1.

očíslované podle návodu jak postupovat při prohlídce města v pracovním listu č. 1. V pravém rohu mapy najdete pod čísly názvy kostelů a v dolním rohu zmínku o sdílené fotografií na sociální síti pod názvem #kolinskekostely.

Celkově působí mapa velmi jednoduše, ale důležité body jsou zde obsaženy červenou barvou. Piktogramy jednotlivých staveb jsou opět autorsky vytvořeny v programu Adobe Illustrator a jejich barevnost se snaží přiblížit barvě fasád.

Obrázek č. 64 / mapa č. 1.

Obrázek č. 65 / mapa č. 2.

6.5 Sociální síť

Pro úspěšnou propagaci je nezbytné být aktivní na sociálních sítích. To se týká i produktů jednotlivých firem, služeb či přímo cestovatelských destinací. Sama mám zkušenosti, jak propagace určitého produktu na sociálních sítích funguje, a proto jsem se rozhodla zacílit propagaci kolínských kostelů právě na sociální síť. Dnes je jednou z nejrozšířenějších a nejpoblárnějších volně dostupných sociálních sítí Instagram. Lidem, kteří aplikaci využívají, umožňuje sdílet nejen fotografie, ale i videa a chatování si s přáteli. Instagram využívá spousta osob a firem jako byznys a ten spočívá v tom, že každou vteřinu přidávají miliony lidí po celém světě své příspěvky (*fotografie a videa*), a tím usilují o to, aby je vidělo co největší množství osob, ať už těch, co je tzv. sledují i těch, co nesledují. Čím větší dosah přidaná fotografie má, tím je jeho tvůrce vlivnější a stává se z něho tzv. influencer. A čím získat největší dosah? Samozřejmě navyšováním počtu sledujících na svém profilu a dále přiřazením obsahu pod konkrétní téma díky tzv. hashtagům. Z toho vyplývá, čím vyšší pozice, tím máte vyšší šanci, že váš příspěvek uvidí více lidí. A takto funguje neúčinnější propagace dnešní doby.

Jak už jsem zmiňovala, výhodou je zde označování fotografií pod jednotlivé kategorie, tzv. hashtagy. Pro můj profil jsem určila označení #kolinskekostely. (viz. obrázek č. 66) Toto klíčové slovo pomůže tomu, že doručí svůj obsah cíleným uživatelům, které zajímá cestování

a objevování zajímavých míst. K propagaci nám pomůžou i jiná klíčová slova. Ta jsou mnohem obecnější, ale o to účinnější. Lze použít např. hashtegy o cestování, architektuře, památkách atd.

Propagaci mířím cíleně na tuto sociální síť, kterou používá nejčastěji mladší generace, protože si myslím, že právě tito mladí lidé ztrácejí pojem o tom, jaké nám zde zanechali naši předci dechberoucí a celosvětově významné stavby. A právě touto formou je podle mě ideální zpropagovat taková místa, jako jsou kolínské kostely, ale i jiné památky, kterým není věnováno tolik pozornosti.

Obrázek č. 66 / Instagramový profil Kolínské kostely

6.6 Evaluace

Pracovní listy s mapou jsem nabídla ke zpracování skupině turistů a části studentů střední školy (viz. příloha C). Studenti vypracovávali pracovní list č.1, který obsahuje úkoly ke všem kostelům dohromady a turistům byly nabídnuty jednotlivé pracovní listy, aby podle svého uvážení zvolili, kolik kostelů navštíví.

Studenti vypracovali pracovní list více méně správně. Úkoly, které byly zaměřeny na použití fantazie a kreativity, byly velmi zjednodušené a bylo vidět, že jim nevěnovali tolik energie. Po vypracování jsem měla možnost rozhovoru s dotyčnými studenty a zeptala jsem se na to, jak byli spokojeni se zadáním úkolů a s designem pracovního listu. Ocenili jasné zadání úkolů a ke grafické úpravě vytkli absenci barvy a mnoho úkolů na jednom papíru. Když jsem však ukázala i více variant pracovních listů, neboť jejich varianta je pro ty, kteří chtějí navštívit všechny kostely najednou a mít vše na jednom listu, svoje názory přehodnotili. Co se týče

barevnosti, podotkla jsem, že je možno zakomponovat nějakou barvu, ale nemyslím si, že je to pro tento list prioritou. Navíc je možné si individuálně barevně upravit pracovní list sám pomocí pastelek. Na obrázku č. 67 je vidět barevně upravená verze pracovního listu od studenta. Finální zhodnocení tedy dopadlo velmi dobře a byla jsem ráda za názory mladých lidí, kteří jsou přehlčení vizuální kulturou. Nakonec všichni udělali fotografii pracovních listů s chrámem sv. Bartoloměje a umístili ji na Instagram s označením #kolinskekostely.

Absolvovala jsem i krátký rozhovor s jedním účastníkem turistické skupinky a dozvěděla jsem se, že ocenili zakomponované informace o jednotlivých stavbách a mapu, díky které se mohli orientovat ve městě. Především jim pomohly znázorněné názvy ulic, kde se jednotlivé kostely nacházejí, protože se po městě pohybovali bez průvodce. Byla jsem překvapena, že je zaujaly i úkoly, kde museli kreslit. Věc, která se líbila, byl prostor pro zaznamenání data, kdy pracovní list vyplňovali a Kolín navštívili. Příjemně mě překvapilo, že jsem byla požádána, jestli u sebe nemám i pracovní list, který obsahuje všechna zastavení, pro případnou další návštěvu.

Celkově bych zhodnotila soubor pracovních listů s mapou velmi kladně a jsem ráda, že i starší generace je využila pro zpestření svého výletu a zakomponování zajímavé činnosti.

Obrázek č. 67 / pracovní list s mapou použit v praxi

6.7 Využití projektu do budoucna

V budoucnu bych ráda vytvořila webovou stránku s názvem Kolínské kostely, která by školy a turisty informovala o zajímavých kulturních akcích odehrávajících se přímo v jednotlivých stavbách či jejich okolí. Na webu by byly dále k dispozici online pracovní listy

a mapa k vytisknutí. Dnes žijeme v době, která funguje více méně online, a proto je nejlepší věnovat pozornost právě této možnosti propagace na internetu. Nejvýhodnější by též bylo spolupracovat s městským úřadem a požádat ho o propagaci na jeho sociálních sítích a webu města.

Pro ty, kteří práci na internetu neovládají, bych ráda umístila pracovní listy s mapou do infocentra a do Regionálního muzea, kde budou volně k dostání. Zpestří tak program těm, kteří se po městě budou pohybovat bez průvodce.

Závěr

Během své práce jsem se zabývala sakrální architekturou, která se nachází ve městě Kolín. Rozšířila jsem si své znalosti o bohaté historii města, kde žiji, a zároveň jsem se dozvěděla nové informace o jednotlivých církevních stavbách. Dále jsem si vyzkoušela, vytvořit pracovní listy, které mají sloužit nejen studentům, ale i turistů a prohloubila jsem své znalosti a dovednosti s grafickým programem Adobe Illustrator. Při vytváření pracovních listů a mapy jsem se snažila o jednoduchý design, který nebude obsahovat žádné složitosti.

Na počátku jsem si kladla otázku, po čem bych mohla pátrat, jakými zajímavostmi bych svou diplomovou práci mohla obohatit. Po studiu mnoha publikací jsem našla informace o dnes již zaniklých sakrálních stavbách, a proto jsem se rozhodla je zařadit do své práce. Též to potvrdilo mou domněnku, že kostely, které jsou dnes k vidění, nejsou jediné, které se kdy ve městě nacházely.

Odborné literatury, ze které jsem při diplomové práci čerpala, bylo velké množství. V odborných textech jsem získala dostatek informací, které jsem mohla navzájem komparovat a ověřovat jejich pravdivost. Mnoho publikací vztahujících se k sakrálním památkám v Kolíně bylo sepsáno na základě starších archeologických průzkumů formou deníku, takže nám nabízejí detailní popis a informace o dané stavbě.

O tom, co vytvořím v praktické části, jsem měla jasno. Navazuji zde na svou bakalářskou práci, kde jsem vytvářela pracovní list s informační brožurou. Město Kolín se velmi stará o své památky, ale do dnešní doby jsem se osobně nesetkala s materiály či programy, které by obsahovaly spojení edukace a okolních škol, zaměřené na architekturu. Propagace na sociálních sítích, probíhá pouze ve skupinkách na Facebooku, kde čas od času některý z občanů města sdílí své fotografie s danou památkou. Proto jsem dostala nápad vytvořit klíčové slovo (hashtag) #kolinskekostely, který bude fotografie s tímto tématem sjednocovat. Propagaci jsem směřovala na sociální síť Instagram, která je v současnosti jednou z nejpoužívanějších.

Architektuře a dějinám umění ve spojení s edukací bych se ráda věnovala i v budoucnu. Myslím si, že v sobě skrývají tajuplnost a je neustále po čem pátrat a objevovat nové informace. Ráda bych okolní školy více zapojila do programů, věnujících se historii a architektuře města, protože se více a více setkávám s mladými lidmi, kteří nemají pojem o tom, co toto město skrývá a co se zde nachází. A nejsou to jen mladí lidé a studenti. Jsou to i turisté, kteří do Kolína míří např. za dechovou hudbou Františka Kmocha či za návštěvou chrámu sv. Bartoloměje, ale už zapomínají na další pamětihodnosti, které jsou zde k vidění.

Seznam obrázků

Obrázek č. 1 / konzola- předpokládaný pozůstatek Dominikánského kláštera
Zdroj: <https://www.cestyapamatky.cz>

Obrázek č. 2 / klenební žebro a konzola v severovýchodním koutu presbytáře
Zdroj: <https://www.cestyapamatky.cz>

Obrázek č. 3 / celkový pohled na kostel Všech svatých
Zdroj: <https://www.cestyapamatky.cz>

Obrázek č. 4 / socha sv. Víta umístěna ve výklenku děkanství
Zdroj: archiv autorky

Obrázek č. 5 / hlavní oltář a oba boční oltáře
Zdroj: <https://www.cestyapamatky.cz>

Obrázek č. 6 / oltář Čtrnácti svatých pomocníků
Zdroj: <https://www.cestyapamatky.cz>

Obrázek č. 7 / renesanční epitaf rodiny Hyttichů
Zdroj: <https://www.cestyapamatky.cz>

Obrázek č. 8 / pohled z presbytáře do lodi
Zdroj: <https://www.cestyapamatky.cz>

Obrázek č. 9 / celkový pohled na kostel sv. Víta
Zdroj: archiv autorky

Obrázek č. 10 / celkový pohled na kostel sv. Jana Křtitele
Zdroj: archiv autorky

Obrázek č. 11 / hlavní barokní oltář
Zdroj: <https://www.cestyapamatky.cz>

Obrázek č. 12 / pohled do lodi kostela sv. Jana Křtitele
Zdroj: <https://www.cestyapamatky.cz>

Obrázek č. 13 / průčelí kostela Nejsvětější Trojice
Zdroj: archiv autorky

Obrázek č. 14 / pohled do presbytáře
Zdroj: <https://www.cestyapamatky.cz>

Obrázek č. 15 / pohled na kruchtu
Zdroj: <https://www.cestyapamatky.cz>

Obrázek č. 16 / celkový pohled na komplex

Zdroj: <https://www.cestyapamatky.cz>

Obrázek č. 17 / ochoz kolem rajskeho dvora

Zdroj: <https://www.cestyapamatky.cz>

Obrázek č. 18 / průčelí kostela

Zdroj: <https://www.cestyapamatky.cz>

Obrázek č. 19 / pohled na kruchtu

Zdroj: <https://www.cestyapamatky.cz>

Obrázek č. 20 / celkový pohled kostel

Zdroj: <https://www.cestyapamatky.cz>

Obrázek č. 21 / pohled do presbytáře

Zdroj: <https://www.cestyapamatky.cz>

Obrázek č. 22 / pohled na kruchtu

Zdroj: <https://www.cestyapamatky.cz>

Obrázek č. 23 / pomník Mistra Jana Husa

Zdroj: <https://www.cestyapamatky.cz>

Obrázek č. 24 / původní umístění pomníku

Zdroj: <https://www.cestyapamatky.cz>

Obrázek č. 25 / Kostelík Panny Marie Sedmibolestné, pohled od jihovýchodu

Zdroj: <https://www.cestyapamatky.cz>

Obrázek č. 26 / Kaple sv. Jana Nepomuckého

Zdroj: <https://www.cestyapamatky.cz>

Obrázek č. 27 / Hypotetická podoba raně gotického chrámu počátek 14.stol.

Zdroj: PATRNÝ, Michal a Jan BERÁNEK. *Arciděkanský chrám sv. Bartoloměje v Kolíně: historický a stavební vývoj*. České Budějovice: Halama ve spolupráci s Národním památkovým ústavem, 2014. ISBN 978-80-87082-31-7

Obrázek č. 28 / Hypotetická podoba chrámu po dokončení Parlěrovského chóru
(kolem roku 1400)

Zdroj: PATRNÝ, Michal a Jan BERÁNEK. *Arciděkanský chrám sv. Bartoloměje v Kolíně: historický a stavební vývoj*. České Budějovice: Halama ve spolupráci s Národním památkovým ústavem, 2014. ISBN 978-80-87082-31-7

Obrázek č. 29 / Hypotetická podoba chrámu po dokončení regotizace v letech 1904–10

Zdroj: PATRNÝ, Michal a Jan BERÁNEK. *Arciděkanský chrám sv. Bartoloměje v Kolíně: historický a stavební vývoj*. České Budějovice: Halama ve spolupráci s Národním památkovým ústavem, 2014. ISBN 978-80-87082-31-7

Obrázek č. 30 / chrám sv. Bartoloměje- západní průčelí

Zdroj: <https://www.cestyapamatky.cz>

Obrázek č. 31 / chrám sv. Bartoloměje- vstupní portál

Zdroj: <https://www.cestyapamatky.cz>

Obrázek č. 32 / chrám sv. Bartoloměje- severní (západní) vstupní portál

Zdroj: archiv autorky

Obrázek č. 33 / chrám sv. Bartoloměje- severní (východní) vstupní portál

Zdroj: archiv autorky

Obrázek č. 34 / chrám sv. Bartoloměje- pohled na severní stranu chrámu

Zdroj: <https://www.cestyapamatky.cz>

Obrázek č. 35 / chrám sv. Bartoloměje- pohled na jižní stranu chrámu

Zdroj: <https://www.cestyapamatky.cz>

Obrázek č. 36 / chrám sv. Bartoloměje- vysoký chór od severu

Zdroj: archiv autorky

Obrázek č. 37 / chrám sv. Bartoloměje- vysoký chór od jihu

Zdroj: archiv autorky

Obrázek č. 38 / chrám sv. Bartoloměje- pohled od východu na kruchtu

Zdroj: <https://www.cestyapamatky.cz>

Obrázek č. 39 / chrám sv. Bartoloměje- tumba Karla ze Žerotína

Zdroj: <https://www.cestyapamatky.cz>

Obrázek č. 40 / chrám sv. Bartoloměje- motiv Judensau

Zdroj: PATRNÝ, Michal a Jan BERÁNEK. *Arciděkanský chrám sv. Bartoloměje v Kolíně: historický a stavební vývoj*. České Budějovice: Halama ve spolupráci s Národním památkovým ústavem, 2014. ISBN 978-80-87082-31-7

Obrázek č. 41 / chrám sv. Bartoloměje- svorník s motivem zajíců

Zdroj: <https://www.cestyapamatky.cz>

Obrázek č. 42 / chrám sv. Bartoloměje- románský náhrobek

Zdroj: <https://www.cestyapamatky.cz>

Obrázek č. 43 / chrám sv. Bartoloměje- Kokovská kaple

Zdroj: <https://www.cestyapamatky.cz>

Obrázek č. 44 / chrám sv. Bartoloměje- pohled k západu

Zdroj: PATRNÝ, Michal a Jan BERÁNEK. *Arciděkanský chrám sv. Bartoloměje v Kolíně: historický a stavební vývoj*. České Budějovice: Halama ve spolupráci s Národním památkovým ústavem, 2014. ISBN 978-80-87082-31-7

Obrázek č. 45 / chrám sv. Bartoloměje- gotická malba

Zdroj: <https://www.cestyapamatky.cz>

Obrázek č. 46 / chrám sv. Bartoloměje- Parlěrovský chór s hlavním oltářem
Zdroj: archiv autorky

Obrázek č. 47 / kaple Pekařská a Mlynářská- oltář sv. Aloise
Zdroj: <https://www.cestyapamatky.cz>

Obrázek č. 48 / kaple Sladovnická- Mariánský oltář
Zdroj: <https://www.cestyapamatky.cz>

Obrázek č. 49 / kaple Sladovnická- křtitelnice
Zdroj: <https://www.cestyapamatky.cz>

Obrázek č. 50 / kaple Řeznická
Zdroj: <https://www.cestyapamatky.cz>

Obrázek č. 51 / kaple Šperlinkovská
Zdroj: <https://www.cestyapamatky.cz>

Obrázek č. 52 / kaple Svatojánská
Zdroj: <https://www.cestyapamatky.cz>

Obrázek č. 53 / kaple Svatováclavská
Zdroj: <https://www.cestyapamatky.cz>

Obrázek č. 54 / chrám sv. Bartoloměje- gotické pastoforium
Zdroj: <https://www.cestyapamatky.cz>

Obrázek č. 55 / Velká krypta
Zdroj: <https://www.cestyapamatky.cz>

Obrázek č. 56 / exteriér zvonice
Zdroj: archiv autorky

Obrázek č. 57 / zvony ve zvonici
Zdroj: <https://www.cestyapamatky.cz>

Obrázek č. 58 / kostnice- exteriér
Zdroj: <https://www.cestyapamatky.cz>

Obrázek č. 59 / kostnice- interiér
Zdroj: <https://www.cestyapamatky.cz>

Obrázek č. 60 / Chrám sv. Bartoloměje- pohled od jihozápadu
Zdroj: <https://www.cestyapamatky.cz>

Obrázek č. 61 / inspirace komiksem Marvel
Zdroj: archiv autorky

Obrázek č. 62 / inspirace to do listy

Zdroj: archiv autorky

Obrázek č. 63 / pracovní list s QR kódem

Zdroj: archiv autorky

Obrázek č. 64 / mapa č. 1.

Zdroj: archiv autorky

Obrázek č. 65 / mapa č. 2.

Zdroj: archiv autorky

Obrázek č. 66 / Instagramový profil

Zdroj: archiv autorky

Obrázek č. 67 / pracovní list s mapou v praxi

Zdroj: archiv autorky

Seznam použité literatury

JOUZA, Ladislav. *Moje město Kolín : Zrození královského města*. Kolín: Regionální muzeum, 2008. 64 s. : il. ISBN 80-86403-14-4.

DAVÍDEK, Václav. *Co bylo před Prahou*. 1. Vyd. Praha: Vyšehrad, 1971. 242s.

VÁVRA, Josef. *Dějiny královského města Kolína nad Labem: do roku 1618*. Praha: Argo, 2014. ISBN 978-80-257-1283-2.

HEROUT, Jaroslav. *Staletí kolem nás: přehled stavebních slohů*. Praha: Orbis, 1961. Kultura kolem nás.

KOCH, Wilfried. *Evropská architektura: encyklopedie evropské architektury od antiky po současnost*. Praha: Ikar, 1998. ISBN 80-7202-388-8.

SYROVÝ, Bohuslav. *Architektura - svědectví dob: přehled vývoje stavitelství a architektury : určeno [také] posl. a stud. odb. škol architektonického směru*. 2. vyd. Praha: Státní nakladatelství technické literatury, 1977. Řada stavební literatury.

KRÜGER, Kristina, TOMAN, Rolf, ed. *Řády a kláštery: 2000 let křesťanského umění a kultury*. V Praze: Slovart, 2008. ISBN 978-80-7391-121-8.

VLČEK, Pavel, Dušan FOLTÝN a Petr SOMMER. *Encyklopedie českých klášterů*. Praha: Libri, 1997. ISBN 80-85983-17-6.

Poche E. a kol.: *Umělecké památky Čech 3*. Vydalo nakladatelství ČSAV Academia, Praha 1980.

KADLEC, Jaroslav. *Přehled českých církevních dějin*. Praha: Zvon, 1991. ISBN 80-7113-004-4.

KADLEC, Jaroslav. *Přehled českých církevních dějin 2*. Praha: Zvon, 1991. ISBN 80-7113-003-6.

Rišlink V., Jouza L.: *Baroko na Kolínsku I*. Regionální muzeum Kolín 2001.

RIŠLINK, Vladimír, Ladislav JOUZA, Miroslava JOUZOVÁ, Roman ŠULC a Jindřich ZÁHORKA. *Kolín: průvodce po kulturních památkách*. Druhé přepracované vydání. Kolín: Město Kolín, 2019. ISBN 978-80-905985-8-4.

STRAKA, František. *Kolínské kostely a památky*. Kolín: Vyd. kolínských kostelů a památek, 1940. 1 sv.

PATRNÝ, Michal a Jan BERÁNEK. *Arciděkanský chrám sv. Bartoloměje v Kolíně: historický a stavební vývoj*. České Budějovice: Halama ve spolupráci s Národním památkovým ústavem, 2014. ISBN 978-80-87082-31-7

KAMARÝT, Jan a Ladislav KAMARÝT. *Kolínský chrám: stavebně historický popis*. Kolín: Okresní národní výbor, 1988.

VŠETEČKOVÁ, Zuzana. *Středověká nástěnná malba ve středních Čechách*. 2., rozš. vyd. Praha: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště středních Čech v Praze, 2011. ISBN 9-788090-450325

ŠOBÁŇ, Marek. *Škola muzejní pedagogiky 6: Stručná teorie a praxe muzejní pedagogiky*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2007. ISBN 978-80-244-1871-1.

BADALÍKOVÁ, Olga. *Škola muzejní pedagogiky 1-7* [online]. V Olomouci: Univerzita Palackého, 2008 [cit. 2020-03-25]. ISBN 978-80-244-1950-3.

Prameny:

SOKA Kolín. fond Děkaný úřad Kolín. Pamětní kniha od r. 1836.

Seznam internetových zdrojů

ŠULC, Roman ŠULC a Jan KUBKA. Cesty a památky. *Cesty a památky* [online]. [cit. 2020-02-17]. Dostupné z: <https://www.cestyapamatky.cz/kolinsko/kolin/kostel-ceskobratri-ske-evangelicke-cirkve>

ŠULC, Roman ŠULC a Jan KUBKA. Cesty a památky. *Cesty a památky* [online]. [cit. 2020-02-17]. Dostupné z: <https://www.cestyapamatky.cz/kolinsko/kolin/kostel-cirkve-ceskoslovenske-husitske>

ŠULC, Roman ŠULC a Jan KUBKA. Cesty a památky. *Cesty a památky* [online]. [cit. 2020-02-26]. Dostupné z: <https://www.cestyapamatky.cz/kolinsko/kolin/zvonice-u-chramu-sv-bartolomeje>

Přílohy

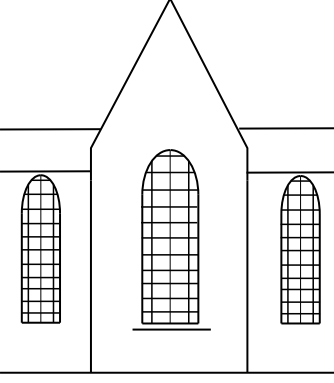
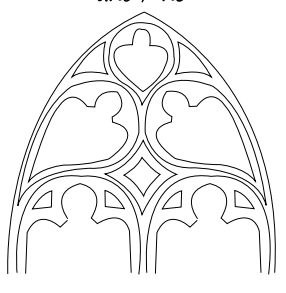
Příloha A- Pracovní listy

Příloha B- Mapy

Příloha C- Vypracované pracovní listy

Příloha A- Pracovní listy

Pracovní list č. 1.

VZHŮRU ZA OBJEVOVÁNÍM KOLÍNSKÝCH KOSTELŮ ! ___/___/___		
<p>Z infocentra vedou vaše první kroky do ulice Kutnohorské, kde najdete kostel Nejsvětější Trojce. Zde se nachází váš první úkol.</p>	<p>Další kostel je umístěn v ulici Politických vězňů, takže od chrámu směrem doprava. Tento kostelík Českobratrské církve evangelické původně zdobil bohatý secesní štít s fasádou. Na tento úkol budete potřebovat trochu vaší fantazie:</p>	<p>Dále budete pokračovat směrem k obchodnímu centru. V ulici U křižovatky najdete v pořadí již pátý kostel sv. Jana Křtitele.</p>
<p>ÚKOL č. 1.: Uvnitř kostela je umístěn nápis s datací, kdy byl kostel vymalován. O jaký rok jde?</p> <p>a. 1903 b. 1797 c. 1913 <small>(*)</small></p>	<p>ÚKOL č. 4.: Dnešní podoba štítu a fasády tohoto kostela je velmi strohá. Zkuste je podle své fantazie dotvořit:</p>	<p>ÚKOL č. 6.: Strop stavby je vymalován motivy, které se vztahují k legendě o jakém světcí?</p> <p>a. sv. Anna b. sv. Jan Křtitel c. sv. Jáchym. <small>(*)</small></p>
<p>Dalším kostelem je Chrám sv. Bartoloměje. Jedná se o nejvýznamnější památku města a je již na dohled od vaší první lokace. Tak vzhůru do doby středověku.</p>		<p>Předposlední z kostelů je běžnému návštěvníkovi ukryt. Najdete ho za budovou pošty v ulici Pod Hroby. Nečekejte však žádnou honosnou stavbu!</p>
<p>ÚKOL č. 2.: Dominantním prvkem exteriérové výzdoby chrámu jsou....., zoomorfních motivů. Doplňte chybějící slovo:</p> <p>a. věže b. komíny c. chrliče <small>(*)</small></p>	<p>Třetím kostelem je kostel Církve československé husitské. V mapě ho budete hledat na Husově náměstí, 10min. pomalou chůzí od kostela Českobratrské církve evangelické. Tento kostel je nejmladším v Kolíně a v jeho blízkosti se nachází významná socha od secesního sochaře Františka Bílka. PS. Uvnitř kostela najdete odlitek této stavby. Zaměřte se na něj:</p>	<p>ÚKOL č. 7.: Z kostela Všech svatých zbyly dnes jen obvodové zdi. Přesto je jedna část poměrně zachovaná. Jak se tato část kostela nazývá?</p> <p>a. presbytář b. věž c. kaple <small>(*)</small></p>
<p>Dalším cenným prvkem výzdoby chrámu jsou okna vysokého Parlérovského chóru. Ty vyplňují tzv. kružby, na které se nyní zaměříte. Pro splnění tohoto úkolu je lepší pozorovat okna zevnitř chrámu.</p>	<p>ÚKOL č. 4.: Nakreslete, jaké zvíře se podle Vás stalo inspirací pro vytvoření funkcionalistického kostela?</p>	<p>Za posledním z kolínských kostelů se musíte vydat přes řeku Labe do městské části zvané Zálabí. Původně gotický kostel sv. Víta má několik specifických nacházejících se v interiéru stavby.</p>
<p>ÚKOL č. 3.: Nachází se tato kružba v chóru chrámu sv. Bartoloměje?</p> <p>ano / ne</p> <p><small>(*)</small></p>	<p>ÚKOL č. 8.: Klenba v presbytáři kostela sv. Víta je doplněna o svorník s monogramem českého krále. Vaším úkolem je svorník najít a uhodnout, o jakého panovníka se jedná.</p> <p>a. Josef I. Habsburský b. Jiří z Poděbrad c. Ludvík Jagellonský <small>(*)</small></p>	<p>ÚKOL č. 8.: Klenba v presbytáři kostela sv. Víta je doplněna o svorník s monogramem českého krále. Vaším úkolem je svorník najít a uhodnout, o jakého panovníka se jedná.</p> <p>a. Josef I. Habsburský b. Jiří z Poděbrad c. Ludvík Jagellonský <small>(*)</small></p>
<p>Sdílejte své zážitky z výletu pod hashtagem #kolinskekostely</p>		

Pracovní list č. 2.

KLÁŠTERNÍ KOSTEL NEJSVĚTĚJŠÍ TROJICE ___/___/___

V roce 1667 byl položen základní kámen ke stavbě klášterního kostela. Jedná se o jednododní stavbu, orientovanou na jih. Stavba prošla několika proměnami, avšak povedlo se zachovat raně barokní vstupní portál s nástěnnou malbou, která pochází z roku 1950.

Úkol č. 1.:

Jaký námět je vyobrazený na nástěnné malbě nad vstupním portálem?

- a. Svatá Trojice
- b. Křest Kristův
- c. Ukřižování

(10)

Chrámový prostor kostela je zaklenut třemi poli valené klenby s lunetami. Po obou stranách navazují na střední pole kaple a přesbytář, který je zaklenut těž valenou klenbou. Stěny kostela jsou pod lunetami ozdobeny freskovými obrazy českých patronů.

Úkol č. 2.:

V kostele na jedné ze stěn je k vidění nápis s datací, kdy byl kostel vymalován. O jaký se jedná rok?

- a. 1913
- b. 1797
- c. 1903

(10)

Ke kostelu přiléhá konvent kláštera, tvořený jednopatrovými budovami do půdorysu písmene F. Uprostřed budov vznikl tzv. rajský dvůr, kde je umístěna socha sv. Jana Nepomuckého. Vizualizace kláštera je striktně podřízena řádovým předpisům a je v souladu s pravidly kapucínské řehole. Jedná se tedy o velice skromně vybavený prostor.

Úkol č. 3.:

Řád menších bratří kapucínů je řeholní řád, jedna ze tří větví františkánského řádu. Víte, jak vypadá oděv bratrů kapucínů? Co je pro něj charakteristické?

- a.
Bílý hábit s černým škapulířem a kápí.
- b.
Hnědý hábit se špičatou kapucí, přepásaný provazovým cingulem, dřevěný růženec a pod bradou na jednom místě sepnutý volně splývající plášť.
- c.
Černá tunika přepásaná řemenem.

(10)

Sdílejte své zážitky z výletu pod
hashtagem #kolinskekostely

Pracovní list č. 3. první část

CHRÁM SV. BARTOLOMĚJE

___/___/___

Chrám sv. Bartoloměje patří k nejvýznamnějším sakrálním památkám v ČR. Najdete ho na nejvyšším bodě města. Stavba započala v pol. 13. stol., za krále Přemysla Otakara II. Prvotně byl chrám vystavěn v románském slohu, přecházející v ranou gotiku.

Úkol č. 1.:

Roku 1360 se Kolínu dostává nejvyšší pocty přímo z císařského dvora Karla IV, který povolává slavného stavitele na přestavbu nového vysokého chóru.
Víte, jak se tento významný stavitel jmenoval?

- a. Matiaš z Arrasu
- b. Petr Parlěř
- c. Matěj Rejsek

(9)

Stavba je orientovaná v podélné ose s lehkým natočením k jihovýchodu. Hlavní západní průčelí je tvořeno trojúhelníkovým štítem a po obou stranách přimykají osmiboké věže. Najdete zde původní hrotitý vstupní portál ze 13. stol., který osahoval bohatou sochařskou výzdobu. Dnes je ve velmi špatném stavu, ale i tak jsou zde patrné motivy postav, které portál zdobily.

Úkol č. 2.:

Nad vstupním portálem je umístěno velké kruhové okno, osvětlující prostor kruchty.
Jak se toto kruhové ozdobné okno nazývá?

- a. sdružené okno
- b. arkýř
- c. rozeta

(9)

Severní strana chrámu je členěna do šesti polí. Nacházejí se zde dva vstupní portály a věžice, vedoucí na kruchtu. Západnější portál původně zdobil raně gotický tympanon z doby kolem roku 1270, který byl v roce 1908 vyjmut a přenesen do Lapidária Národního muzea v Praze. Nedílnou součástí této strany jsou těž okna, obsahující tzv. kružby.

Úkol č. 3.:

Na této straně jsou k vidění zajímavé dekorativní, avšak plně funkční prvky chrámu. Jsou podstatnou součástí gotické architektury a nejčastěji mají podobu zoomorfních motivů.
Jak se tento architektonický prvek nazývá?

- a. fiála
- b. chrlič
- c. vimperk

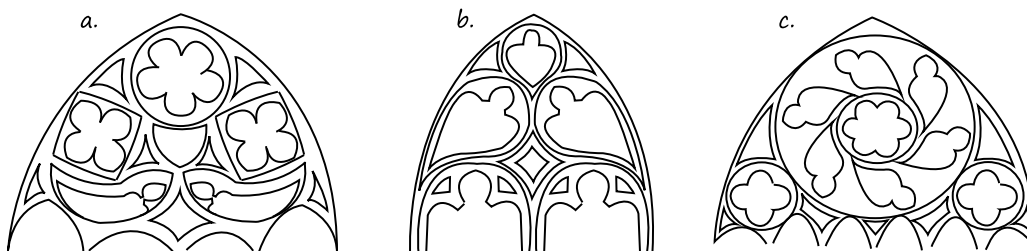
(9)

Pracovní list č. 3. druhá část

Nejcennější částí chrámu je Parlěřův vysoký chór. Jedná se o přístavbu z roku 1360, ale jeho současná podoba je z roku 1914, podle plánu architekta Josefa Mockera. Jedná se o věrnou kopie díla Petra Parlěře.

Úkol č. 4.:

Dominantním prvkem Parlěřova vysokého chóru jsou tzv. kružby (souměrný architektonický prvek, vyplňující oblouky oken, arkád, zábradlí a tympanonů). Kterou z těchto kružeb nenajdete v chrámu sv. Bartoloměje?

(9)

V interiéru chrámu se zachovalo původní chrámové trojlodí z druhé pol. 13. století. Klenební žebra vyrůstají z původních konzol, zdobených rostlinnými a figurálními motivy, jejichž reliéfní výzdoba je zcela unikátní a v českém prostředí naprosto ojedinělá. Zajímavé jsou též svorníky, ozdobené různými motivy, např. rybami či zajíci.

Úkol č. 5.:

Za nejzajímavější a nejcennější hlavičce je považována jedna z přípor jihovýchodního pilíře s pozoruhodným reliéfem. Jeho motiv se vztahuje k významné kolínské komunitě a u raně gotické architektury v České republice není nikde známý.

O jaký motiv se jedná?

a. reliéf s motivem dvou hybridů
(ptáci s vousatou lidskou hlavou, krytou kápí, symbolika představující zlo)

b. reliéf s motivem vzájemně propletených draků
(mimo jiné znak Kolína)

c. reliéf s motivem tzv. „Judensau“
(představuje tři Židy, kteří sají mléko z prasete – dehonestace Židů a současně kritika obžerství)

(9)

Vysoký Parlěřův chór je lemován ochozem s věncem kaplí, ukončený sakristií s chrámovou pokladnicí. Celkově nesmírně dynamický ráz chóru je prostoupen typickou parlěřovskou elegancí použitých architektonických článků, díky čemuž se kolínský chrám liší od soudobých katedrál v západní Evropě.

Úkol č. 6.:

Dokážete vypsát názvy všech šesti kaplí?

.....
.....

(Mlýnské, Sladovnické, Reznické, Šperlingovské, Svatojilavské a Svatozvěřavské)

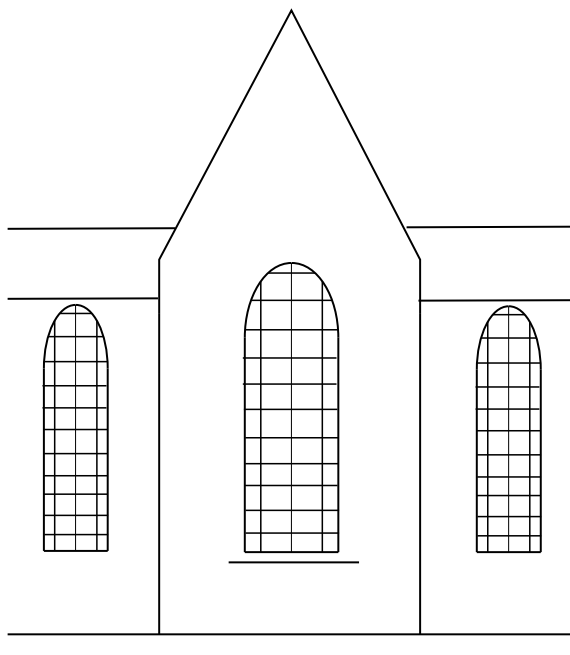
Pracovní list č. 4.

KOSTEL ČESKOSLOVENSKÉ CÍRKVE EVANGELICKÉ ___/___/___

Základní kámen tohoto kostela byl položen v květnu 1871 a stavba byla i téhož roku dokončena. Původně stavbu zdobila bohatá secesní štuková výzdoba průčelí, která byla v 80. letech 19. stol. odstraněna. Nahradila ji hladká fasáda bez ozdob.

Úkol č. 1.:

Dnešní podoba štítu a fasády tohoto kostela je velmi strohá.
Zkuste je podle své fantazie dotvořit:

Interiér kostela je moderní a strohý. Z původního vybavení zde najdete pouze varhany z roku 1878. Tento svěží nádech získal kostel v roce 2004, kdy byly provedeny úpravy před kruchtou, pořízeno nové vybavení kostela společně s osvětlením a výmalbou. Motiv, který je použit na stěnách, má naznačovat rytmus hudební tradice kolínských evangelíků a hudba nás bude nyní zajímat:

Úkol č. 2.:

Kolín proslavil český dirigent a skladatel dechové hudby, na jehož počest se zde každoročně koná mezinárodní festival dechové hudby.
Jak se tento kolínský rodák jmenuje?

- a. Vendelín Kopecký
- b. Jaromír Vejvoda
- c. František Kmoch

Sdílejte své zážitky z výletu pod
hashtagem #kolínskekostely ⁽⁹⁾

Pracovní list č. 5.

KOSTEL ČESKOSLOVENSKÉ CÍRKVE HUSITSKÉ ___/___/___

Tento kostel je nejmladším z kolínských kostelů a najdete ho na místě bývalé městské vinice. Architektem této stavby je Vladimír Wallenfels, žák Jana Kotěry. Stavba započala v roce 1931 a kostel byl dostaven o rok později. Jedná se o orientovaný kostel s pravoúhlým západním průčelím, které je doplněno o štíhlou hranolovou věž.

Úkol č. 1.:

Uvnitř kostela se nachází kovový model stavby. Pořádně si jej prohlédněte a nakreslete, jaké zvíře se podle Vás stalo inspirací pro vytvoření funkcionalistického kostela?

(Kobylka)

Interiér kostela je prostý. Dominantním prvkem jsou dvoumanuálové varhany z roku 1954. Mezi další kostelní výbavu patří křtitelnice a svícny z bílého mramoru z 90. let. Do majetku kostela spadají tři zvony, které jsou denně v provozu.

Úkol č. 2.:

V roce 1936 byla do jižní zdi kostela zabudována skleněná vitrína s nádobami. Vaším úkolem je zjistit, jaké nápisy se na nádobách nacházejí a co symbolizují:

.....

.....

(Doss Alto, Zborov a Teron)

V roce 1949 byla do protilehlé severní zdi kostela zabudována druhá skleněná vitrína s nádobami. Vaším úkolem je zjistit, jaké nápisy se na nádobách nacházejí a co symbolizují:

.....

.....

(Tereza, Lidice, Duška)

**Sdílejte své zážitky z výletu pod
hashtagem #kolínskekostely**

Pracovní list č. 6. první část

KOSTEL SV. JANA KŘTITELE

___/___/___

Kostel sv. Jana Křtitele patří k nejstarším památkám města. První zachovaná zpráva pochází z roku 1359. Ke kostelu přiléhal špitál, pravděpodobně založený ve stejné době a sloužil až do roku 1557.

Dnešní podobu pozdně barokního slohu získal kostelík v roce 1747. Jedná se o jednodílnou stavbu s pravoúhlým presbytářem s křížovou žebrovou klenbou.

Úkol č. 1.:

Nad vstupním portálem se nachází barokní štít s nikou, ve které je umístěna socha sv. Jana Křtitele.

Zadání úkolu zní: jaké jsou světcovy atributy? (poznávací znak významné osoby)

- a. beránek, kříž, kožešina, křest, řeka, sekera, nápis *Ecce agnus Dei*
- b. pět hvězd kolem hlavy, kříž v ruce, prst přes ústa, palma
- c. znázorňován jako chlapec v bohatém odění, s palmovou ratolestí, s kotlem, v doprovodu kohouta, lva nebo psa

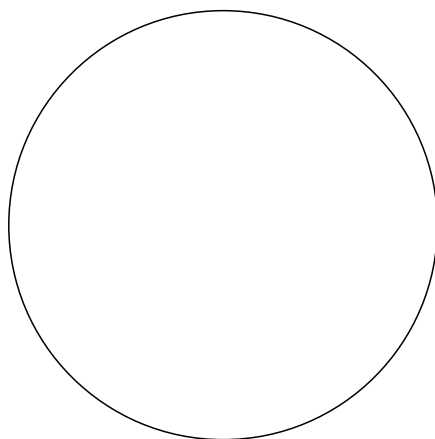
(*)

Interiér kostela je poměrně bohatý. Nejcennějším prvkem je hlavní rámový oltář s obrazem Jana Křtitele, zhotovený roku 1747. a umístěný v presbytáři. Při vstupu do kostela tento oltář na první pohled nespátříte. Je ukryt za dřevěným ikonostasem, který tvoří dominantu dnes pravoslavného svatostánku.

Úkol č. 2.:

Presbytář kostela je sklenut jedním polem gotické křížové klenby, avšak zde nenajdete žádný ozdobný svorník.

Pokuste se navrhnout ornamentální svorník, který by se zde mohl vyjímat:

Pracovní list č. 6. druhá část

Součástí kostelů bývají tzv. kruchtý. Kručta (či kůr) je vyvýšená, zpravidla zděná, někdy však pouze dřevěná konstrukce v zadní části lodi kostela, určená pro varhany, pěvecký sbor a hudebníky. Téměř vždy je umístěna proti hlavnímu oltáři.

Úkol č. 3.:

Tento úkol je spíše na zamyšlení a představivost.
Z vašeho pohledu (ze země) není vidět, co se za touto kručtou skrývá. Třeba se tam nenachází vůbec nic? Na vás je, abyste popustili uzdu své fantazie a napsali nebo nakreslili, co se podle vás za kručtou v kostele sv. Jana Křtitele skrývá:

V poznámce u druhého úkolu jste se dozvěděli, že dnes kostel slouží pravoslavné církvi. Kořeny pravoslavné církve sahají až do prvotní křesťanské obce v Jeruzalémě na východním území římské říše. Pravoslavní věří v trojjediného Boha a ústředními tradicemi jsou Bible (Písmo svaté), vyznání víry, liturgické texty, spisy církevních Otců, životy svatých a ikony. Při liturgii používají staré slovanské jazyky, církevní slovanštinu nebo národní jazyky.

Úkol č. 4.:

Otázka k tomuto tématu je jasná.
Kdy slaví věřící pravoslavné církve Vánoce?

- a. 1. 1.
- b. 7. 1.
- c. 24. 12.

(9)

Východní pravoslavná církev v českých zemích a na Slovensku je místní samostatná a nezávislá pravoslavná církev složená z Pravoslavné církve v českých zemích a na Slovensku. Zájem o pravoslavné bohoslužby je poměrně vysoký, neboť se v nich mimo stálých návštěvníků vyskytuje velký počet věřících z řad turistů, dočasně pobývajících cizinců a dělníků z východní Evropy. V Česku se jejich počet odhaduje na sto tisíc.

Úkol č. 5.:

Na fasádě kostela se nachází pravoslavný kříž uznávaný např. i v Rusku.
Najdi a překresli ho do pracovního listu:

Sdílejte své zážitky z výletu pod
hashtagem #kolínskekostely

Pracovní list č. 7.

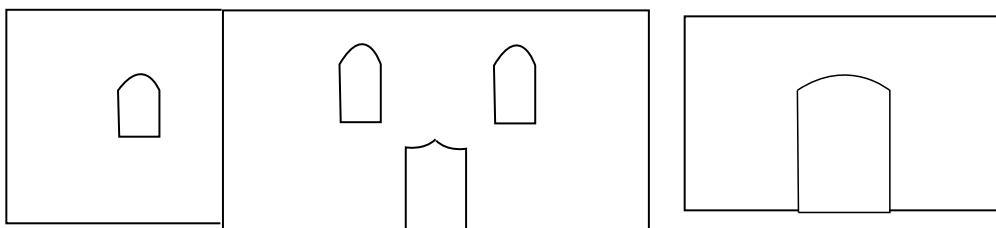
KOSTEL VŠECH SVATÝCH

___/___/___

Dnes, již pouze torzo raně gotického kostela Věch svatých, najdete za nádražní budovou v areálu bývalého cukrovaru. Postaven byl v roce 1292, prostřednictvím darů bohatých měšťanů. V 18. stol. byl na průčelí vybudován rokokový štít na hřebenu střechy umístěn sanktusník. 17. dubna roku 1945 zasáhla kostel přímým zásahem bomba spojenců a dodnes nebyla stavba uvedena do původního stavu.

Úkol č. 1.:

Dnes jsou k vidění pouze obvodové zdi kostela.
Úkolem je, dokreslit, jakou mohl mít vizuální podobu před zásahem bomby spojeneckých vojsk: (některé informace jste se dozvěděli v první poznámce)

Zde najdete fotky kostela pro představu pře zničením

Kostelík byl velmi skromný. Na obvodové zdivo, jako stevební materiál, byl použit lomový kámen. Lodi kostela je prolomena dvojicí oken z každé strany a v presbytáři se nacházejí okna tři. Samotný presbytář je od lodi oddělen lomeným vítězným obloukem a najdeme zde zbytky křížové klenby. V severní straně lodi se dochoval původní gotický vstupní portál s profilovaným ostěním.

Úkol č. 2.:

Na vás je, abyste se pokusili uhodnout, jaký motiv byl použit při vytvoření tohoto vstupního portálu:

- velbloudí hřbet
- medvědí hřbet
- oslí hřbet

(3)

Sdílejte své zážitky z výletu pod
hashtagem #kolínskekostely

Pracovní list č. 8. první část

KOSTEL SV. VÍTA

___/___/___

Tento kostel stojí na Jiráskově náměstí v městské části zvané Zálabí. Původně zde stával malý kostelík, dnešní sakristie, z poloviny 14. stol. V roce 1777 byla ke kostelu přistavena zvonice, která nahradila štít stavby s **čtveřicí soch**. Dnes jsou pozůstatky původního štítu k vidění v prvním patře zvonice.

Úkol č. 1.:

Dvě sochy z původního štítu se po x letech vrátily zpět do kostela a jsou umístěny u vstupního portálu v podvěží.

Poznáte podle atributů světců, o jaké dvě sochy se jedná?

- a. sv. Vít a sv. Václav
- b. sv. Prokop a sv. Vojtěch
- c. sv. Vít a sv. Vojtěch

(9)

Interiérová výzdoba kostela je velmi bohatá. Nejcennějším prvkem je barokní mobiliář, který je tvořen hlavním oltářem a dvojicí bočních oltářů a ty nás budou nyní zajímat.

Úkol č. 2.:

Uprostřed hl. oltáře je obraz s výjevem z legendy o sv. Vítu. Tvar rámu obrazu připomíná symbol světcova mučednictví (též symbol vítězství).

O taký symbol se jedná?

- a. paví pero
- b. palmový list
- c. vavřínový věnec

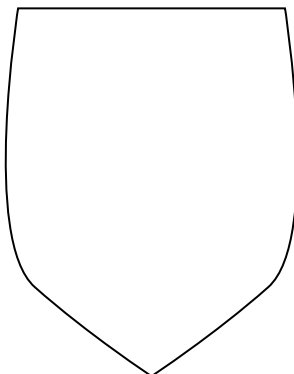
(9)

Nejstarší částí kostela je sakristie z počátku 14. stol., která je sklenuta jedním polem gotické křížové klenby, však svorník má podobu hvězdice. Též presbytář je zaklenut stejným typem klenby, však svorník je zde mnohem zajímavější. Jedná se o svorník s monogramem českého krále Ludvíka Jagellonského.

Úkol č. 3.:

Monogramy se vyskytují od raného středověku a znamenají zkratku vlastního jména, která je často dekorativně graficky upravena.

Úkol zní: Pokus se nakreslit monogram vlastního jména.

Pracovní list č. 8. druhá část

Kolem kostela se nacházel rozlehlý hřbitov používaný do roku 1882. Nacházely se zde honosné náhrobky, kterých se do dnešní doby zachovalo jen málo. Definitivní devastace nastala při stavbě nového mostu, kdy byl hřbitov rozdělen na dvě části. Dnes je památka zesnulých, tajuplnost místa a mystika definitivně pryč.

Úkol č. 4.:

Když se projdete po hřbitově, najdete velké množství náhrobků. Většina z nich jsou sice torza, ale některé jsou v celkem dobrém stavu. Vaším úkolem je najít pomník z vápence, který je osazen sochou anděla s vyhaslou pochodní a zapsat jméno a příjmení člověka, který je zde pohřben:

.....

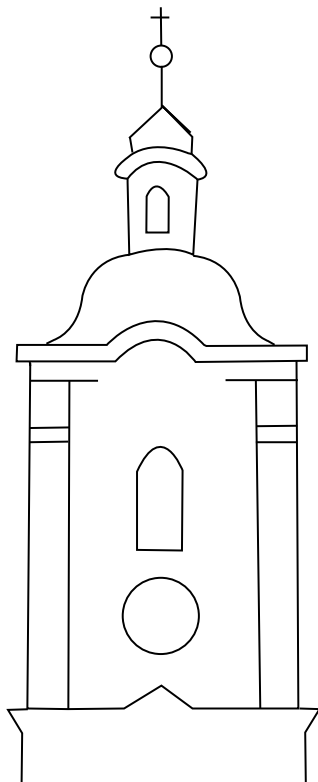
Jednalo se o majetného měšťana, který založil nadaci na podporu chudých, která fungovala do druhé světové války. Na kamenné desce se mimo jeho jména nachází i jméno jeho dcery.

(Leopold Honejský)

V roce 1777 byla ke kostelu přistavena zvonice s lucernou. Do základu stavby byly vloženy ostatky sv. Felixe a Pascala a v roce 1887 přibily na věž staré hodiny z kolínského radnice. Ty posléze v roce 1927 opravili a nahradili průsvitným ciferníkem. Dnes mají hodiny černý podklad s bílým ciferníkem.

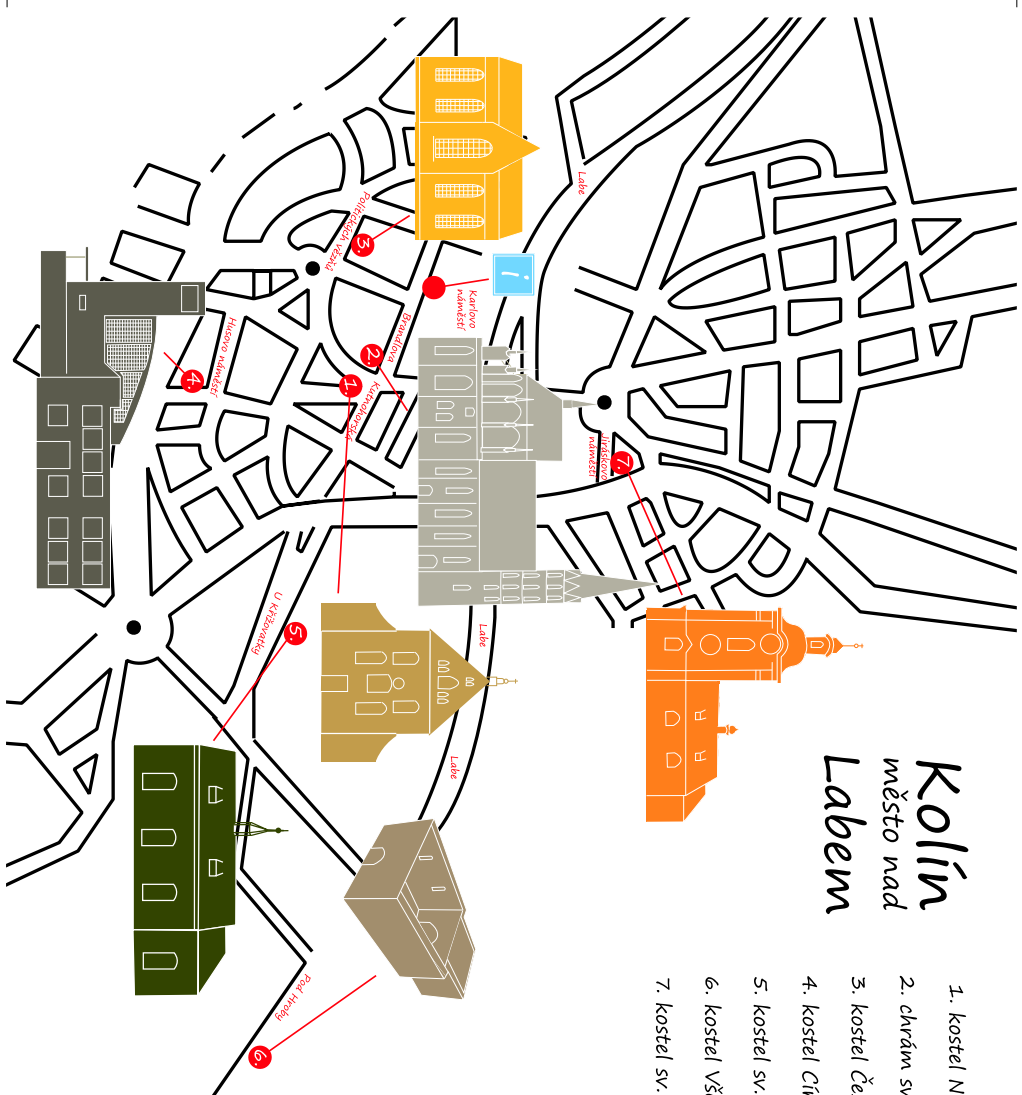
Úkol č. 5.:

Jak jste si přečetli, design hodin na věži se stále mění. Vaším posledním úkolem je, pokusit se navrhnout, jak by mohly podle vás nové hodiny vypadat:

Sdílejte své zážitky z výletu pod
hashtagem #kolinskekostely

Příloha B- Mapy

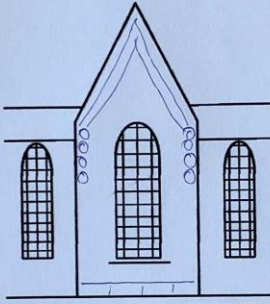
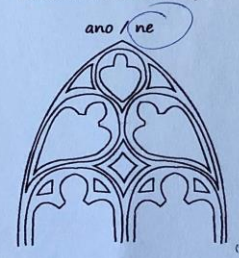

Kolín město nad Labem

1. kostel Nejsvětější Trojice
2. chrám sv. Bartoloměje
3. kostel Českobratrské církve evangelické
4. kostel Církve československé husitské
5. kostel sv. Jana Křtitele
6. kostel Věech svatých
7. kostel sv. Váta

Sdílejte své zážitky z výletu pod
hashtagem #kolínskeokostely

Příloha C- Vypracované pracovní listy

VZHŮRU ZA OBJEVOVÁNÍM KOLÍNSKÝCH KOSTELŮ! 5/3/20

<p>Z infocentra vedou vaše první kroky do ulice Kutnohorské, kde najdete kostel Nejsvětější trojice. Zde se nachází váš první úkol.</p>	<p>Další kostel je umístěn v ulici Politických vězňů, takže od chrámu směrem do prava. Tento kostelík Českobratrské církve evangelické původně zdobil bohatý secesní štít s fasádou. Na tento úkol budete potřebovat trochu vaší fantazie:</p>	<p>Dále budete pokračovat směrem k obchodnímu centru. V ulici U křížovatký najdete v pořadí již pátý kostel sv. Jana Křtitele.</p>
<p>ÚKOL č. 1.: Uvnitř kostela je umístěn nápis s datací, kdy byl kostel vymalován. O jaký rok jde?</p> <p>a. 1903 b. 1797 c. 1913 <small>(*)</small></p>	<p>ÚKOL č. 4.: Dnešní podoba štítu a fasády tohoto kostela je velmi strohá. Zkuste je podle své fantazie dotvořit.</p>	<p>ÚKOL č. 6.: Strop stavby je vymalován motivy, které se vztahují k legendě o jakém světcí?</p> <p>a. sv. Anna b. sv. Jan Křtitel c. sv. Jáchym <small>(*)</small></p>
<p>Dalším kostelem je Chrám sv. Bartoloměje. Jedná se o nejvýznamnější památku města a je již nadohled od vaší první lokace. Tak vzhůru do doby středověku.</p>		<p>Předposlední z kostelů je běžnému návštěvníkovi ukryt. Najdete ho za budovou pošty v ulici Pod Hroby. Nečekejte však žádnou honosnou stavbu!</p>
<p>ÚKOL č. 2.: Dominantním prvkem exteriérové výzdoby chrámu jsou....., zoomorfických motivů. Doplňte chybějící slovo:</p> <p>a. věže b. komíny c. chrliče <small>(*)</small></p>	<p>Třetím kostelem je kostel Církve československé husitské. V mapě ho budete hledat na Husově náměstí, 10min. pomalou chůzí od kostela Českobratrské církve evangelické. Tento kostel je nejmladším v Kolíně a v jeho blízkosti se nachází významná socha od secesního sochaře Františka Bílka. PS. Uvnitř kostela najdete odlietek této stavby. Zaměřte se na něj:</p>	<p>ÚKOL č. 7.: Z kostela Všech svatých zbyly dnes jen obvodové zdi. Přesto je jedna část poměrně zachovaná. Jak se tato část kostela nazývá?</p> <p>a. presbytář b. věž c. kaple <small>(*)</small></p>
<p>Dalším cenným prvkem výzdoby chrámu jsou okna vysokého Parléřovského chóru. Ty vyplňují tzv. kružby, na které se nyní zaměříte. Pro splnění tohoto úkolu je lepší pozorovat okna zevnitř chrámu.</p>	<p>ÚKOL č. 4.: Nakreslete, jaké zvíře se podle Vás stalo inspirací pro vytvoření funkcionalistického kostela?</p>	<p>Za posledním z kolínských kostelů se musíte vydat přes řeku Labe do městské části zvané Zálabí. Původně gotický kostel sv. Víta má několik specifických nacházejících se v interiéru stavby.</p>
<p>ÚKOL č. 3.: Nachází se tato kružba v chóru chrámu sv. Bartoloměje?</p> <p>ano / ne</p> 		<p>ÚKOL č. 8.: Klenba v presbytáři kostela sv. Víta je doplněna o svorník s monogramem českého krále. Vaším úkolem je svorník najít a uhodnout, o jakého panovníka se jedná.</p> <p>a. Josef I. Habsburský b. Jiří z Poděbrad c. Ludvík Jagellonský <small>(*)</small></p>
<p>Sdílejte své zážitky z výletu pod hashtagem #kolinskekostely</p>		

CHRÁM SV. BARTOLOMĚJE 2/3/2020

Chrám sv. Bartoloměje patří k nejvýznamnějším sakrálním památkám v ČR. Najdete ho na nejvyšším bodě města. Stavba započala v pol. 13. stol., za krále Přemysla Otakara II. Prvně byl chrám vystavěn v románském slohu, přecházející v ranou gotiku.

Úkol č. 1.:
Roku 1360 se Kolínu dostává nejvyšší počty přímo z císařského dvora Karla IV, který povolává slavného stavitele na přestavbu nového vysokého chóru.
Víte, jak se tento významný stavitel jmenoval?

a. Matiš z Arrasu
 b. Petr Parléř
 c. Matěj Rejzek

10

Stavba je orientovaná v podélné ose s lehkým natočením k jihovýchodu. Hlavní západní průčelí je tvořeno trojúhelníkovým štítem a po obou stranách přimykají osmiboké věže. Najdete zde původní křesťanské vstupní portály ze 13. stol., který osmibokou bohatou sochařskou výzdobu. Dnes je ve velmi špatném stavu, ale i tak jsou zde patrné motivy postav, které portál zdobily.

Úkol č. 2.:
Nad vstupním portálem je umístěno velké kruhové okno, osvětlující prostor krypty. Jak se toto kruhové ozdobné okno nazývá?

a. združené okno
 b. arkýř
 c. zozeta

10

Severní strana chrámu je členěna do šesti polí. Nachází se zde dva vstupní portály a věžička, vedoucí na kryptu. Západnější portál původně zdobil rané gotický tympanon z doby kolem roku 1270, který byl v roce 1908 vyjmut a přenesen do Lapidária Národního muzea v Praze. Nadlínou soustátí této strany jsou tři okna, obsahující tzv. kružby.

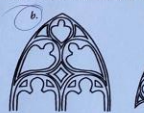

Úkol č. 3.:
Na této straně jsou k vidění zajímavé dekorativní, avšak plně funkční prvky chrámu. Jsou podstatnou součástí gotické architektury a nejčastěji mají podobu zosobněných motivů. Jak se tento architektonický prvek nazývá?

a. filia
 b. chrluž
 c. vimperk

10

Nejmenší žstí chrámu je Parléřův vysoký chór. Jedná se o přístavbu z roku 1360, ale jeho současná podoba je z roku 1914, podle plánu architekta Josefa Mockera. Jedná se o věrnou kopii díla Petra Parléře.

Úkol č. 4.:
Dominantním prvkem Parléřova vysokého chóru jsou tzv. kružby (souměrný architektonický prvek, vyplňující oblouky oken, arkád, zábradlí a tympanonů). Kterou z těchto kružeb nenajdete v chrámu sv. Bartoloměje?

a. b. c.

10

V interiéru chrámu se zachovalo původní chrámové trojlodí z druhé pol. 13. století. Klenební žebra vyčnívají z původních konzol, zdobených rostlinnými a figurálními motivy, jejichž reliéfní výzdoba je zcela umělejší a v žádném prostoru neprosteje opadává. Zajímavé jsou též svorníky, ozdobené různými motivy, např. ryhami či zajíci.

Úkol č. 5.:
Za nejzajímavější a nejmenší klavici je považována jedna z přípor jihovýchodního průčelí s pozoruhodným reliéfem. Jeho motiv se vztahuje k významné kolínské komunitě a u rané gotické architektury v České republice není nikde zvlášť. O jaký motiv se jedná?

a. reliéf s motivem dvou hybridů (ptáci s vosatou lidskou hlavou, křídla kříků, symbolika představující slo)
 b. reliéf s motivem vzájemně propjetých draků (mimo jiné znak Kolína)
 c. reliéf s motivem tzv. „Judensau“ (představuje tři židy, kteří šelí z prasete – dekonstruce židů a souzřetí kritika obřadů)

10

Vysoký Parléřův chór je lemován ochozem s věncem kaplí, ukončený sakristií s chrámovou pokladnicí. Celkové nesměrné dynamické ráz chóru je prostoupen typickou parléřovskou elegancí použitých architektonických členění, díky čemuž se kolínský chrám líší od soudobých katedrál v západní Evropě.

Úkol č. 6.:
Dokžete vypsat názvy všech šesti kaplí?
 HUBAŘSKÁ, ŽEMČICKÁ, SV. VÁCLAVSKÁ, SV. ANTOUKICKÁ, REZNIČKA, ŠPELÍKOVSKÁ

10

KOSTEL SV. VÍTA 2/3/2020

Tento kostel stojí na Jiráskově náměstí v městské části zvané Želazná. Původně zde stávil malý kostelík, dovaní sakristie, z poloviny 14. stol. V roce 1777 byla ke kostelu přistavěna zvonice, které náležela šit. stavby z železných. Dnes jsou pozůstatky původního štítu k vidění v prvním patře zvonice.

Úkol č. 1.:
Dvě sochy z původního štítu se po letech vrátily zpět do kostela a jsou umístěny u vstupního portálu v podvěží. Poznáte podle atributů světce, o jaké dvě sochy se jedná?

a. sv. Vít a sv. Václav
 b. sv. Prokop a sv. Vojtěch
 c. sv. Vít a sv. Vojtěch

10

Interiérová výzdoba kostela je velmi bohatá. Nejzajímavějším prvkem je barokní mobilář, který je tvořen hlavním oltářem a dvojicí bočních oltářů a ty nás budou nyní zajímat.

Úkol č. 2.:
Uprostřed hl. oltáře je obraz s výjevem z legendy o sv. Vítu. Tvar rámu obrazu připomíná symbol světcova mužednictví (též symbol vítězství). O jaký symbol se jedná?

a. paví pero
 b. palmový list
 c. vavříňový věnec

10

Nejstarší žstí kostela je sakristie z poloviny 14. stol., která je okenem jedním pišmém gotické křesťovské klenby, však ovšem má podobu hvězdice. TĚZ přesbytář je zaklenut stejným typem klenby, však svorník je zde mnohem zajímavější. Jedná se o svorník s monogramem českého krále Ludvíka Jagellovského.

Úkol č. 3.:
Monogramy se vyskytují od raného středověku a znamenají zkrátku vlastního jména, který je často dekorativně graficky upravenou.
Úkol zní: Pokus se nakreslit monogram vlastního jména.

Kolem kostela se nacházel rozlehlý hřbitov používaný do roku 1882. Nacházely se zde honosné náhroby, kterých se do dnešní doby zachovalo jen málo. Definitivní devastace nastala při stavbě nového mostu, kdy byl hřbitov rozdělen na dvě části. Dnes je památkou zesnulých, naplněnou mrtvými a mystika definitivně pryč.

Úkol č. 4.:
Když se projedete po hřbitově, najdete velké množství náhrobků. Většina z nich jsou síce torza ale, některé jsou v celkem dobrém stavu. Vaším úkolem je najít pomník z vápence, který je osazen sochou anděla s výhledu pochodní a zapísat jméno a příjmení člověka, který je zde pohřben.

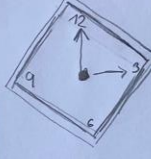
LEOPOLD HONJESEK

Jednalo se o majetného měřiča, který založil mašaci na podporu chudých, které fungovala do druhé světové války. Na kamenné desce se mimo jeho jména nachází i jméno jeho dcery.

10

V roce 1777 byla ke kostelu přistavěna zvonice s lucernou. Do základu stavby byly vložené ostatky sv. Felice a Pascala a v roce 1887 přibýly na věž staré hodiny z kolínské radnice. Ty postáve v roce 1927 opravení a nahrazení pražskými ciferníky. Dnes mají hodiny černý podklad s bílým ciferníkem.

Úkol č. 5.:
Jak jste si přečetli, design hodin na věži se stále mění. Vaším posledním úkolem je, pokusit se navrhnout, jak by mohly podle vás nové hodiny vypadat:

10

Sdílejte své návrhy z výletu pod hashtagem #kolínskostoty